

IHMISOIKEUSKESKUS
MÄNNISKORÄTTSCENTRET
HUMAN RIGHTS CENTRE

**Ihmisoikeuskeskuksen
toimintakertomus 2015**
Människorättscentrets
verksamhetsberättelse 2015

**Ihmisoikeuskeskuksen
toimintakertomus 2015**

**Människorättscentrets
verksamhetsberättelse 2015**

Taittopohja/Layoutbotten Werklig Oy

Kuvitus/ Illustrationer Ilja Karsikas

Kuvat/ Bilder Hanne Salonen Eduskunta / Riksdagen, s. 60, 66 ja 70

Laura Oja s. 31, 38 ja 39

Taitto/ Layout Inari Savola

Painopaikka/Tryckeri Suomen Yliopistopaino Oy – Juvenes Print 2016

Esipuhe	8
Sirpa Rautio	8
Pentti Arajärvi	14
Petri Jääskeläinen	18
OSA I	
Ihmisoikeuskeskus	24
1 Suomen kansallinen ihmisoikeusinstituutio	25
2 Ihmisoikeuskeskuksen toiminta vuonna 2015	29
2.1. Tiedotuksen, koulutuksen, kasvatuksen ja tutkimuksen edistäminen	29
2.1.1 Tiedotus	30
2.1.2 Koulutus ja kasvatus	34
2.1.3 Tutkimus	41
2.2 Selvitykset perus- ja ihmisoikeuksien toteutumisesta	42
2.2.1 Ihmisoikeuskasvatus- ja -koulutusselvityksen seuranta	42
2.2.2 Vammaisten henkilöiden pääsy oikeuksiin	48
2.3 Aloitteet ja lausunnot	49
2.4 Osallistuminen eurooppalaiseen ja kansainväliseen yhteistyöhön	54
2.5 Yhteistyö muiden perus- ja ihmisoikeustoimijoiden kanssa	56
2.6 Yhteistyö eduskunnan kanssa	57
2.7 Muut perus- ja ihmisoikeuksien edistämiseen ja toteuttamiseen liittyvät tehtävät	57
2.7.1 Ihmisoikeussopimusten voimaansaattamisen edistäminen ja Suomen ihmisoikeusvelvoitteiden toteutumisen seuranta	57
2.7.2 Valmistautuminen YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksien yleissopimuksen kansallisen seurantamekanismin tehtävään	59
2.7.3 Osallistuminen perus- ja ihmisoikeustoimijoita koskeneeseen selvitykseen	61
2.7.4 Toinen kansallinen perus- ja ihmisoikeustoimintaohjelma	62
3 Ihmisoikeusvaltuuskunnan toiminta vuonna 2015	65
3.1 Ihmisoikeuskasvatus- ja -koulutusjaosto	69
3.2 Perus- ja ihmisoikeuksien täytäntöönpanon seurantajaosto	71
3.3 Vammaisjaoston perustamista valmisteleva työryhmä	71
OSA II	
Teema: Perus- ja ihmisoikeuksien edistäminen Suomen kansallisen ihmisoikeusinstituution tehtävänä	74

Förord	8
Sirpa Rautio	8
Pentti Arajärvi	14
Petri Jääskeläinen	18
 DEL I	
Människorättscentret	24
1 Finlands nationella människorättsinstitution	25
2 Människorättscentrets verksamhet 2015	29
2.1. Att främja information, utbildning, fostran och forskning	29
2.1.1 Information	30
2.1.2 Utbildning och fostran	34
2.1.3 Forskning	41
2.2 Utredningar om hur de grundläggande och mänskliga rättigheterna tillgodoses	43
2.2.1 Uppföljning av människorättsfostran och människorättsutbildning	43
2.2.2 Tillgång till rättvisa för personer med funktionsnedsättning	48
2.3 Initiativ och utlåtanden	49
2.4 Deltagande i europeiskt och internationellt samarbete	54
2.5 Samarbete med andra människorättsaktörer	56
2.6 Samarbete med riksdagen	57
2.7 Övriga uppgifter i anknytning till främjandet och tillgodoseendet av de grundläggande och mänskliga rättigheterna	58
2.7.1 Främjande av ikraftsättandet av människorättskonventioner och uppföljning av tillgodoseendet av Finlands skyldigheter i fråga om de mänskliga rättigheterna	58
2.7.2 Förberedelse för uppgiften inom den nationella övervakningsmekanismen för FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning	60
2.7.3 Deltagande i utredning om aktörer på området grundläggande och mänskliga rättigheter	62
2.7.4 Den andra nationella handlingsplanen för grundläggande och mänskliga rättigheter	63
3 Människorättsdelegationens verksamhet under 2015	65
3.1 Sektionen för människorättsfostran och -utbildning	69
3.2 Uppföljningssektionen för tillgodoseendet av de grundläggande och mänskliga rättigheterna	71
3.3 Arbetsgruppen som bereder inrättandet av en sektion för funktionshinderfrågor	71
 DEL II	
Tema: Främjandet av de grundläggande och mänskliga rättigheterna som uppdrag för Finlands nationella människorättsinstitution	74

OSA III

Ajankohtaista ihmisoikeuksista	90
1 Suomen sopimusratifiointien edistyminen	91
2 Suomen määräaikaisraportit	95
3 Suomea koskevat ihmisoikeusvalitukset kansainvälisille lainkäyttö- ja tutkintaelimille	98
4 Ihmisoikeudet kotimaisessa lainsäädännössä	101
4.1 Eduskunnan käsittelyyn tuotuja hallituksen esityksiä	101
4.2 Vuonna 2015 voimaan tulleita perus- ja ihmisoikeuksien kannalta merkittäviä lakeja	102

Lyhenteet	106
------------------	------------

Liitteet	110
Ihmisoikeuskeskuksen toimintasuunnitelma vuodelle 2015	111
Ihmisoikeuskeskuksen henkilöstö	129
Ihmisoikeuskeskuksen talousarvio	130
Ihmisoikeusvaltuuskunnan jäsenet ja jaostot	131
Ihmisoikeusvaltuuskunnan kannanotto: Perus- ja ihmisoikeudet turvattava kaikessa valtioneuvoston toiminnassaa	134

DEL III

Aktuellt om de mänskliga rättigheterna	90
1 Framskridandet av ratificeringen av konventioner i Finland	91
2 Periodiska rapporter från Finland	95
3 Klagomål rörande mänskliga rättigheter i Finland anförda till internationella rättskipnings- och undersökningsorgan	98
4 De mänskliga rättigheterna i den inhemska lagstiftningen	101
4.1 Regeringspropositioner som har lämnats för behandling i riksdagen	101
4.2 Betydelsefulla lagar med avseende på de grundläggande och mänskliga rättigheterna som trätt i kraft under 2015	102
Förkortningar	106
Bilagor	110
Människorättscentrets verksamhetsplan för år 2015	111
Människorättscentrets personal	129
Människorättscentrets budget	130
Människorättsdelegationens medlemmar och sektioner	131
Människorättsdelegationens ställningstagande: De grundläggande och mänskliga rättigheterna måste tryggas i all statsrådets verksamhet	134

Esipuhe Förord / Sirpa Rautio

Sirpa Rautio

IHMISOIKEUSKESKUKSEN JOHTAJA
IHMISOIKEUSVALTUUSKUNNAN PUHEENJOHTAJA

DIREKTÖR FÖR MÄNNISKORÄTTSCENTRET
ORDFÖRANDE FÖR MÄNNISKORÄTTSDELEGATIONEN

IHMISOIKEUSKESKUKSEN neljäs toimintavuosi oli monessa suhteessa poikkeuksellinen. Perus- ja ihmisoikeusnäkökulmasta katsoen moni asia on muuttunut ja haasteita – sekä ulkoa tulevia että kotoperäisiä – on entistä enemmän. Muuttunut toimintaympäristö ja tavat, joilla asioihin voidaan vaikuttaa, asettavat yhä enemmän vaatimuksia myös ihmisoikeustyölle.

Vuoden aikana Suomessa pidettiin eduskuntavaalit ja muodostettiin kolmen puolueen enemmistöhallitus. Hallitusohjelmaan ei perus- ja ihmisoikeustavoitteita juurikaan kirjattu toisin kuin edellisen hallituksen aikana, jolloin jo hallitusohjelmassa sovittiin yksityiskohtaisista perus- ja ihmisoikeustavoitteista ja -uudistuksista.

Syksyn aikana kuitenkin alkoi varmistua, että kansallinen perus- ja ihmisoikeustoimintaohjelma – jo toinen laatuaan – valmistellaan tämänkin hallituksen aikana. Valtioneuvoston perus- ja ihmisoikeusyhteyshenkilöiden verkosto asetettiin yhtenä tehtävänä valmistella toimintaohjelma ja seurata sen toimeenpanoa. Ihmisoikeuskeskuksen edustaja toimii verkoston pysyvänä asiantuntijana, samoin kuin ylimpien laillisuusvalvojien edustajat. Verkoston tehtävänä on seurata myös perus- ja ihmisoikeuskasvatuksen ja -koulutuksen järjestämistä valtioneuvostossa. Tätä voidaan pitää edistysaskeleena. Edellisellä verkostolla ei tällaista tehtävää ollut.

Perus- ja ihmisoikeustoimintaohjelma tarjoaa mahdollisuuden viedä perus- ja ihmisoike-

MÄNNISKORÄTTSCENTRETS fjärde verksamhetsår har varit exceptionellt på många sätt. Det har skett många förändringar som gäller de grundläggande och mänskliga rättigheterna, och det kommer allt fler utmaningar – både från utlandet och på hemmaplan. Kraven på människorättsarbetet blir allt högre i takt med förändringarna i omvärlden och med beaktande av våra möjligheter att påverka.

År 2015 hölls riksdagsval efter vilket tre partier bildade en majoritetsregering tillsammans. I regeringsprogrammet upptogs knappt några mål alls för de grundläggande och mänskliga rättigheterna, till skillnad från föregående regering som nedtecknade rätt detaljerade grund- och människorättsmål i sitt program.

Under hösten började det dock klarna att en nationell handlingsplan för grundläggande och mänskliga rättigheter – den andra av sitt slag – ska tas fram även under denna regeringsperiod. Statsrådet tillsatte ett nätverk av kontaktpersoner för de grundläggande och mänskliga rättigheterna. Nätverket ska bl.a. bereda handlingsplanen och följa hur det genomförs. Människorättscentrets anställd medverkar i nätverket som permanent sakkunnig, och de högsta instanserna för laglighetsövervakning har också representanter i nätverket. Nätverket ska även övervaka hur människorättsfostran och -utbildning anordnas vid statsrådet. Detta är ett klart framsteg, med tanke på att det föregående nätverket inte hade något sådant uppdrag.

ustavoitteita eteenpäin tälläkin hallituskaudella. Ihmisoikeuskeskus pitää tärkeänä, että perus- ja ihmisoikeuskasvatus ja -koulutus on mukana toimintaohjelmassa yhtenä kärkihankkeena ja että sen toteutumiseen myös suunnataan voimavaroja. Tämä tavoite on ollut Ihmisoikeuskeskuksella sen perustamisesta lähtien ja sen eteen on tehty töitä laajassa rintamassa ja hyvässä yhteistyössä sekä järjestöjen että viranomaisten kanssa.

Vuotta 2015 varjostivat terroristiteot ja niiden uhat – myös Euroopassa. Lisäksi pakolaisten, turvapaikanhakijoiden ja siirtolaisten määrä nousi ennätyslukemiin. Eurooppaan saapui yli 1,3 miljoonaa pakolaista. Kuolonuhrien määrä Välimerillä nousi tuhansiin. Euroopan unionin jo vaikeuksissa ollut yhteinen turvapaikka- ja pakolaispolitiikka mureni entisestään jäsenvaltioiden ryhdyttyä yksipuolisiin toimenpiteisiin pakolais- ja turvapaikkapolitiikan kiristämiseksi. Rajatarkastuksia otettiin käyttöön, muureja rakennettiin ja muukalaisviha nosti päätään entisestään.

Myös Suomeen saapui vuoden aikana yli 32 000 turvapaikanhakijaa. Keskustelu maahanmuutosta ja pakolaisuudesta kävi kiivaana. Kasvaneet tulijamäärät johtivat moniin uusiin esityksiin hallituksen turvapaikkapolitiisessa ohjelmassa syksyn aikana. Ohjelman tavoitteena on selkeästi rajoittaa Suomeen suuntautuvaa turvapaikanhakua. Osaa hallituksen ehdotuksista voidaan pitää hyvinkin ongelmallisina perus- ja ihmisoikeusnäkökulmasta niiden kaventaessa huomattavasti muun muassa turvapaikanhakijoiden oikeusturvaa.

Perus- ja ihmisoikeustoimintaohjelman laattaminen edellyttää käsitystä kansallisesta perus- ja ihmisoikeustilanteestamme. Tietoa toistuvista ongelmista saadaan muun muassa YK:n ja Euroopan neuvoston ihmisoikeussopimusten valvontaelinten ja muiden ihmisoikeusmekanismien Suomelle antamista loppupäätelmistä ja suosituksista. Mainittakoon tässä toistuvista teemoista yhdenvertaisuus ja syrjintäkielto, mukaan lukien sukupuolten välinen tasa-arvo, HLBTI-henkilöiden syrjintä ja eri vähemmistö-

Handlingsplanen för grundläggande och mänskliga rättigheter innebär att vi kan fortsätta driva grund- och människorättsmålen framåt under innevarande regeringsperiod. För Människorättscentret är det viktigt att fostran och utbildning i grundläggande och mänskliga rättigheter finns med bland de topprioriterade projekten i handlingsplanen, och att resurser tillsätts så att det kan genomföras. Allt sedan centret grundades har vi jobbat på bred front mot detta mål, i gott samarbete med organisationer och myndigheter.

Terrordåd och terrorhot kastade sin skugga över 2015 – också i Europa. Antalet flyktingar, asylsökande och invandrare var rekordhög. Över 1,3 miljon flyktingar tog sig till Europa. Dödssiffrorna i Medelhavet steg upp till flera tusen. Den gemensamma asyl- och flyktingpolitiken, som redan var ansträngd, eroderades ytterligare av att olika medlemsstater införde unilaterala skärpningar av sin flykting- och asylpolitik. Gränskontroller sattes in, murar restes och främlingshatet visade sitt ansikte mer och mer.

Över 32 000 asylsökande tog sig till Finland under 2015. Diskussionen om invandring och flyktingar har gått het. Det växande antalet inresande ledde till flera nya förslag i regeringens asylpolitiska program under hösten. Ett tydligt mål i programmet är att begränsa asylsökandet i Finland. En del av regeringens förslag är mycket problematiska ur grund- och människorättsynvinkel, eftersom de påtagligt minskar rättsskyddet för bl.a. asylsökande.

När handlingsplanen för grundläggande och mänskliga rättigheter bereds är det viktigt att man bildar sig en uppfattning om det nationella grund- och människorättsläget. Våra vanligaste problem tas bl.a. upp i de slutsatser och rekommendationer som tillsynsorganen under FN och under Europeiska konventionen för skydd av de mänskliga rättigheterna samt andra mekanismer för skydd av mänskliga rättigheter riktar till Finland. Dessa gäller bl.a. rätten till likabehandling och förbudet mot diskriminering. Under detta tema upptas bl.a.

ryhmiin kuuluvien ja vammaisten lasten syrjintä, sekä naisiin kohdistuva väkivalta, lapsiin kohdistuva väkivalta ja ikääntyvien henkilöiden ihmisarvoinen elämä. Suositukset koskevat usein vammaisten henkilöiden, maahanmuuttajien ja etnisten vähemmistöjen sekä vapautensa menettäneiden henkilöiden oikeuksia.

On ymmärrettävää, että haavoittuvassa asemassa oleviin henkilöihin kohdistuu suurin huomio. On toisaalta hyvä miettiä, millä eri tavoin oikeusvaltiossa turvataan kaikkien ihmisten perus- ja ihmisoikeudet. Hyvin valmisteltu, perus- ja ihmisoikeusnäkökohdat huomioiva lainsäädäntö on oikeusvaltion perusta. Suomessa onkin vahva laillisuuden korostamisen perinne. Kun perus- ja ihmisoikeuksien turvaaminen on Suomessa julkisen vallan velvollisuus (perustuslain 22 § nojalla), hyvän hallinnon periaatteita noudattavat vastuulliset ja osaavat virkamiehet ovat keskeisessä osassa oikeuksien turvaamisessa. Valvonnalla on myös tärkeä merkitys. Keväällä 2015 tehdyn oikeusministeriön selvityksen perusteella meillä on kattava, joskin osittain hajanainen, perus- ja ihmisoikeustoimijoiden kokonaisuus, joka valvoo ja edistää perus- ja ihmisoikeuksia. Edellä mainitut toimijat eivät yksin kuitenkaan riitä: tarvitaan myös aktiivista kansalaisyhteiskuntaa. Järjestöjen toimintaedellytykset, mukaan lukien rahoitus, tulee turvata.

Vuoden aikana on tapahtunut selvää arvojen kovenemista Suomessa. Perus- ja ihmisoikeuksia kyseenalaistetaan yhä enemmän ja yllättäviltäkin tahoilta. Oikeudet ja niiden liian tiukka tulkinta nähdään esteenä uudistuksille, talouden kasvulle tai yhteiskunnan turvallisuudelle. Osittain kysymys voi olla tietämättömyydestä. Perus- ja ihmisoikeudet eivät ole kaikille tuttuja tai itsestään selviä. Perus- ja ihmisoikeudet ja niiden tulkinnat myös kehittyvät ajan kuluessa; kyseessä on dynaaminen prosessi. Perustellut rajoitukset, poikkeukset ja varaukset ovat mahdollisia kansainvälisen ihmisoikeussäännösten nojalla, mutta niitä voidaan soveltaa ainoastaan tarkoin määritellyissä tilanteissa. Myös poikkeustilanteissa on aina noudatettava tiettyjä

jämställdheten mellan könen samt diskriminering av t.ex. HBTIQ-personer, barn som tillhör olika minoriteter och barn med funktionsnedsättning. Som problem nämns också våldet mot kvinnor och barn och äldre personers rätt till ett värdigt liv. Rekommendationerna gäller ofta personer med funktionsnedsättning, invandrare, personer som tillhör etniska minoriteter och frihetsberövade personer.

Det är naturligt att största fokus läggs på de mest sårbara. Det är emellertid också viktigt att ställa frågan hur man i en rättsstat kan trygga de grundläggande och mänskliga rättigheterna för alla. En välberedd lagstiftning som tar hänsyn till de grundläggande och mänskliga rättigheterna är a och o. Respekt för lagens ord är en princip med långa anor i vårt land. I Finland ligger ansvaret för att trygga de grundläggande och mänskliga rättigheterna på det offentliga (22 § i grundlagen). Samvetsgranna, kunniga tjänstemän som iakttar god förvaltning är alltså avgörande för att dessa rättigheter ska skyddas. Tillsynen är också viktig. Enligt en rapport framtagen av justitieministeriet våren 2015 har vi ett omfattande, om än i viss mån splittrat, nätverk av aktörer som övervakar och arbetar för att främja de grundläggande och mänskliga rättigheterna. Ensamma räcker dessa aktörer inte till. Det behövs också ett aktivt medborgarsamhälle. Organisationerna måste kunna fortsätta med sin verksamhet, vilket kräver bl.a. finansiering.

Under 2015 har värderingsklimatet i Finland blivit klart hårdare. De grundläggande och mänskliga rättigheterna ifrågasätts allt mer, ibland från oväntat håll. Dessa rättigheter och en allt för strikt tolkning av dem ses som hinder för förnyelse och ekonomisk tillväxt och som ett säkerhetsproblem i samhället. Okunskap kan vara en medverkande faktor i detta. Alla känner inte till de grundläggande och mänskliga rättigheterna eller ser dem som självklara. De utvecklas dessutom med tiden, och sättet hur de tolkas likaså. Det är en dynamisk process. Begränsningar, undantag och reservationer kan göras med stöd av det internationella män-

ehdottomia ihmisoikeuksia, kuten esimerkiksi kidutuksen ja syrjinnän kieltoa.

Ihmisoikeuskeskuksen tehtävä on edistää perus- ja ihmisoikeuksia eri tavoin ja seurata niiden toteutumista Suomessa. Ensimmäiset neljä vuotta painopiste on ollut perus- ja ihmisoikeuskasvatuksessa ja sen edistämisessä, ja tuloksia on myös saatu. Vuonna 2015 yhteistyötahot laajenivat tutkimusmaailmaan ja järjestöihin, erityisesti vammaisjärjestöihin ja muihin haavoittuvassa asemassa olevien tahojen edunvalvojiiin.

Yhteistyö on entisestään tiivistynyt eri perus- ja ihmisoikeustoimijoiden välillä, ja tiedonvaihdoista on päästy entistä suunnitelmallisempaan yhteistyöhön. Tämä koskee niin viranomaisia, järjestöjä kuin virallisia perus- ja ihmisoikeustoimijoita, kuten erityisvaltuutettuja ja laillisuusvalvojia.

Ensimmäisen kauteni päättyessä haluan kiittää lämpimästi kaikkia yhteistyötahoja siitä hyvästä yhteistyöstä ja tuesta, jota Ihmisoikeuskeskus on saanut neljän ensimmäisen toimintavuoden aikana.

niskorättsregelverket när det är motiverat, men får endast tillämpas i klart definierade fall. Vissa absoluta mänskliga rättigheter måste tillämpas även i exceptionella situationer, till exempel förbudet mot tortyr och diskriminering.

Människorättscentret har till uppgift att arbeta för de grundläggande och mänskliga rättigheterna på olika sätt och följa med hur de tillgodoses i Finland. Under centrets fyra första år har tonvikten legat på fostran i grundläggande och mänskliga rättigheter. Arbetet har burit frukt. Under 2015 har samarbete inletts med forskarsamhället och organisationslivet, i synnerhet med organisationer som bevakar funktionshinder och andra sårbara gruppers intressen.

Samarbetet mellan olika människorättsaktörer har intensifierats och allt fler steg tas från informationsutbyte mot ett mer systematiskt samarbete. Detta omfattar såväl myndigheter och organisationer som olika offentliga människorättsaktörer, t.ex. specialombudsmän och laglighetsövervakare.

I slutet av mitt första mandat vill jag rikta ett varmt tack till alla samarbetsparter för det goda samarbetet och för det stöd som Människorättscentret har fått under sina fyra första verksamhetsår.

Esipuhe Förord / Pentti Arajärvi

Pentti Arajärvi

IHMISOIKEUSVALTUUSKUNNAN VARAPUHEENJOHTAJA

VICE ORDFÖRANDE FÖR MÄNNISKORÄTTSDELEGATIONEN

Puolet ihmis- ja perusoikeuksista

Perus- ja ihmisoikeuksia ei voi tarkastella mää-
rällisesti. Silti usein jaamme niiden tarkastelun
kahtia toisaalta kansalaisoikeuksiin ja poliittisiin
oikeuksiin (KP-oikeudet) ja toisaalta taloudel-
lisiin, sosiaalsiin ja sivistyksellisiin oikeuksiin
(TSS-oikeudet). Lisäksi on tietysti muistettava
kansojen oikeudet ja ympäristöön liittyvät
oikeudet.

Ihmisoikeuksia ajoittain jaotellaan esittä-
mälläni tavalla eri kategorioihin senkin mukaan,
mikä on niiden voima ja voimassaolo. YK:n
sopimusten kohdalla tämä tehdään tavallisim-
min siten, että kansalaisoikeuksia ja poliittisia
oikeuksia koskevan yleissopimuksen oikeudet
ovat oikeita oikeuksia ja taloudellisia, sosiaalisia
ja sivistyksellisiä oikeuksia koskevan yleissopi-
muksen oikeudet periaatteita. Muut sopimukset
saattavat seurata tätä jakoa. Valtiotkin saattavat
käsitellä sopimuksia tähän tapaan.

Ihmisoikeuksien julistus vuodelta 1948
sisältää molemmat ihmisoikeuksien perustyytit.
Julistuksen vaikutukset voidaan jakaa moraali-
siin, poliittisiin ja oikeudellisiin ulottuvuuksiin.
Julistusta pidetään myös osoituksena ihmiso-
ikeuksien jakamattomuudesta, eli siitä, että kaik-
ki oikeudet ovat samalla tasolla. Ihmisoikeudet
ovat yhtenäinen oikeuksien järjestelmä. Niiden
moraalinen voima on yleisessä inhimillisyydes-
sä ja humanismissa, voisi jopa väittää kultais-
sa säännöissä. Poliittinen voima on puolestaan

Hälften av de grundläggande och mänskliga rättigheterna

De grundläggande och mänskliga rättigheterna
kan inte behandlas kvantitativt. Ändå delar
vi ofta in dem i medborgerliga och politiska
rättigheter (MP-rättigheter) och ekonomiska, so-
ciala och kulturella rättigheter (ESK-rättigheter),
utan att glömma rättigheterna för ursprungsfolk
och de rättigheter som gäller miljön.

Ibland indelas de mänskliga rättigheterna
enligt giltighetstid och kraft. När det gäller
FN-konventionerna görs detta vanligtvis så att
det som konventionen om medborgerliga och
politiska rättigheter skyddar behandlas som
rättigheter i egentlig mening, och det som
konventionen om ekonomiska, sociala och
kulturella rättigheter skyddar behandlas som
principer. Denna indelning kan rent av följas av
andra konventioner. Till och med staterna kan
behandla konventionerna på detta sätt.

FN:s allmänna förklaring om de mänskliga
rättigheterna från 1948 innehåller bägge dessa
grundtyper. Förklaringen kan anses ha en
moralisk, en politisk och en juridisk dimension.
Den ses också som ett bevis på att de mänsk-
liga rättigheterna är odelbara, dvs. att de alla är
lika viktiga. De mänskliga rättigheterna utgör
ett enhetligt rättssystem. Deras moraliska kraft
ligger i deras allmängiltiga mänsklighet och
humanism. Man kunde rent av säga att de vilar
på den gyllene regeln. Deras politiska makt kan

siinä, että nämä oikeudet ovat eräällä tavalla vastaansanomattomia, niiden merkitystä ei voi kieltää. Ihmisoikeuksien julistuksella ei muodollisesti julistuksena ole oikeudellista statusta, vaikkakin sekin sille halutaan antaa ja nykytassannossa sillä jopa on.

TSS-oikeudet ovat ihmisoikeuksia, joiden tosiasiallinen toimeenpano vaatii useimmiten julkisen vallan toimia, mutta niin vaativat useat KP-oikeudetkin. Tällä seikalla ei oikeuksia voida erotella. Myöskään ajatus TSS-oikeuksien toteuttamisen asteittaisuudesta ei perustele oikeuksien erilaista asemaa. TSS-oikeudet on pantava toimeen tosiasiallisesti kuten KP-oikeudetkin. Oikeuksien tason ja laadun toteuttamisen on lisäksi vastattava paitsi vähimmäistasoa myös jotsensakin asianomaisen yhteiskunnan vaurautta. Yksilöiden on hyväksyttävä sekä oikeutensa että velvollisuutensa, jotta oikeuksien käyttäminen tulee yhteiskunnassa mahdolliseksi.

Sosiaalisten oikeuksien ydin on oikeus säälliseen elämään (ravinto, vaatetus, asuminen, tarvittava hoito ja huolto). Taloudellisten oikeuksien ydintä ovat puolestaan oikeus työhön ja työelämän oikeudet sekä oikeus sosiaaliturvaan. Työelämän oikeuksien osa ovat myös työntekijän vapaudet muun muassa oikeutena valita työnsä ja yhdistymisvapauden kautta oikeutena suojella etujaan. Kulttuuriset oikeudet, onhan TSS-sopimuksen nimessä nimenomaan kulttuuri ja vain suomeksi sivistys, ovat kulttuurin ja tieteen harjoittamiseen ja niistä nauttimiseen liittyviä oikeuksia. Kansainvälisesti opetukseen ja koulutukseen liittyvät oikeudet saatetaan kytkeä osaksi taloudellisia ja sosiaalisia oikeuksia. Näin on varsinkin ammatillisen opetuksen osalta.

TSS-oikeuksien luonne oikeuksina on Suomessa suhteellisen selvä. Eri asia on, että näistä vain kaksi on perustuslain tasolla nostettu subjektiiviseksi oikeudeksi. Ne ovat perustuslain 16 §:n 1 momentin mukainen jokaisen oikeus maksuttomaan perusopetukseen ja 19 §:n 1 momentin mukainen oikeus välttämättömään toimentuloon ja huolenpitoon ihmisarvoisen elämän edellytysten ollessa vaarassa.

beskrivas som oemotsägbarhet; de går inte att förneka. Formellt har Människorättsförklaringen ingen juridisk validitet, men det finns en vilja att ge förklaringen en sådan status och enligt dagens uppfattning kan den t.o.m. påstås ha det.

ESK-rättigheterna kräver vanligtvis ett ingripande från det offentliga om de ska genomföras. Samma gäller å andra sidan för flera MP-rättigheter. Detta duger med andra ord inte som indelningskriterium. Tanken att ESK-rättigheterna kan tillgodoses i högre eller lägre grad räcker inte heller till för att motivera en annorlunda status för dessa rättigheter. ESK-rättigheterna måste omsättas i verklig handling, precis som MP-rättigheterna. Utöver minimikraven måste rättigheterna dessutom tillgodoses på en nivå som står i proportion till samhällets ekonomiska välstånd. Som individer måste vi acceptera både våra rättigheter och våra skyldigheter så att vi alla kan utöva våra rättigheter i samhället.

Kärnan i de sociala rättigheterna är rätten till ett anständigt liv (näring, kläder, bostad, behövlig vård och omsorg). I de ekonomiska rättigheterna är det rätten till arbete, rättigheterna i arbetslivet och rätten till social trygghet. I arbetslivsrättigheterna ingår rätten att som arbetstagare välja arbete och rätten att skydda sina intressen genom föreningsfriheten. De kulturella rättigheterna ger oss rätt att syssla med och njuta av kultur och vetenskap. I vissa länder har rättigheter som gäller utbildning kopplats samman med de ekonomiska och sociala rättigheterna. Detta är särskilt vanligt när det handlar om yrkesinriktad utbildning.

ESK-rättigheternas status som rättigheter är relativt klar i Finland. Att bara två av dem har upptagits som subjektiva rättigheter i grundlagen är en annan fråga. Dessa två är rätten till avgiftsfri grundläggande utbildning, som tryggas i 16 § 1 mom., och rätten till oundgänglig försörjning och omsorg i situationer där förutsättningarna till ett människovärdigt liv är i fara, enligt 19 § 1 mom.

Ämnet ESK-rättigheter är en stor fråga, också i Finland. Vi har ingen forskning som visar

TSS-oikeuksien toteutuminen on Suomesakin suuri kysymys. Meillä ei ole tutkimusta, toteutuvatko oikeudet oikeasti, pääsevätkö ihmiset oikeuksiinsa. Tällainen tutkimus olisi varmaankin helpointa tehdä rahamääräisten etuuksien osalta: toteutuuko välttämätön toimeentulo ja perustoimeentulon turva tai vastaavasti eri ihmisoikeussopimusten takaama toimeentulo. Meillä tehdään joka neljäs vuosi, viimeksi vuonna 2015 (Perusturvan riittävyyden arviointiraportti, THL työpaperi 1/2015), lakisääteisesti arvio perusturvan riittävyydestä. Viimeksi se todettiin osin epätydyttäväksi, vaikkakaan sitä ei suoraan sanottu. Arvio perusturvasta koski lähinnä vähimmäistasoisia rahaetuuksia.

Järjestelmälliset arviot tai tutkimukset sosiaali- ja terveystalvelujen, koulutuksen, työelämän oikeuksien, ympäristön tilan ja muiden TSS-oikeuksien toteutumisesta puuttuvat. Oikeuksien toteutumista toki valvotaan ja niistä voi kannella niin kotimaisesti kuin kansainvälisestikin. Näissä kanteluissa on useimmiten kyse oikeuksien toteutumisesta yksilötasolla. Perus- ja ihmisoikeuksien ydintä on juuri yksilön oikeuksien toteutuminen. Pahasta ei kuitenkaan olisi yhteisö- ja väestötasoinenkaan säännönmukainen tarkastelu.

Pääsy oikeuksiin on ydinasia.

om rättigheterna verkligen tillgodoses eller inte. Forskning av detta slag skulle antagligen vara enklast att genomföra med penningförmåner i fokus: får man oundgänglig försörjning, grundläggande försörjning eller motsvarande försörjning grundad på människorättskonventionerna när man behöver det? I Finland utförs en lagstadgad undersökning av grundtryggheten och dess tillräcklighet vart fjärde år, senast 2015 (Utvärderingsrapport om grundtrygghetens tillräcklighet, Institutet för hälsa och välfärd. Arbetspapper 1/2015, på finska). I rapporten 2015 fann man grundtryggheten delvis bristfällig, även om det inte sades rakt ut. Bedömningen gällde främst penningförmåner på miniminivå.

En systematisk analys eller undersökning av hur människors rättigheter tillgodoses i fråga om social- och hälsovårdstjänster, utbildning, arbetsliv, miljö och andra ESK-rättigheter saknas. Det finns givetvis tillsynsinstanser och det går att klaga på både nationell och internationell nivå. Klagomålen handlar oftast om kränkningar på individnivå. Det är individen och individens rättigheter som står i centrum för de grundläggande och mänskliga rättigheterna. En regelbunden bedömning på samhälls- och befolkningsnivå skulle dock inte vara av ondo.

Tillgång till rättvisa för alla är en kärnfråga.

**Esipuhe Förord /
Petri Jääskeläinen**

Petri Jääskeläinen

EDUSKUNNAN OIKEUSASIAMIES

RIKSDAGENS JUSTITIEOMBUDSMAN

Näkökohtia ihmisoikeusvaltuuskunnan asettamisesta

Ensimmäisen, 1.4.2012 aloittaneen ihmisoikeusvaltuuskunnan toimikausi on päättymässä, ja uusi valtuuskunta asetetaan 1.4.2016 lukien. Oikeusasiamies asettaa ihmisoikeusvaltuuskunnan ja nimittää sen puheenjohtajana toimivan Ihmisoikeuskeskuksen johtajan, mutta toiminnallisesti valtuuskunta on itsenäinen ja riippumaton. Tässä puheenvuorossani en arvioi ihmisoikeusvaltuuskunnan toimintaa, vaan ainoastaan sen asettamiseen liittyviä näkökohtia.

Lain mukaan ihmisoikeusvaltuuskunnassa on vähintään 20 ja enintään 40 jäsentä. Valtuuskunta koostuu kansalaisyhteiskunnan, perus- ja ihmisoikeustutkimuksen sekä muiden perus- ja ihmisoikeuksien edistämiseen ja turvaamiseen osallistuvien toimijoiden edustajista. Lain esitöiden mukaan valtuuskuntaan kuuluisivat ylimpien laillisuusvalvojien edustajat, erityisvaltuutetut eli yhdenvertaisuus-, tasa-arvo-, lapsiasia- ja tietosuojavaltuutetut, sekä Saamelaiskäräjien edustaja, joihin ei sovellettaisi ns. rotaatioperiaattia. Näin ollen oikeusasiamiehen harkintaan jää valtuuskunnan jäsenmäärästä päättäminen ja muiden kuin edellä mainittujen jäsenten valitseminen.

Ensimmäiseen ihmisoikeusvaltuuskuntaan on kuulunut enimmäismäärä eli 40 jäsentä. On selvää, että niin suuri valtuuskunta ei voi toimia tehokkaana päätöksentekoelementinä. Toisaalta jo

Synpunkter på tillsättandet av människorättsdelegationen

Mandatet för den första människorättsdelegationen, som tillsattes den 1 april 2012, lider mot sitt slut. En ny delegation tillsätts den 1 april 2016. Justitieombudsmannen (JO) tillsätter människorättsdelegationen och utser Människorättscentrets direktör, som fungerar som ordförande för delegationen. Funktionellt sett är delegationen dock självständig och oberoende. Här avser jag inte att bedöma människorättsdelegationens verksamhet. Mina synpunkter gäller processen då delegationen tillsätts.

Enligt lagen har delegationen minst 20 och högst 40 medlemmar. Delegationen består av representanter för det civila samhället, forskningen kring de grundläggande och mänskliga rättigheterna och andra aktörer som deltar i främjandet och tryggheten av de grundläggande och mänskliga rättigheterna. Enligt lagens förarbeten ska delegationen inkludera representanter från de högsta instanserna för laglighetsövervakning, från specialombudsmännen (diskriminering, jämställdhet, barn och dataskydd) samt från Sametinget. Representanterna ska inte omfattas av rotationsprincipen. Det är alltså JO som bestämmer antalet medlemmar i delegationen och väljer dess medlemmar, förutom de som nämns ovan.

Den första människorättsdelegationen har

vähimmäismäärä 20 jäsentä olisi siinä mielessä liian suuri, eikä valtuuskuntaa ole sille laissa asetettujen tehtävien valossa tarkoitettukaan varsinaiseksi päätöksentekokeimeksi. Valtuuskunnan tehtävänä on (1) käsitellä laajakantoisia ja periaatteellisesti tärkeitä perus- ja ihmisoikeusasioita, (2) hyväksyä vuosittain Ihmisoikeuskeskuksen toimintasuunnitelma ja keskuksen vuosittainen toimintakertomus ja (3) toimia perus- ja ihmisoikeusalan toimijoiden kansallisena yhteistyöelimenä. Kun valtuuskunnan perustamisen keskeisenä tarkoituksena on ollut Pariisin periaatteiden edellyttämän pluralistisuuden toteutuminen kansallisessa ihmisoikeusintituutiassa, pidin ensimmäistä valtuuskuntaa asetettaessa tärkeimpänä sitä, että valtuuskuntaan saataisiin mahdollisimman monipuolinen kokoonpano. Tämä ja pyrkimys mahdollisimman laaja-alaisen yhteistyöfoorumin luomiseen puolsi enimmäismäärää jäseniä.

Valtuuskunnan toiminnan tehokkuuden avain on nähdäkseni sen työvaliokunnan ja jaostojen työskentelyssä eikä valtuuskunnan jäsenmäärän pienentämisessä. Ensimmäisellä ihmisoikeusvaltuuskunnalla onkin ollut työvaliokunnan lisäksi perus- ja ihmisoikeuksien täytäntöönpanon seuranta- jaosto, ihmisoikeuskasvatus- jaosto ja vammaiskomitean suunnitteluryhmä. YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksista tehdyn yleissopimuksen edellyttämä vammaisten henkilöiden täysimääräinen osallistaminen on tarkoitus toteuttaa muun muassa sitä varten perustettavan jaoston toiminnalla.

Ihmisoikeusvaltuuskunta on Ihmisoikeuskeskukseen kuuluva viranomaiselin, jossa päätösvaltaa käyttävät eduskunnan oikeusasiamiehen nimeämät jäsenet. Käsitykseni mukaan tämä tarkoittaa sitä, että myös valtuuskunnan jaostoissa päätösvaltaa voivat käyttää vain valtuuskunnan jäsenet. Valtuuskunnan ulkopuoliset henkilöt voivat siten toimia jaostoissa vain asiantuntijan asemassa. Vaikka jaostoilla ei ole varsinaista itsenäistä päätöksentekovaltaa, niissä voidaan päättää esimerkiksi siitä, mitä asioita jaostossa otetaan valmisteltavaksi ja esitetään valtuuskunnan päätettäväksi.

haft det maximala tillåtna antalet medlemmar, 40. Det är uppenbart att en så stor delegation inte kan fungera effektivt som beslutsorgan. Till och med det minsta tillåtna antalet medlemmar, 20, är för stort ur denna synvinkel. I ljuset av delegationens uppgifter enligt lagen är dess syfte dock inte att fungera som beslutsorgan. Delegationen ska 1) behandla vittsyftande och principiellt viktiga frågor som gäller de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna, 2) årligen godkänna Människorättscentrets verksamhetsplan och centrets verksamhetsberättelse och 3) vara ett nationellt samarbetsorgan för aktörerna inom fältet för de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna. Eftersom det främsta syftet med delegationen var att tillgodose kravet på pluralism i nationella institutioner för mänskliga rättigheter, i enlighet med Parisprinciperna, höll jag detta som främsta mål då jag tillsatte nämnden. Principen om pluralism och viljan att skapa ett så omfattande samarbetsforum som möjligt var anledningar att tillsätta maximiantalet medlemmar.

Nyckeln till effektivitet i delegationens verksamhet ligger i min mening i hur arbetsutskottet och sektionerna arbetar, inte i antalet medlemmar. Den första människorättsdelegationen har haft ett arbetsutskott, en sektion med uppgift att uppfölja hur de grundläggande och mänskliga rättigheterna tillgodoses, en sektion för människorättsfostran och en planeringsgrupp med uppgift att förbereda tillsättandet av en kommitté för funktionshinderfrågor. Enligt FN-konventionen om rättigheter för personer med funktionshinder ska personer med funktionshinder få full delaktighet i samhället. Meningen är att detta ska uppnås bl.a. genom att en sektion tillsätts för att driva frågan.

Människorättsdelegationen är ett myndighetsorgan som lyder under Människorättscentret och vars beslutanderätt utövas av medlemmar utsedda av riksdagens justitieombudsman. Enligt min uppfattning innebär detta att endast medlemmar av delegationen kan utöva beslutanderätt i sektionerna. Personer utanför

Tämän vuoksi valtuuskuntaan tulee nimetä muun muassa riittävä määrä vammaisia henkilöitä tai heitä edustavissa järjestöissä toimivia henkilöitä, jotta heistä voidaan nimetä vammaisten henkilöiden oikeuksia käsittelevään jaostoon riittävä määrä päätösvaltaisia jäseniä. Tämä puolestaan heijastuu koko valtuuskunnan jäsenmäärään. Kun ihmisoikeusvaltuuskunta ei ole vain vammaisten henkilöiden oikeuksia varten, heidän osuutensa sen jäsenistä ei voi olla suhteettoman suuri.

Edellä esitetyt näkökohdat puoltavat sitä, että myös uusi ihmisoikeusvaltuuskunta asetetaan jäsenmäärältään suurena. Ensimmäisen valtuuskunnan työskentelystä saadut kokemukset eivät nähdäkseni ole antaneet aihetta arvioida asiaa toisin. Enimmäismäärää hieman pienempää jäsenmäärää puoltaisi kuitenkin se, että valtuuskuntaan voitaisiin sen toimikauden aikana tarvittaessa nimetä uusi jäsen, vaikka esimerkiksi sen toiminnasta tosiasiallisesti pois jättäytynyt jäsen ei ilmoittaisi eroavansa. Laki ei nimittäin tunne mahdollisuutta jäsenen erottamiseen.

Ensimmäistä ihmisoikeusvaltuuskuntaa asetettaessa kansalaisjärjestöjä ja muita tahoja, joiden tulee lain mukaan olla valtuuskunnassa edustettuna, pyydettiin nimeämään ehdokkaansa valtuuskuntaan. Mahdollisuudesta ehdokkaiden nimeämiseen myös ilmoitettiin muun muassa oikeusasiamiehen verkkosivuilla. Valtuuskunnan jäsenet nimitettiin näin saaduista ehdokkaista. Nimitys valtuuskunnan jäseneksi on henkilökohtainen, vaikka jäsenet samalla edustavatkin jotakin tahoa.

Ensimmäisen valtuuskunnan kokoonpanossa nähdäkseni toteutui tavoiteltu pluralistisuus ja laaja-alaisuus. Kaikkien jäsenten henkilökohtainen sitoutuneisuus ja aktiivisuus ei kuitenkaan ollut aivan toivotulla tasolla. Joihinkin valtuuskunnan kokouksiin oli vaikeuksia saada koolle päätösvaltaista määrää eli puolta valtuuskunnan jäsenistä.

Uutta valtuuskuntaa asetettaessa hakumenettelyä muutettiin siten, että ehdokkaiden tuli itse hakea valtuuskunnan jäseneksi. Tällä menettelyllä pyrittiin korostamaan sitä, että

delegationen kan alltså medverka i sektionerna endast i egenskap av sakkunniga. Även om sektionerna inte har någon självständig beslutanderätt i egentlig mening kan de till exempel bestämma vilka ärenden som de tar upp för beredning och föredragande för delegationen.

Detta innebär att delegationen bl.a. måste ha tillräckligt många personer med funktionshinder eller personer från organisationer på detta område, så att JO bland dem kan välja ett tillräckligt antal medlemmar med beslutanderätt till den sektion som arbetar med rättigheter för personer med funktionshinder. Detta påverkar i sin tur hela delegationens medlemsantal. Eftersom människorättsdelegationen inte enbart är till för personer med funktionshinder kan denna grupp inte utgöra en oproportionerligt stor andel av delegationen.

Dessa synpunkter talar för ett högt medlemstal även i den nya människorättsdelegationen. Så vitt jag ser ger inte erfarenheterna från den första delegationens tid anledning att tänka annat. En sak som dock talar för ett något mindre medlemstal är att man i så fall kan utse en ny medlem medan delegationens mandat pågår, t.ex. om en medlem slutar arbeta i delegationen men inte avgår formellt. Lagen ger nämligen ingen möjlighet att säga upp medlemmar.

Då den första människorättsdelegationen skulle tillsättas ombads medborgarorganisationer och andra aktörer som enligt lagen ska vara representerade att anmäla kandidater till delegationen. Möjligheten att anmäla kandidater utlystes bland annat på JO:s webbplats. Medlemmarna i delegationen utnämndes bland de anmälda kandidaterna. Utnämningen som medlem är personlig, men medlemmarna representerar också en viss aktör.

I den första delegationen uppnåddes i min mening målet om samhällelig och sektoriell pluralism. Alla medlemmar var emellertid inte fullt så engagerade och aktiva som man hade önskat. Vissa gånger var det svårt att få ihop ett beslutfört antal medlemmar, dvs. hälften, till delegationens möten.

Inför tillsättandet av den nya delegationen

jäseneksi nimettävän tulee henkilökohtaisesti sitoutua valtuuskunnan toimintaan.

Jäsenet valitaan heidän henkilökohtaisen asiantuntemuksensa perusteella, mutta siten, että koko valtuuskunnan kokoonpanossa toteutuu lain tarkoitus ja pluralistisuuden vaatimus mahdollisimman hyvin. Tämän vuoksi asiantuntemusta ei kaikkien jäsenten osalta arvioida pelkästään perus- ja ihmisoikeusosaamisen perusteella.

Ilokseni voin todeta, että kiinnostus ihmisoikeusvaltuuskunnan jäsenyyttä kohtaan on ollut suurta. Hakemuksia saatiin seitsemän pysyvän jäsenen lisäksi kaikkiaan 110 henkilöltä. Hakijoiden suuri määrä ja laaja asiantuntemus ilmentävät sitä, että ihmisoikeusvaltuuskunta on saavuttamassa sille kuuluvan aseman ja arvostuksen tärkeimpänä perus- ja ihmisoikeusalan toimijoiden kansallisena yhteistyöelimenä.

Kiitän ensimmäistä ihmisoikeusvaltuuskuntaa sen uraa uurtavasta työstä ja toivotan menestystä uudelle valtuuskunnalle!

ändrades förfarandet så att det är kandidaterna själva som ska ansöka om medlemskap. Avsikten var att betona att den som utses som medlem ska visa ett personligt engagemang med delegationens verksamhet.

Medlemmarna väljs på grundval av sakkunskap, dock med hänsyn till lagens syfte och kravet på pluralism. Detta innebär att sakkunskapen inte bedöms enbart med grundläggande och mänskliga rättigheter i fokus i alla kandidaters fall.

Det är glädjande att se det stora intresse som medlemskapet i människorättsdelegationen har väckt. Bortsett från de sju permanenta medlemmarna fick ombudsman in ansökningar från totalt 110 personer. Att så många personer med en så omfattande sakkunskap har ansökt pekar mot att människorättsdelegationen är på väg att uppnå dess tillbörliga status och respekt som det främsta nationella samarbetsorganet för aktörer inom fältet grundläggande fri- och rättigheter och mänskliga rättigheter.

Jag tackar den första människorättsdelegationen för dess banbrytande arbete och önskar den nya delegationen all framgång!

Ihmisoikeuskeskus
Människorättscentret

1 Suomen kansallinen ihmisoikeusinstituutio Finlands nationella människorättsinstitution

IHMISOIKEUSKESKUS ja sen valtuuskunta yhdessä eduskunnan oikeusasiamiehen kanssa muodostavat Suomen kansallisen ihmisoikeusinstituution. Kansalliset ihmisoikeusinstituutiot (National Human Rights Institutions, NHRIs) ovat lailla perustettuja ihmisoikeuksia edistäviä ja turvaavia toimielimiä. Niiden velvollisuuksia, kokoonpanoa ja työskentelytapoja määrittelevät niin kutsutut Pariisin periaatteet, jotka hyväksyttiin YK:n yleiskokouksessa vuonna 1993. Pariisin periaatteiden mukaan kansallisten ihmisoikeusinstituutioiden tulee olla hallituksen lailla perustamia, itsenäisiä ja riippumattomia sekä kokoonpanoltaan pluralistisia. Niillä tulee olla laaja mandaatti turvata ja edistää ihmisoikeuksia kansallisella tasolla sekä riittävät tutkintavaltuudet ja resurssit.

Kansallisten ihmisoikeusinstituutioiden koordinaatiokomitea (International Coordinating Committee of National Institutions for the Promotion and Protection of Human Rights, ICC) myönsi Suomen kansalliselle ihmisoikeusinstituutiolle A-statuksen vuonna 2014. A-statuksen saaneiden instituutioiden katsotaan täyttävän Pariisin periaatteiden vaatimukset kokonaisuudessaan. A-statuksen myötä Suomen kansallisella ihmisoikeusinstituutiolla on puheoikeus YK:n ihmisoikeusneuvostossa ja äänioikeus ICC:ssä.

Ihmisoikeuskeskuksen perustamisesta säädettiin lailla (laki eduskunnan oikeusasiamiehestä, muutos 20.5.2011/535), joka tuli

MÄNNISKORÄTTSCENTRET och dess delegation bildar tillsammans med riksdagens justitieombudsman Finlands nationella institution för mänskliga rättigheter. Nationella människorättsinstitutioner (National Human Rights Institutions, NHRI) är organ inrättade genom lag som arbetar för att främja och trygga de mänskliga rättigheterna. Deras skyldigheter, sammansättning och arbetssätt definieras i en uppsättning principer som antogs vid FN:s generalförsamling 1993 och kallas för Parisprinciperna. Enligt dessa principer ska nationella institutioner för mänskliga rättigheter inrättas av regeringen genom lag. De ska ha en pluralistisk sammansättning och vara självständiga och oberoende. De ska ha ett brett mandat för att främja och skydda de mänskliga rättigheterna nationellt, samt tillräckligt omfattande befogenheter och resurser för att genomföra undersökningar.

Samordningskommittén för nationella människorättsinstitutioner (International Coordinating Committee of National Institutions for the Promotion and Protection of Human Rights, ICC) beviljade Finlands nationella människorättsinstitution A-status 2014. Institutioner med A-status anses uppfylla kraven i Parisprinciperna helt och hållet. I och med A-status har Finlands nationella institution för mänskliga rättigheter rätt att yttra sig i FN:s råd för mänskliga rättigheter och röst-rätt i samordningskommittén.

Människorättscentret inrättades genom en lag som trädde i kraft den 1 januari 2012 (lagen

voimaan 1.1.2012. Ihmisoikeuskeskus on toiminnallisesti itsenäinen ja riippumaton, mutta hallinnollisesti eduskunnan oikeusasiamiehen kanslian yhteydessä.

Lain mukaan Ihmisoikeuskeskuksen tehtävänä on:

- edistää perus- ja ihmisoikeuksiin liittyvää tiedotusta, koulutusta, kasvatusta ja tutkimusta,
- laatia selvityksiä perus- ja ihmisoikeuksien toteutumisesta,
- tehdä aloitteita ja antaa lausuntoja perus- ja ihmisoikeuksien edistämiseksi ja toteuttamiseksi,
- osallistua perus- ja ihmisoikeuksien edistämiseen ja turvaamiseen liittyvään eurooppalaiseen ja kansainväliseen yhteistyöhön ja
- huolehtia muista vastaavista perus- ja ihmisoikeuksien edistämiseen ja toteuttamiseen liittyvistä tehtävistä.

Keskus ei käsittele kanteluja eikä muitakaan yksittäistapauksia.

Oikeusasiamies nimittää keskuksen johtajan neljän vuoden toimikaudeksi saatuaan asiasta perustuslakivaliokunnan lausunnon. Oikeusasiamies Petri Jääskeläinen nimitti varatuomari Sirpa Raution toiselle kaudelle Ihmisoikeuskeskuksen johtajaksi 21.12.2015. Nelivuotiskausi alkaa 1.3.2016.

Ihmisoikeusvaltuuskunnan tehtäviin kuuluu lain nojalla toimia perus- ja ihmisoikeusalan toimijoiden kansallisen yhteistyöelimenä, käsitellä laajakantoisia ja periaatteellisesti tärkeitä perus- ja ihmisoikeusasioita sekä päättää vuosittain Ihmisoikeuskeskuksen toimintasuunnitelman ja toimintakertomuksen hyväksymisestä. Oikeusasiamies asettaa ihmisoikeusvaltuuskuntaan Ihmisoikeuskeskuksen johtajaa kuultuaan 20–40 jäsentä neljäksi vuodeksi kerrallaan. Valtuuskunnan puheenjohtajana toimii Ihmisoikeuskeskuksen johtaja.

Oikeusasiamiehen tehtävänä on valvoa, että viranomaiset ja virkamiehet noudattavat lakia ja täyttävät velvollisuutensa. Lisäksi oikeusasiamiehen valvontaan kuuluvat myös

om riksdagens justitieombudsman, ändring 20.5.2011/535). Människorättscentret är funktionellt självständigt och oberoende, men hör administrativt till riksdagens justitieombudsmans kansli.

Enligt lagen har Människorättscentret till uppgift

- att främja information, utbildning, fostran och forskning om de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna
- att utarbeta rapporter om hur dessa rättigheter tillgodoses
- att ta initiativ och ge utlåtanden för att främja och tillgodose rättigheterna
- att delta i det europeiska och internationella samarbetet för att främja och trygga rättigheterna
- att sköta andra motsvarande uppgifter som anknyter till att främja och tillgodose rättigheterna.

Centret behandlar inte klagomål och inte heller andra enskilda fall.

JO utser centrets direktör efter att ha inhämtat yttrande av grundlagsutskottet. Mandatperioden är fyra år. JO Petri Jääskeläinen utnämnde vicehäradshövding Sirpa Rautio för en andra mandatperiod som direktör för Människorättscentret den 21 december 2015. Hennes nya mandat på fyra år börjar den 1 mars 2016.

Enligt lagen ska **människorättsdelegationen** vara ett nationellt samarbetsorgan för aktörerna inom fältet för de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna, behandla vittsyftande och principiellt viktiga frågor som gäller de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna, och årligen besluta om godkännande av Människorättscentrets verksamhetsplan och verksamhetsberättelse. Efter samråd med Människorättscentrets direktör tillsätter JO 20–40 medlemmar för människorättsdelegationen. Mandatperioden är fyra år. Direktören för Människorättscentret fungerar som ordförande för delegationen.

Till JO:s uppgifter hör att övervaka att

muut kuin viranomaiset silloin, kun he hoitavat julkista tehtävää. Oikeusasiamiehen tehtävät on määritelty perustuslaissa ja laissa eduskunnan oikeusasiamiehestä. Työssään oikeusasiamies seuraa erityisesti, että perus- ja ihmisoikeudet toteutuvat. Hänellä on lisäksi erityistehtävänä valvoa, miten poliisi käyttää telepakkokeinoja ja peitetoimintaa. Eduskunnan toivomuksesta hän seuraa myös, että lasten oikeudet toteutuvat. Oikeusasiamies on lisäksi YK:n kidutuksen vastaisen yleissopimuksen valinnaisen pöytäkirjan mukainen kansallinen valvontaelin, jonka tehtävänä on tehdä tarkastuksia paikkoihin, joissa pidetään vapautensa menettäneitä henkilöitä.

Suomen kansallisen ihmisoikeusinstituution ensimmäinen yhteinen pitkän aikavälin toiminnallinen strategia vahvistettiin kesäkuussa 2014. Sen avulla kehitetään yhteistyötä yhteisten tavoitteiden saavuttamiseksi.

Suomen kansallisen ihmisoikeusinstituution strategian päätavoitteet:

1. Yleinen tietoisuus, ymmärrys ja osaaminen perus- ja ihmisoikeuksista lisääntyy ja niiden kunnioittaminen vahvistuu.
2. Puutteet perus- ja ihmisoikeuksien toteutumisessa tunnistetaan ja korjataan.
3. Kansallinen lainsäädäntö ja muu normisto sekä niiden soveltamiskäytäntö turvaavat tehokkaasti perus- ja ihmisoikeuksien toteutumisen.
4. Kansainväliset ihmisoikeussopimukset saatetaan voimaan ja muut ihmisoikeusinstrumentit omaksutaan joutuisasti ja pannaan täytäntöön tehokkaasti.
5. Oikeusvaltioperiaate toteutuu.

Ihmisoikeuskeskuksen ja oikeusasiamiehen kansallisen yhteistyö on tiivistä myös käytännössä. Ihmisoikeuskeskus toimii hallinnollisesti

myndigheter och tjänstemän följer lagen och fullföljer sina skyldigheter. Även andra instanser omfattas av JO:s tillsyn när de sköter ett offentligt uppdrag. JO:s uppgifter fastställs i grundlagen och i lagen om riksdagens justitieombudsman. JO ska i synnerhet övervaka att de grundläggande och mänskliga rättigheterna tillgodoses. JO har dessutom som särskild uppgift att övervaka polisens användning av teltvångsmedel och täckoperationer. På begäran av riksdagen följer JO även med att barnens rättigheter tillgodoses. Vidare är JO nationellt besöksorgan enligt det fakultativa protokollet till FN:s konvention mot tortyr. I denna egenskap ska JO utföra kontrollbesök på ställen där frihetsberövade personer hålls i förvar.

Den första gemensamma långsiktiga verksamhetsstrategin för Finlands nationella institution för mänskliga rättigheter antogs i juni 2014. Strategin ska hjälpa styra samarbetet mot de gemensamma målen.

Huvudmålen i strategin är följande:

1. Den allmänna medvetenheten om, förståelsen av och kunnandet om de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna ökar och respekten för dem blir starkare.
2. Bristerna i tillgodosendandet av de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna identifieras och rättas till.
3. Den nationella lagstiftningen och de övriga normverken samt deras tillämpningspraxis säkerställer effektivt att de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna tillgodoses.
4. Internationella människorättskonventioner sätts i kraft och andra människorättsinstrument införs utan dröjsmål och verkställs effektivt.
5. Principen om rättsstaten förverkligas.

oikeusasiamiehen kanslian yhteydessä ja sijaitsee samoissa tiloissa. Keskuksen johtaja osallistuu viikoittain kanslian johdon kokouksiin, ja keskuksen asiantuntijat osallistuvat kanslian sisäisiin työryhmiin. Lisäksi yhteistyötä hyödynnetään muun muassa lausuntojen valmistelussa ja koulutuksessa.

Människorättscentret och JO:s kansli samarbetar intensivt, vilket ska gälla också i praktiken. Människorättscentret fungerar administrativt i anslutning till justitieombudsmannens kansli och använder samma lokaler. Centrets direktör deltar i kansliledningens möten varje vecka, och centrets sakkunniga deltar i kansliets interna arbetsgrupper. JO:s kansli och Människorättscentret samarbetar även med att bereda utlåtanden och i utbildning.

2 Ihmisoikeuskeskuksen toiminta vuonna 2015

Människorättscentrets verksamhet 2015

UUODEN 2015 toimintasuunnitelmassa ihmisoikeuskeskuksen toiminnan painopisteiksi vahvistettiin ihmisoikeuskasvatus ja -koulutus, viestintä sekä yhteistyön kehittäminen eri toimijoiden välillä muun muassa ihmisoikeusvaltuuskunnan puitteissa. Temaattisia painopisteitä olivat erityisesti laajat, rakenteellisesti ja periaatteellisesti tärkeät ja poikkileikkaavat kysymykset, kuten yhdenvertaisuuden toteutuminen ja ihmisten pääsy oikeuksiinsa. Toimintasuunnitelma on tämän kertomuksen liitteenä.

Tässä luvussa esitellään ihmisoikeuskeskuksen toimintaa vuonna 2015 keskuksen lakisäästeiden tehtävien pohjalta.

2.1 Tiedotuksen, koulutuksen, kasvatuksen ja tutkimuksen edistäminen

Ihmisoikeuskeskuksen yhtenä keskeisimpänä tehtävänä on edistää perus- ja ihmisoikeuksiin liittyvää tiedotusta, koulutusta, kasvatusta ja tutkimusta sekä näihin liittyvää yhteistyötä. Koska ihmisoikeuskeskuksen tulee edistää sekä ihmisoikeuksia että perusoikeuksia, se painottaa tiedotuksessa, koulutuksessa, kasvatuksessa ja tutkimuksessa kohderyhmästä ja aiheesta riippuen kansallisia perusoikeuksia, kansainvälisiä ihmisoikeuksia ja EU:n perusoikeuslottuutta.

DE PRIORITERINGAR som sattes upp i Människorättscentrets verksamhetsplan 2015 var människorättsfostran och -utbildning, information samt att utveckla samarbetet mellan olika aktörer på området, bl.a. via människorättsdelegationen. Vittgående, strukturellt och principiellt viktiga och övergripande frågor utgjorde tematiska prioriteringar, till exempel likabehandling och människors tillgång till sina rättigheter. Verksamhetsplanen ligger bifogad till berättelsen.

I detta avsnitt presenteras Människorättscentrets verksamhet under 2015 mot bakgrund av centrets lagstadgade uppgifter.

2.1 Att främja information, utbildning, fostran och forskning

En av Människorättscentrets mest centrala uppgifter är att främja information, utbildning, fostran och forskning om de grundläggande och mänskliga rättigheterna, och att främja samarbete på dessa områden. Människorättscentret ska främja både de mänskliga rättigheterna och de grundläggande fri- och rättigheterna. I sin information, utbildning, fostran och forskning betonar centret de nationella grundläggande rättigheterna, de internationella mänskliga rättigheterna och de grundläggande fri- och rättigheterna inom EU beroende på målgrupp och ämne.

2.1.1

Tiedotus

Kotisivut

Ihmisoikeuskeskuksen kotisivuilla (www.ihmisoikeuskeskus.fi) on Ihmisoikeuskeskusta ja sen valtuuskuntaa koskevien perustietojen lisäksi muun muassa ajankohtaisia tiedotteita ja uutisia perus- ja ihmisoikeuksista, Ihmisoikeuskeskuksen julkaisuja ja lausuntoja sekä linkkejä muiden ihmisoikeustoimijoiden kotisivuille, materiaaleihin ja asiakirjoihin.

Vuosien 2014 ja 2015 toimintasuunnitelmiin mukaan Ihmisoikeuskeskuksen verkkosivuja kehitetään asteittain kattavan ihmisoikeusportaalien suuntaan resurssien asettamissa rajoissa. Kattavan perus- ja ihmisoikeusportaalien tai tietopankin rakentaminen ei kuitenkaan ole mahdollista nykyisillä voimavaroilla.

Ihmisoikeuskeskuksen uutiskatsaukset

Vuoden 2015 toimintasuunnitelmassa viestinnän kehittäminen oli tärkeässä roolissa, ja Ihmisoikeuskeskus panostikin toimintavuoden aikana erityisesti ajankohtaisista ihmisoikeus uutisista tiedottamiseen.

Helmikuussa Ihmisoikeuskeskus ryhtyi julkaisemaan kansainvälistä katsausta, joka kokoaa ihmisoikeuksiin liittyviä uutisia ja ajankohtaisia tapahtumia keskeisiltä kansainvälisiltä toimijoilta. Kansainvälinen katsaus sisältää uutisia muun muassa YK:sta, EU:sta, EU:n perusoikeusvirastosta ja Euroopan neuvostosta, mukaan lukien merkittävistä Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen ratkaisuksista. Kansainvälinen katsaus ilmestyi vuoden aikana kuusi kertaa noin kahden kuukauden välein.

Syyskuussa Ihmisoikeuskeskus alkoi julkaista myös kotimaan uutiskatsausta, josta ilmestyi ennen vuodenvaihdetta kaksi numeroa. Kotimaan katsauksen aiheita olivat muun muassa Suomen sopimusratifiointien eteneminen, Suomen raportit ihmisoikeussopimusten valvontaelimille, kotimaiset perus- ja ihmisoikeuksiin liittyvät

2.1.1

Information

Hemsida

Hemsidan (www.manniskorattscentret.fi) innehåller information om Människorättscentret och om människorättsdelegationen, aktuella meddelanden och nyheter som gäller grundläggande och mänskliga rättigheter, ett arkiv med publikationer och utlåtanden samt länkar till andra människorättsaktörers hemsidor, material och handlingar.

Enligt verksamhetsplanerna 2014 och 2015 ska Människorättscentrets webbplats gradvis, med de resurser som finns till hands, utvecklas mot målet att bli en täckande portal för mänskliga rättigheter. Med de nuvarande resurserna är det tyvärr inte möjligt att bygga upp en täckande portal eller databank för grundläggande och mänskliga rättigheter.

Människorättscentrets nyhetsöversikter

Att utveckla informationen var en av nyckelfrågorna i verksamhetsplanen 2015. Människorättscentret satsade därför särskilt på att informera om aktuella nyheter på området mänskliga rättigheter.

I februari började centret ge ut en internationell översikt som sammanställer nyheter om aktuella frågor och händelser från centrala internationella aktörer. I den internationella översikten ingår nyheter från bl.a. FN, EU, EU:s byrå för grundläggande rättigheter och från Europarådet, samt viktiga domar från europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna. Översikten utkommer sex gånger om året, ca varannan månad.

I september började Människorättscentret även ge ut en inhemsk nyhetsöversikt. Två nummer kom ut före årsskiftet. Teman i den inhemska översikten var bl.a. läget med Finlands ratificering av ingångna avtal, Finlands rapporter till övervakningsorganen för konventionerna om mänskliga rättigheter, utgivna nationella

YLLÄ / OVAN: Vilskettä Ihmisoikeuskeskuksen, eduskunnan oikeusasiamiehen ja Euroopan neuvoston järjestämän konferenssin ilmoittautumistiskillä joulukuussa. / Liv och rörelse vid anmälningsdisken för konferensen i december ordnad av Människorättscentret, justitieombudsmannen och Europarådet.

selvitykset ja tutkimukset sekä merkittävät tuomioistuinratkaisut.

Uutiskatsaukset on suunnattu sekä Ihmisoikeuskeskuksen sidosryhmille että muille ajankohtaisista ihmisoikeusasioista kiinnostuneille. Katsaukset ilmestyvät suomeksi ja ruotsiksi, ja ne voi tilata omaan sähköpostiin Ihmisoikeuskeskuksen kotisivuilta. Katsaukset lähetetään myös muun muassa eduskunnan perustuslakivaliokunnalle, korkeimmalle oikeudelle ja korkeimmalle hallinto-oikeudelle, ulkoasiainministeriöön sekä muille Ihmisoikeuskeskuksen sidosryhmille. Katsaukset on julkaistu lisäksi Ihmisoikeuskeskuksen kotisivuilla ja lakitietopalvelu Edilexissä (www.edilex.fi).

rapporter och undersökningar om grundläggande och mänskliga rättigheter samt viktiga domstolsbeslut.

Nyhetsöversikterna är avsedda för Människorättscentrets intressentgrupper och för andra som är intresserade av aktuella människorättsfrågor. Översikterna ges ut på finska och svenska och kan beställas som e-postmeddelanden via Människorättscentrets hemsida. Översikterna sänds bland annat till riksdagens grundlagsutskott, högsta domstolen, högsta förvaltningsdomstolen, utrikesministeriet och andra intressenter. Översikterna publiceras på Människorättscentrets hemsida och på juridiska informationstjänsten Edilex (www.edilex.fi).

Ihmisoikeuskeskuksen ajankohtaisia ihmisoikeusasioita käsittelevät uutiskatsaukset voi tilata omaan sähköpostiin keskuksen kotisivulta www.ihmisoikeuskeskus.fi.

Nyhetsöversikterna med aktuell information om människorättsfrågor kan beställas som e-postmeddelanden via Människorättscentrets hemsida www.manniskorattscentret.fi.

Sosiaalinen media

Ihmisoikeuskeskus tiedottaa Facebook-sivullaan aktiivisesti sekä omasta toiminnastaan että ajankohtaisista perus- ja ihmisoikeusasioista. Keskuksen Facebook-sivuilla oli vuoden lopussa 1343 tykkääjää, kun vuoden 2014 lopussa tykkäjiä oli 918. Kasvu on siis ollut huomattavaa.

Parantaakseen näkyvyyttään sosiaalisessa mediassa ja tavoittaakseen suuremman joukon ihmisiä Ihmisoikeuskeskus avasi myös Twitter-tilin (@FIN_NHRI) joulukuussa 2015.

Julkaisut

Ihmisoikeuskeskus pyrkii julkaisuillaan lisäämään tietoutta perus- ja ihmisoikeuksista sekä tukemaan perus- ja ihmisoikeuskasvatusta ja -koulutusta. Ihmisoikeuskeskuksen julkaisut ovat maksuttomia, ja useimmat julkaisut ovat vapaasti saatavilla keskuksen verkkosivuilla. Muun muassa ihmisoikeusjärjestöt ovat käyttäneet Ihmisoikeuskeskuksen julkaisuja omassa kasvatus- ja koulutustoiminnassaan.

Helmikuussa 2015 julkaistiin erillisenä sähköisenä julkaisuna ihmisoikeusvaltuuskunnan ihmisoikeuskasvatusta ja -koulutusta koskevat suositukset, jotka oli julkaistu aikaisemmin ihmisoikeuskasvatusta ja koulutusta Suomessa koskeneessa Ihmisoikeuskeskuksen selvityksessä vuonna 2014. Suositukset julkaistiin kesäkuussa 2015 myös suomalaisella viittomakielellä Ihmisoikeuskeskuksen kotisivuilla.

Syksyllä keskuksen verkkosivuilla julkaistiin ihmisoikeussanasto, joka sisältää otoksen ihmisoikeuksiin sekä erityisesti ihmisoikeussopimuk-

Sociala medier

Människorättscentret har en Facebooksida som uppdateras flitigt med information om centrets verksamhet och om aktuella frågor på området grundläggande och mänskliga rättigheter. Vid utgången av 2015 hade sidan 1343 gillare, en påtaglig ökning jämfört med 918 gillare i slutet av 2014.

För att få bättre synlighet i de sociala medierna och nå ut till fler människor har Människorättscentret också ett Twitterkonto 2015 (@FIN_NHRI). Kontot öppnades i december.

Publikationer

Genom sina olika publikationer vill Människorättscentret öka medvetenheten om de grundläggande och mänskliga rättigheterna samt vara ett stöd för fostran och utbildning på området. Publikationerna är gratis och de flesta finns fritt tillgängliga på centrets webbplats. Människorättscentrets publikationer har använts av bl.a. människorättsorganisationer i fostrings- och utbildningsverksamhet.

I februari 2015 publicerades en serie människorättsdelegationens rekommendationer i elektronisk form om människorättsfostran och -utbildning. Samma rekommendationer hade tidigare publicerats i Människorättscentrets utredning om människorättsfostran och -utbildning i Finland 2014. I juni 2015 publicerades rekommendationerna även på finländskt teckenspråk på Människorättscentrets hemsida.

På hösten publicerade centret en människorättsordlista på sin webbplats. Ordlistan inne-

siin ja niiden valvontajärjestelmiin liittyviä termejä suomeksi, ruotsiksi ja englanniksi. Joidenkin sanojen taustaa ja merkitystä on avattu lyhyillä selityksillä. Sanaston tavoitteena on osaltaan yhtenäistää ja vakiinnuttaa Suomessa käytettävää ihmisoikeustermistöä. Sanastosta toivotaan olevan apua esimerkiksi kääntäjille, tulkeille, toimittajille ja muille alan termistöä käyttäville.

Lisäksi Ihmisoikeuskeskus julkaisi epäviralliset suomen- ja ruotsinkieliset käännökset YK:n ihmisoikeusvaltuutetun toimiston julkaisusta *Core Human Rights in the Two Covenants*, joka käsittelee YK:n kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskevan kansainvälisen yleissopimuksen sekä YK:n taloudellisia, sosiaalisia ja sivistyksellisiä oikeuksia koskevan kansainvälisen yleissopimuksen sisältämiä ehdottomia oikeuksia.

håller ett urval termer på finska, svenska och engelska som berör de mänskliga rättigheterna och i synnerhet konventionerna om mänskliga rättigheter och tillsynen i samband därmed. För vissa ord ges en kort förklaring till ordets bakgrund och betydelse. Syfte med ordlistan är att harmonisera och etablera den människorättsterminologi som används i Finland. Vi hoppas att ordlistan skulle vara till hjälp för exempelvis översättare, tolkar, journalister och andra som använder terminologin inom området.

Människorättscentret gav dessutom ut officiella översättningar på finska och svenska av en publikation utgiven av byrån för FN:s högkommissarie för mänskliga rättigheter, *Core Human Rights in the Two Covenants*. Publikationen handlar om de absoluta rättigheterna enligt FN-konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter och FN-konventionen om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter.

Ihmisoikeuskeskuksen julkaisut vuonna 2015

- Ihmisoikeuskeskuksen toimintaker-
tomus 2014, Människorättscentrets
verksamhetsberättelse 2014
- Ihmisoikeusvaltuuskunnan ihmisoike-
uskasvatusta ja -koulutusta koskevat
suositukset (sähköinen julkaisu)
- KP- ja TSS-sopimuksen sisältämät
ehdottomat oikeudet (YK:n ihmisoikeus-
valtuutetun toimiston julkaisun
käännös suomen kielelle)
- Absoluta rättigheter enligt MP- och
ESK-konventionen (YK:n ihmisoikeus-
valtuutetun toimiston julkaisun
käännös ruotsin kielelle)
- Ihmisoikeussanasto (saatavilla kes-
kuksen kotisivuilla)
- Ihmisoikeuskeskuksen kansainväli-
nen katsaus (uutiskirje, 6 numeroa)
- Ihmisoikeuskeskuksen kotimaan
katsaus (uutiskirje, 2 numeroa)
- Uusintapainos Ihmisoikeuskeskuksen
englanninkielisestä esitteestä

Människorättscentrets publikationer 2015

- Ihmisoikeuskeskuksen toimintaker-
tomus 2014, Människorättscentrets
verksamhetsberättelse 2014
- Människorättsdelegationens rekom-
mendationer om människorätts-
fostran och -utbildning (elektronisk
publikation)
- KP- ja TSS-sopimuksen sisältämät
ehdottomat oikeudet (finsk översätt-
ning av dokumentet publicerat av
byrån för FN:s högkommissarie för
mänskliga rättigheter)
- Absoluta rättigheter enligt MP- och
ESK-konventionen (svensk översätt-
ning av dokumentet publicerat av
byrån för FN:s högkommissarie för
mänskliga rättigheter)
- Människorättsordlista (finns på cen-
trets hemsida)
- Människorättscentrets internationella
utsikt (6 nummer)
- Människorättscentrets inhemska
utsikt (2 nummer)
- Ny upplaga av Människorättscentrets
broschyr på engelska

2.1.2

Koulutus ja kasvatust

Perus- ja ihmisoikeuskasvatuksen ja -koulu-
tuksen edistäminen on ollut yksi Ihmisoikeus-
keskuksen toiminnan painopisteistä neljän
ensimmäisen toimintavuoden aikana. Ihmisoikeuskeskus on muun muassa julkaissut ensimmäisen kansallisen perusselvityksen ihmisoikeuskasvatuksen ja -koulutuksen toteutumisesta Suomessa, edistänyt ihmisoikeuskasvatusta ja -koulutusta selvityksen tulosten pohjalta sekä tukenut eri toimijoiden välistä tiedonvälitystä, yhteistyötä ja koordinaatiota. Ihmisoikeuskasvatuksen ja -koulutuksen edistäminen on kirjattu tavoitteeksi myös Suomen kansallisen ihmisoikeusinstituution yhteiseen strategiaan.

2.1.2

Utbildning och fostran

Att främja fostran och utbildning på området grundläggande och mänskliga rättigheter har varit en av prioriteringarna under Människorättscentrets fyra första verksamhetsår. Centret har bl.a. publicerat den första nationella utredningen om människorättsfostran och -utbildning i Finland, arbetat för bättre fostran och utbildning baserat på utredningen och varit ett viktigt stöd för kommunikation, samarbete och samordning mellan olika aktörer på området. Målet att främja människorättsfostran och

Vaikuttamistyö

Vuonna 2014 ilmestyneen ihmisoikeuskasvatus- ja -koulutusselvityksen julkaisemisen jälkeen Ihmisoikeuskeskus on tehnyt tunnetuksi selvityksen tuloksia ja edistänyt selvityksen pohjalta annettujen suositusten toimeenpanoa. Selvityksen seurantatyötä ja suositusten jalkauttamista käsitellään luvussa 2.2.1.

Vuonna 2015 erityisenä painopisteenä oli perus- ja ihmisoikeuskasvatuksen ja -koulutuksen saaminen mukaan seuraavaan kansalliseen perus- ja ihmisoikeustoimintaohjelmaan. Valtioneuvosto on laatimassa perus- ja ihmisoikeustoimintaohjelman vuonna 2016, ja perus- ja ihmisoikeuskasvatus ja -koulutus ovat keskeisellä sijalla toimintaohjelman valmistelussa. Ihmisoikeuskeskuksen edustaja on mukana asiantuntijana toimintaohjelmaa valmistelevassa valtioneuvoston perus- ja ihmisoikeusyhteys-henkilöiden verkostossa, ja keskus on antanut verkostolle asiantuntijatukea erityisesti toimintaohjelman ihmisoikeuskasvatusta ja -koulutusta koskevia osia varten.

Perus- ja lukio-opetuksen opetussuunnitelmien uudistuksiin vaikuttaminen on ollut olennaista ihmisoikeuskasvatuksen ja koulutuksen edistämisessä. Vuonna 2015 seurattiin elokuussa 2016 voimaan tulevien perusopetuksen valtakunnallisten opetussuunnitelmien perusteiden jalkautumisen etenemistä. Keväällä 2015 Ihmisoikeuskeskus lausui Opetushallitukselle lukion opetussuunnitelman perusteiden luonnoksesta painottaen ihmisoikeuksien roolia oikeudellisesti velvoittavina kansainvälisinä normeina. Ihmisoikeuskasvatuksen ja -koulutuksen vahvistamistarve nostettiin esille säännönmukaisesti myös muissa lausunnoissa. Esimerkiksi elokuussa Ihmisoikeuskeskus korosti tuomareiden perus- ja ihmisoikeuskoulutuksen merkitystä oma-aloitteisessa lausunnossaan oikeusministeriölle koskien tuomioistuinlain uudistamista ja tuomareiden koulutuksen kehittämistä.

Vuoden aikana etsittiin myös uusia kanavia koulutuksen ammattilaisten tavoittamiseen. Ihmisoikeuskeskus julkaisi 4.12.2015 ilmesty-

-utbildning upptas även i den gemensamma strategin för Finlands nationella människorättsinstitution.

Informationsspridning och påverkan

Sedan utredningen om människorättsfostran och -utbildning utkom 2014 har Människorättscentret spridit information om resultaten och arbetat för att rekommendationerna baserade på utredningen ska tillämpas. I avsnitt 2.2.1 behandlas uppföljningsarbetet och hur rekommendationerna har omsatts i praktiken.

En särskild prioritering under 2015 har varit att fostran och utbildning i grundläggande och mänskliga rättigheter ska ingå i nästa nationella handlingsplan för grundläggande och mänskliga rättigheter. Handlingsplanen utarbetas under 2016 i statsrådet. Fostran och utbildning i grundläggande och mänskliga rättigheter har hög status i beredningsarbetet. En sakkunnig från Människorättscentret medverkar i statsrådets nätverk för kontaktpersoner för grundläggande och mänskliga rättigheter, som har i uppdrag att ta fram handlingsplanen. Nätverket har fått sakkunnigstöd av Människorättscentret med tonvikt på de delar som gäller människorättsfostran och -utbildning.

Att kunna påverka läroplanerna för den grundläggande utbildningen och gymnasieutbildningen är ett avgörande steg mot en bättre människorättsfostran och -utbildning. Under 2015 har centret följt med arbetet med att omsätta de nya läroplansgrunderna för den grundläggande utbildningen i praktiken. Grunderna träder i kraft 2016. På våren 2015 yttrade sig Människorättscentret till Utbildningsstyrelsen om grunderna i utkastform för gymnasieläroplanen och betonade att de mänskliga rättigheterna är internationella normer av juridiskt förpliktande karaktär. Också i sina övriga utlåtanden lyfte centret systematiskt fram behovet att stärka människorättsfostran och -utbildningen. Som ett exempel yttrade sig Människorättscentret i augusti på eget initiativ

neessä Opettaja-lehdessä yhteistyössä Opetushallituksen kanssa toteutetun ilmoituksen, jossa kehoitettiin opettajia viettämään kouluissa kansainvälistä ihmisoikeuspäivää 10.12. ja hyödyntämään Ihmisoikeuskeskuksen Opetushallituksen ylläpitämille edu.fi -sivuille keräämää opetusmateriaalia.

Perus- ja ihmisoikeuskasvatus ja -koulutus ovat tärkeässä roolissa toisen kansallisen perus- ja ihmisoikeustoimintaohjelman valmistelussa.

Tilaisuudet

Tilaisuudet ovat keskeinen tapa tiedottaa ja kouluttaa ajankohtaisista perus- ja ihmisoikeusaiheista. Ihmisoikeuskeskuksen tilaisuudet ovat olleet suosittuja, ja niistä on saatu hyvää palautetta. Tilaisuuksia suunnitellaan ja toteutetaan usein yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa. Vuonna 2015 tilaisuuksia järjestettiin muun muassa oikeusministeriön, Pohjoisen ympäristö- ja vähemmistöoikeuden instituutin, eduskunnan oikeusasiamiehen kanslian sekä Euroopan neuvoston kanssa.

Vuonna 2015 Ihmisoikeuskeskus järjesti seuraavat tilaisuudet:

Uusi yhdenvertaisuuslaki

– Mikä muuttui? 5.2.2015

Uudistettu yhdenvertaisuuslaki astui voimaan 1.1.2015. Yhteistyössä oikeusministeriön kanssa järjestetyssä tilaisuudessa osallistujat saivat tiiviin tietopaketin lain sisällöstä sekä sen tuomista muutoksista ja velvoitteista. Lisäksi kuultiin kokemuksia syrjintälainsäädännön soveltamisesta Ruotsissa. Tilaisuudessa puhuivat muun muassa oikeusministeri Anna-Maja Henriksson, yhdenvertaisuusvaltuutettu Eva Biaudet ja Ruotsin syrjintävaltuutettu Agneta Broberg.

till justitieministeriet om reformen av domstolslagen och utvecklandet av domarutbildningen. Centret underströk att domare måste vara utbildade i grundläggande och mänskliga rättigheter.

Centret utforskade även nya sätt att nå fram till utbildningsproffsen på området. Människorättscentret och Utbildningsstyrelsen tog tillsammans fram en annons som publicerades i tidningen Opettaja den 4 december 2015. I annonsen uppmuntrades lärare att fira den 10 december, den internationella dagen för mänskliga rättigheter, i skolorna och att använda de läromaterial som Människorättscentret har sammanställt på Utbildningsstyrelsens webbplats edu.fi.

Fostran och utbildning i grundläggande och mänskliga rättigheter behandlas som viktiga frågor när den andra handlingsplanen för nämnda rättigheter utarbetas.

Evenemang

Att ordna evenemang är ett viktigt sätt att informera och utbilda allmänheten om aktuella frågor inom de grundläggande och mänskliga rättigheterna. Människorättscentrets evenemang har varit populära och fått god respons. Centret planerar och genomför sina evenemang ofta i samarbete med andra aktörer. Under 2015 ordnades evenemang i samarbete med bl.a. justitieministeriet, Nordiska Institutet för miljö- och minoritetsrätt, riksdagens justitieombudsmans kansli och Europarådet.

Följande evenemang ordnades 2015:

Den nya diskrimineringslagen

– vad har förändrats? 5 februari 2015

Den nya diskrimineringslagen trädde i kraft den 1 januari 2015. Deltagarna i evenemanget, som

Kuurojen Pohjoismaisen Neuvoston kokous, 10.4.2015

Ihmisoikeuskeskus isännöi yhteistyössä Kuurojen Liiton kanssa Kuurojen Pohjoismaisen Neuvoston kokousta, johon osallistui edustajia kaikista Pohjoismaista. Tilaisuudessa keskusteltiin kuurojen kielellisten ja kulttuuristen oikeuksien edistämisestä sekä pohjoismaisesta yhteistyöstä eri toimijoiden välillä. Puhujina olivat eduskunnan oikeusasiamies Petri Jääskeläinen, Ihmisoikeuskeskuksen johtaja Sirpa Rautio, lapsiasiavaltuutettu Tuomas Kurttila, ylitarkastaja Robin Harms yhdenvertaisuusvaltuutetun toimistosta sekä oikeusministeriön demokratia-, kieli- ja perusoikeusasioiden yksikön johtaja Johanna Suurpää.

Ihmisoikeusvaltuuskunnan työpaja YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksien yleis-sopimuksesta, 25.5.2015

Työpajan tarkoituksena oli valmistautua Suomen kansalliselle ihmisoikeusinstituutiolle vammaisyleissopimuksen ratifioinnin myötä tulevaan kansallisen seurantamekanismin tehtävään. Tilaisuudessa perehdyttiin sopimuksen edistämiseen, suojelu- ja seurantatyöhön ja kuultiin muiden eurooppalaisten seurantamekanismien kokemuksia vastaavasta työstä. Osallistujien joukossa oli valtuuskunnan jäsenten lisäksi myös eri sidosryhmien edustajia.

Kuinka kehittää ihmis- ja perusoikeustutkimusta Suomessa? 10.–11.9.2015

Lapin yliopiston Pohjoisen ympäristö- ja vähemmistöoikeuden instituutin PYVIN 30-vuotisjuhlan kunniaksi PYVI ja Ihmisoikeuskeskus järjestivät kaksipäiväisen ihmis- ja perusoikeustutkimusseminaarin Rovaniemellä. Seminaarissa käsiteltiin tutkimuksen tilaa Suomessa, tulevaisuuden näkymiä sekä tutkijoiden välisen yhteistyön kehittämistä. Seminaariin osallistui yliopiston tutkijoita ja perus- ja ihmisoikeuksien parissa työskenteleviä henkilöitä sekä Suomesta että ulkomailta.

ordnades i samarbete med justitieministeriet, fick ett informationspackat paket om lagens innehåll och om de förändringar och skyldigheter som lagen för med sig. De fick också höra om erfarenheterna med att tillämpa diskrimineringslagstiftningen i Sverige. Talare vid tillställningen var bl.a. justitieminister Anna-Maja Henriksson, diskrimineringsombudsman Eva Biaudet och Sveriges diskrimineringsombudsman Agneta Broberg.

Dövas Nordiska Råd, möte den 10 april 2015

Människorättscentret och Dövas Nordiska Råd stod värdar för Dövas Nordiska Råds möte, med deltagare från hela Norden. Under mötet diskuterades hur döva personers språkliga och kulturella rättigheter kan främjas, samt det nordiska samarbetet. Talare var riksdagens justitieombudsman Petri Jääskeläinen, Människorättscentrets direktör Sirpa Rautio, barnombudsman Tuomas Kurttila, överinspektör Robin Harms från diskrimineringsombudsmannens byrå och direktören för justitieministeriets enhet för demokrati, språk och grundläggande rättigheter Johanna Suurpää.

Människorättsdelegationens workshop om FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning den 25 maj 2015

I och med ratificeringen av konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning inrättas en nationell övervakningsmekanism i Finland. Workshopen ordnades för att förbereda Finlands nationella människorättsinstitution till att bli en del av denna. Deltagarna fick sätta sig in i uppgiften att främja, skydda och övervaka rättigheterna enligt konventionen och fick höra om motsvarande arbete inom andra europeiska övervakningsmekanismer. Medlemmar av delegationen och personer från olika intressentgrupper deltog i workshopen.

Hur utveckla forskningen kring mänskliga och grundläggande rättigheter i Finland? 10–11 september 2015

Med anledning av 30-årsjubileet för Nordiska

YLLÄ / OVAN: Raoul Wallenberg Institute of Human Rights and Humanitarian Law'n johtaja Morten Kjaerum Ihmisoikeuskeskuksen, eduskunnan oikeusasiamiehen ja Euroopan neuvoston järjestämässä konferenssissa joulukuussa. / Direktören för Raoul Wallenberg Institute of Human Rights and Humanitarian Law, Morten Kjaerum, på konferensen ordnad av Människorättscentret, justitieombudsmannen och Europarådet i december.

Sananvapaus ja uutisportaalien vastuu internetissä - Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen Delfi vs. Viro -ratkaisu, 6.10.2015

Kansanedustajille järjestetyssä lounastietoisuuskassa perehdyttiin Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen suuren jaoston kesäkuussa 2015 tekemään ratkaisuun, joka koski internetin uutisportaalin vastuuta sivulle kirjoitetuista kommentteista. Tilaisuudessa tapauksesta alusti apulaisprofessori Riku Neuvonen Tampereen yliopistosta.

institutet för miljö- och minoritetsrätt vid Lapp-lands universitet (NIMM) ordnade institutet och Människorättscentret ett tvådagsseminarium i Rovaniemi med temata forskning inom grundläggande och mänskliga rättigheter. Under seminariet behandlades forskningens aktuella läge i Finland, framtidsutsikterna i fältet och hur samarbetet forskare emellan kan utvecklas. I seminariet deltog universitetsforskare och personer som arbetar med grundläggande och mänskliga rättigheter, från Finland och andra länder.

YLLÄ / OVAN: Heli Aikion ja Jessika Lammen muodostama Aila-duo esiintyi konferenssivieraille joulukuisen konferenssin illallistilaisuudessa. / Duon Aila bestående av Heli Aikio och Jessika Lampi uppträdde under festmiddagen i anslutning till konferensen.

Tasa-arvon ja syrjimättömyyden edistäminen Euroopan neuvoston, kansallisten ihmisoikeusinstituutioiden, tasa-arvoelinten ja oikeusasiamiehen toimistojen toiminnassa, 10.–11.12.2015

Euroopan neuvoston ja eduskunnan oikeusasiamiehen kanssa järjestetyssä konferenssissa esiteltiin hyviä esimerkkejä siitä, kuinka kansalliset ihmisoikeustoimijat voivat työskennellä yhdessä stereotyyppien poistamiseksi, jotta jokaisen on mahdollista päästä kaikkiin heille kuuluviin ihmisoikeuksiin. Tilaisuudessa myös pohdittiin, kuinka kansalliset toimijat ja kansainväliset ja alueelliset hallitustenväliset järjestöt voivat tukea toisiaan työssä stereotyyppioita ja syrjintää vastaan ihmisoikeuksien tilan parantamiseksi Euroopassa. Tapahtuman yli 150 osallistujan joukossa oli muun muassa eri maiden

Yttrandefrihet och nyhetsportalernas ansvar på internet - Delfi vs Estland, avgörande från Europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna den 6 oktober 2015

Under en informationslunch för riksdagsledamöter behandlades avgörandet om den webbaserade nyhetsportalen och kommentarerna på sidan. Avgörandet avkunnades av Europadomstolens (Europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna) stora kammare i juni 2015. Biträdande professor Riku Neuvonen från Tammerfors universitet höll det inledande talet om fallet.

viranomaisia, kotimaisten ja kansainvälisten kansalaisjärjestöjen, ihmisoikeusinstituutioiden, tasa-arvoelinten ja oikeusasiamiehen toimistojen edustajia sekä tutkijoita. Tilaisuutta kunnioitti läsnäolollaan presidentti Tarja Halonen.

Ihmisoikeuskeskusta pyydetään usein pitämään puheenvuoroja muiden tahojen järjestämiin tilaisuuksiin. Vuoden aikana puheenvuoroja pidettiin muun muassa valtakunnallisilla vammaisneuvostopäivillä, sosiaalisia oikeuksia käsitelleessä THL:n seminaarissa, Turun oikeustieteellisen tiedekunnan tiedekuntapäivillä, lapsiasiavaltuutetun pyöreän pöydän keskustelussa lapsen oikeudesta fyysiseen koskemattomuuteen, kestävän kehityksen vuosituhattavoitteita käsitelleessä Kepan työpajassa, Allianssi ry:n ja Nuorisotutkimusseuran nuorten oikeuksien toteutumista koskeneen selvityksen julkistamistilaisuudessa sekä ulkoasiainministeriön, Euroopan parlamentin, YK-liiton ja STETE:n tilaisuudessa, jossa keskusteltiin Suomen roolista YK:ssa, ETYJ:ssä ja EU:ssa.

Koulutus ja luennointi

Vaikka Ihmisoikeuskeskus ei ole koulutusorganisaatio, keskuksen johtaja ja asiantuntijat vierailevat säännöllisesti luennoimassa ja kouluttamassa perus- ja ihmisoikeuksista koulutuksissa, seminaareissa ja muissa tilaisuuksissa. Vuoden aikana luennoitiin etenkin viranomaisten koulutuksissa, muun muassa ulkoasiainministeriössä ja valtion virkamiesten koulutusta järjestävässä HAUSissa sekä tuomioistuinlaitosten edustajien koulutuksessa oikeusministeriössä. Elokuussa oltiin mukana kouluttamassa alan ammattilaisia ja tutkijoita Åbo Akademin Ihmisoikeusinstituutin ihmisoikeudet ja kehitys aiheisella intensiivikurssilla Turussa. Lokakuussa järjestettiin koulutus eduskunnan oikeusasiamiehen kanslian henkilökunnalle ihmisoikeuksista hankintatoimessa. Lisäksi Ihmisoikeuskeskuksessa kävi vierailulla useita korkeakouluopiskelijaryhmiä kuulemassa keskuksen toiminnasta.

Främjande av jämställdhet och likabehandling i Europarådet och hos nationella människorättsinstitutioner, jämställdhetsorgan och justitieombudsmannen, 10-11 december 2015

Konferensen ordnades i samverkan med Europarådet och riksdagens justitieombudsman. Under evenemanget presenterades goda exempel på hur nationella människorättsaktörer kan samarbeta för att motarbeta stereotyper, så att var och en får full tillgång till sina mänskliga rättigheter. En fråga som också dryftades är hur nationella aktörer och internationella och regionala mellanstatliga organisationer kan vara till stöd för varandra för att motverka stereotyper och diskriminering, så att de mänskliga rättigheterna respekteras bättre i Europa. Bland de över 150 deltagarna fanns bland annat myndigheter från olika länder, forskare och företrädare för inhemska och internationella medborgarorganisationer, institutioner för mänskliga rättigheter, jämställdhetsorgan och justitieombudsmannabyråer. President Tarja Halonen hedrade evenemanget med sin närvaro.

Människorättscentret inbjuds ofta att tala vid evenemang som ordnas av andra aktörer. År 2015 hölls tal å centrets vägnar bl.a. vid de nationella dagarna för det riksomfattande handikapprådet, vid ett seminarium om sociala rättigheter ordnat av Institutet för hälsa och välfärd, vid institutionsdagarna ordnade av juridiska institutionen vid Åbo universitet, vid barnombudsmannens rundbordssamtal om barnets rätt till fysisk integritet, vid en workshop ordnad av Kepa om milleniemålen för hållbar utveckling, vid publikationen av en rapport om tillståndet för ungdomars rättigheter utgiven av Allianssi ry och Ungdomsforskningssällskapet rf samt vid ett evenemang ordnat av utrikesministeriet, Europaparlamentet, Finlands FN-förbund och STETE där man diskuterade Finlands roll i FN, OSSE och EU.

2.1.3 Tutkimus

Ihmisoikeuskeskuksen rajalliset resurssit eivät juurikaan mahdollista omaa tutkimustoimintaa. Perus- ja ihmisoikeustutkimuksen edistämisestä on kuitenkin käyty säännöllisesti keskusteluja eri tutkimustahojen kanssa. Vuonna 2015 huomio kiinnittyi erityisesti perus- ja ihmisoikeustutkijoiden yhteistyön parantamiseen ja ihmisoikeustutkimuksesta tiedottamiseen.

Toimintavuonna Ihmisoikeuskeskus teki yhteistyötä Lapin yliopiston Arktisen keskuksen Pohjoisen ympäristö- ja vähemmistöoikeuden instituutin PYVI:n kanssa kotimaisen perus- ja ihmisoikeustutkimuksen tukemiseksi. Syyskuussa PYVI ja Ihmisoikeuskeskus järjestivät perus- ja ihmisoikeustutkimuspäivät, joilla pohdittiin tutkimuksen kehittämistä Suomessa. Onnistuneen tapahtuman tuloksena tutkimuspäivistä on jatkossa määrä tulla vuosittainen tapahtuma, jonka järjestämisestä perus- ja ihmisoikeustutkimusta tekevät yliopistot olisivat vuorotellen vastuussa.

Tapahtuman valmistelun yhteydessä PYVI teki alustavan kartoituksen suomalaisesta perus- ja ihmisoikeustutkimuksesta, ja tutkimuspäivillä kehiteltiin edelleen jo aikaisemmin esillä ollutta ideaa perus- ja ihmisoikeustutkijoiden verkostosta. Vuonna 2016 PYVI tekee Ihmisoikeuskeskuksen toimeksiannosta selvityksen perus- ja ihmisoikeustutkimuksesta Suomessa. Yhteisrahoitteisessa hankkeessa kartoitetaan tutkimuksen nykytilaa eri tieteenaloilla sekä tulevaisuuden tutkimustarpeita. Selvityksen jälkeen tarkoituksena on luoda perus- ja ihmisoikeustutkijoiden yhteistyöverkosto, jossa myös Ihmisoikeuskeskus on mukana.

Yhteistyötä tehtiin myös muiden alan tutkimuslaitosten kanssa osallistumalla puhujina tilaisuuksiin ja koulutuksiin. Ihmisoikeuskeskus osallistui Ahvenanmaan rauhaninstituutin järjestämään vähemmistöjen suojelua koskevaan kansainväliseen Minority Protection at a Crossroads -konferenssiin maaliskuussa. Syyskuussa Ihmisoikeuskeskuksen asiantuntija johti puhetta

Utbildning och föreläsningar

Människorättscentret är ingen utbildningsorganisation, men centrets direktör och andra sakkunniga från centret medverkar regelbundet som gästande föreläsare och utbildare i ämnet grundläggande och mänskliga rättigheter på kurser, seminarier och andra utbildningsevenemang. Under 2015 medverkade centret särskilt i olika myndigheters utbildningar, bl.a. hos utrikesministeriet, hos HAUS som ordnar utbildning för statliga tjänstemän och hos justitieministeriet som ordnade en utbildning för personer inom domstolsväsendet. I augusti var centret med om att utbilda proffs och forskare under en intensivkurs i mänskliga rättigheter och utvecklingssamarbete som anordnades av Institutet för mänskliga rättigheter vid Åbo Akademi. I oktober anordnades en kurs om mänskliga rättigheter och upphandling för personalen vid JO:s kansli. Människorättscentret besöktes dessutom av flera grupper av högskolestuderande.

2.1.3 Forskning

Människorättscentrets resurser är så begränsade att det i det närmaste är omöjligt att bedriva egen forskningsverksamhet. Centret har dock regelbundet haft kontakt med olika forskarinstanser för att diskutera hur forskningen om grundläggande och mänskliga rättigheter kan främjas. År 2015 lades särskilt stor fokus på hur samarbetet mellan forskare i fältet kan förbättras och på informationen om forskningen.

Människorättscentret och Nordiska institutet för miljö- och minoritetsrätt vid Arktiska centret vid Lapplands universitet (NIMM) samarbetade under 2015 för att främja forskningen om grundläggande och mänskliga rättigheter i Finland. I september anordnade NIMM och Människorättscentret forskningsdagar inom de grundläggande och mänskliga rättigheterna. Under evenemanget dryftades hur forskningen

Helsingin yliopistolla järjestetyssä akateemista vapautta ja ihmisoikeuksia käsitelleessä Scholars at Risk -keskustelupaneelissa. Lokakuussa tavattiin Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen edustajia pyöreän pöydän tapaamisessa, jossa keskusteltiin perus- ja ihmisoikeuksien roolista THL:n työssä sekä yhteistyömahdollisuuksista. Vammaisten henkilöiden oikeuksista järjestettiin erillinen tapaaminen THL:n, Ihmisoikeuskeskuksen ja eduskunnan oikeusasiamiehen kanslian kesken.

2.2

Selvitykset perus- ja ihmisoikeuksien toteutumisesta

2.2.1

Ihmisoikeuskasvatus- ja -koulutusselvityksen seuranta

Ihmisoikeuskeskus julkaisi vuonna 2014 ensimmäisen kansallisen perusselvityksen ihmisoikeuskasvatuksen ja -koulutuksen toteutumisesta suomalaisessa koulutusjärjestelmässä. Vuonna 2015 keskityttiin selvityksen tulosten tunnetuksi tekemiseen erityisesti viranomaisten ja koulutusalalan toimijoiden keskuudessa, selvitykseen perustuvien ihmisoikeusvaltuuskunnan suositusten jalkauttamiseen sekä selvityksen vaikutusten seurantaan.

Vuoden lopulla Ihmisoikeuskeskus teki väliarvion ihmisoikeusvaltuuskunnan suositusten toteutumisesta ja selvityksen vaikuttavuudesta. Oheisessa taulukossa käydään läpi suositukset ja niissä tapahtuneet edistysaskeleet. Kaikkien suositusten osalta on havaittavissa myönteistä kehitystä. Voidaankin katsoa, että selvityksellä on ollut suuri merkitys ihmisoikeuskasvatukselle ja -koulutukselle Suomessa ja sen tulokset ovat

kan utvecklas i Finland. Evenemanget var lyckat och avsikten är att det i fortsättningen ska ordnas varje år. Arrangemangen sköts turvis av universitet som bedriver forskning inom grundläggande och mänskliga rättigheter.

NIMM gjorde en inledande kartläggning av forskningen i grundläggande och mänskliga rättigheter i Finland före evenemanget, och under forskningsdagarna spanns vidare på tanken om ett forskarnätverk i fältet, en fråga som hade lyfts fram tidigare. Under 2016 gör NIMM en utredning om forskningen i grundläggande och mänskliga rättigheter i Finland, på uppdrag av Människorättscentret. I det samfinansierade projektet kartläggs nuläget och framtidens forskningsbehov inom olika vetenskapsfält. När utredningen är klar är planen att inrätta ett nätverk för forskare i grundläggande och mänskliga rättigheter, i vilket Människorättscentret ska vara med.

Människorättscentret samarbetade även med andra forskningsinrättningar genom att ta del av olika evenemang och utbildningar. I mars deltog centret i den internationella konferensen Minority Protection at a Crossroads som anordnades av Ålands fredsinstitut. En sakkunnig från Människorättscentret ledde diskussionspanelen Scholars at Risk vid Helsingfors universitet i september. Panelen diskuterade akademisk frihet och mänskliga rättigheter. I oktober möttes företrädare för centret och för Institutet för hälsa och välfärd (THL) vid en rundbordsdiskussion som handlade om de grundläggande och mänskliga rättigheternas roll i THL:s arbete och om samarbetsmöjligheterna på området. Vid ett annat möte som ordnades med THL, Människorättscentret och riksdagens JO:s kansli diskuterades rättigheterna för personer med funktionsnedsättning.

ilmeisen hyvin viranomaisten tiedossa. Selvitykseen on viitattu muun muassa valtioneuvoston ihmisoikeusselonteossa (2014). Selvityksen voidaan osaltaan katsoa vaikuttaneen ihmisoikeusselonteon 33. kehittämislinjaukseen, joka suositti, että perus- ja ihmisoikeuskasvatus ja koulutus sisällytettäisiin seuraavaan kansalliseen perus- ja ihmisoikeustoimintaohjelmaan. Selvityksestä on ollut paljon hyötyä myös muille alan toimijoille, kuten kansalaisjärjestöille, jotka ovat voineet edistää ihmisoikeuskasvatusta ja koulutusta vetoamalla selvityksen tarjoamaan uskottavaan ja kattavaan tutkimustietoon.

2.2

Utredningar om hur de grundläggande och mänskliga rättigheterna tillgodoses

2.2.1

Uppföljning av människorättsfostran och människorättsutbildning

Människorättscentret publicerade 2014 den första nationella utredningen om hur människorättsfostran och -utbildningen tillgodoses i det finländska utbildningssystemet. Under 2015 låg fokus på att göra resultaten bättre kända särskilt bland myndigheter och organ inom utbildningsområdet, på att förankra människorättsdelegationens rekommendationer baserade på rapporten samt på att uppfölja konsekvenserna av rapporten.

I slutet av året gjorde Människorättscentret en mellanbedömning av hur människorättsdelegationens rekommendationer har tillgodosetts och vilken inverkan utredningen haft. I tabellen görs en genomgång av rekommendationerna och vilka framsteg som gjorts. Positiv utveckling kan observeras på alla områden. Man kan alltså dra slutsatsen att utredningen har haft en stor betydelse för människorättsfostran och -utbildningen i Finland, och myndigheterna förefaller vara väl bekanta med resultaten. I statsrådets redogörelse om mänskliga rättigheter (2014) hänvisas bland annat till utredningen. Utredningen kan anses ha påverkat den 33:e utvecklingsrekommendationen i redogörelsen om de mänskliga rättigheterna, enligt vilken fostran och utbildning om de grundläggande och mänskliga rättigheterna ska ingå i nästa nationella handlingsplan för grundläggande och mänskliga rättigheter. Utredningen har varit mycket användbar även för andra organ inom området, bland annat medborgarorganisationer. För dem har det varit möjligt att främja människorättsfostran och utbildning genom att hänvisa till den trovärdiga och omfattande forskningsinformation som utredningen erbjuder.

Suositus	Kehitys
1. Valtioneuvoston tulee laatia ihmisoikeuskasvatusta ja -koulutusta koskeva toimintaohjelma	Valtioneuvosto on laatimassa perus- ja ihmisoikeustoimintaohjelman vuonna 2016. Ihmisoikeuskasvatus ja -koulutus ovat keskeisellä sijalla toimintaohjelman valmistelussa.
2. Ihmisoikeudet on sisällytettävä kaikkien kasvatukseen ja koulutukseen	Jonkinasteista edistystä on tapahtunut: mm. uusissa valtakunnallisissa perusopetuksen ja lukion opetussuunnitelmien perusteissa ihmisoikeudet ovat entistä keskeisemmässä osassa. Uudet opetussuunnitelmien perusteet astuvat voimaan porrastetusti syksystä 2016 lähtien. Paikallisten ja koulukohtaisten opetussuunnitelmien laatiminen on kesken, joten uudistusten vaikutuksia käytännön tasolla ei voida vielä arvioida.
3. Ihmisoikeuskasvatuksen tulee tukea ja edistää ihmisoikeuksia kunnioittavan toimintaympäristön toteutumista	Suosituksia 2 ja 3 kulkevat käsi kädessä. Uusissa valtakunnallisissa perusopetuksen ja lukion opetussuunnitelmien perusteissa ihmisoikeudet ovat läsnä myös koulun toimintaympäristöä koskevissa osioissa.
4. Opettajien ja kasvattajien ihmisoikeusosaamista on vahvistettava	Opetus- ja kulttuuriministeriön asettama työryhmä julkaisi vuonna 2014 selvityksen demokratiaan ja ihmisoikeuksiin liittyvien tavoitteiden toteutumisesta ja sisältöjen käsittelystä yliopistojen ja ammatillisten opettajakorkeakoulujen opettajankoulutuksessa. Selvitys sisälsi suosituksia opettajankoulutuksen kehittämiseksi. Ihmisoikeuskeskuksen selvitys oli osaltaan vaikuttamassa selvitystyön aloittamiseen.

Suositus	Kehitys
5. Viranhaltijoiden ja muiden julkisia tehtäviä hoitavien ihmisoikeusosaaminen on varmistettava	Viranomaisten koulutus on ensisijaisesti valtioneuvoston vastuulla. Viranhaltijoiden ja muiden julkisia tehtäviä hoitavien ihmisoikeuskoulutuksen toivotaan olevan mukana tulevassa perus- ja ihmisoikeustoimintaohjelmassa. Ihmisoikeuskeskus on kouluttanut virkamiehiä ulkoasiainministeriössä, oikeusministeriössä ja HAUSissa selvityksen valmistumisen jälkeen. Oikeusministeriö julkaisi uudistetun lainkirjoittajan oppaan 2013. Opas sisältää kattavasti tietoa perus- ja ihmisoikeuksien huomioimisesta lainsäädännön valmistelussa.
6. Ihmisoikeusoppimateriaaleja ja opetusmenetelmiä on kehitettävä	Ihmisoikeuskasvatuksen keskeisempi rooli valtakunnallisissa opetussuunnitelmien perusteissa tulee näkymään peruskoulujen ja lukioden oppimateriaaleissa.
7. Ihmisoikeusopetusta, -kasvatusta ja -osaamista on seurattava, arvioitava ja kehitettävä	Eduskunnan oikeusasiamiehen kanslian edustajat tapasivat kansallisen koulutuksen arviointikeskuksen Karvin edustajia syksyllä 2015 ja keskustelivat Karvin kanssa mm. ihmisoikeuskasvatuksen ja -koulutuksen tärkeydestä koulutuksen arvioinnissa. Oikeusasiamies ja Ihmisoikeuskeskus pitävät asiaa esillä myös jatkossa.

Rekommendation	Utveckling
1. Statsrådet bör utarbeta ett handlingsprogram för människorättsfostran och människorättsutbildning.	Statsrådet arbetar med att sammanställa ett handlingsplan för grundläggande och mänskliga rättigheter under 2016. Människorättsfostran och -utbildning är centrala frågor vid beredningen av handlingsplanen.
2. De mänskliga rättigheterna bör integreras i all fostran och utbildning.	Vissa framsteg har förekommit: bl.a. har de mänskliga rättigheterna en ännu centralare roll i de nya nationella grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen och gymnasiet. De nya grunderna för läroplanen träder i kraft stegvis från och med 2016. En sammanställning av lokala och skolspecifika läroplaner pågår och därför kan konsekvenserna av reformen inte ännu utvärderas i praktiken.
3. Människorättsfostran bör stödja och främja en verksamhetsmiljö som respekterar de mänskliga rättigheterna.	Rekommendationerna 2 och 3 går hand i hand. I de nya riksomfattande grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen och gymnasiet tas de mänskliga upp även i avsnitten om skolans verksamhetsmiljö.
4. Lärarnas och fostrarnas kunskaper i mänskliga rättigheter bör stärkas.	En arbetsgrupp tillsatt av undervisnings- och kulturministeriet publicerade 2014 en rapport över hur målen avseende demokrati och mänskliga rättigheter har uppnåtts samt hur ämnet behandlas i lärarutbildningen vid universitet och yrkespedagogiska lärarhögskolor. I rapporten ingick rekommendationer för hur lärarutbildningen ska utvecklas. Människorättscentrets rapport var en bidragande faktor till att arbetet med rapporten inleddes.

Rekommendation	Utveckling
5. Det bör säkerställas att tjänsteinnehavare och andra som sköter offentliga uppdrag har tillräckligt människorättskunnande.	Myndigheternas utbildning ligger i första hand på statsrådets ansvar. Människorättscentret hoppas att nästa handlingsplan för grundläggande och mänskliga rättigheter ska ta upp frågan om utbildning av tjänsteinnehavare och andra som sköter offentliga uppdrag i mänskliga rättigheter. Sedan rapporten blev färdig har Människorättscentret utbildat tjänstemän vid utrikesministeriet, justitieministeriet och HAUS. Justitieministeriet publicerade en förnyad version av handboken Lainkirjoittajan opas 2013 (endast på finska). Handboken innehåller uttömmande information om hur de grundläggande och mänskliga rättigheterna bör beaktas då man bereder lagstiftning.
6. Läromedel och undervisningsmetoder i mänskliga rättigheter bör utvecklas.	Att människorättsfostran har en mer central roll i de riksomfattande grunderna för läroplanen kommer att synas i läromedlen för grundskolor och gymnasier.
7. Undervisningen och fostran i mänskliga rättigheter samt människorättskunnande bör följas upp, utvärderas och utvecklas.	På hösten träffade representanter för riksdagens JO:s kansli representanter för det nationella centret för utbildningsutvärdering NCU och diskuterade bl.a. människorättsfostran och -utbildning som en viktig fråga inom utbildningsutvärderingen. Justitieombudsmannen och Människorättscentret driver dessa frågor även i fortsättningen.

2.2.2

Vammaisten henkilöiden pääsy oikeuksiin

Ihmisoikeuskeskus toteutti syksyllä 2015 laajan haastattelukierroksen vammaisjärjestöjen lakimiesten ja muiden neuvontaa tarjoavien järjestötyöntekijöiden parissa. Tavoitteena oli kartoittaa kentällä tarjottavaa, viranomaispalveluita täydentävää neuvontaa ja saada tietoa siitä, mitkä ovat vammaisten arkipäivässä esiin tulevat yleisimmät ongelmat. Tapaamiset myös laajensivat huomattavasti Ihmisoikeuskeskuksen kontakteja vammaisjärjestöjen piirissä ja lisäsivät järjestöjen tietoa keskuksen toiminnasta.

Selvitystyö keskittyi erityisesti vammaisjärjestöihin ja vammaisten henkilöiden oikeuksiin, mutta tapaamisia järjestettiin myös muiden haavoittuvassa asemassa olevien ryhmien etuja ajavien järjestöjen kanssa. Selvityksessä kartoitettiin järjestöjen neuvonnan laajuutta, volyymiä, tyyppiä ja kohderyhmää. Haastatteluissa nousi esiin myös suurempia kokonaisuuksia ja yhteisiä ongelmia. Vammaisjärjestöjen mukaan puutteita on muun muassa vammaisten henkilöiden tulkkaukspalveluissa ja tiedon esteettömyydessä, sähköisissä palveluissa ja tiedonsaannissa sekä liikkumisessa ja kuljetuspalveluissa. Huolta herättivät myös palveluiden kilpailutus ja yksityistäminen sekä julkisen talouden säästöpaineeet ja kuntien neuvontavelvollisuuden toteutuminen. Lisäksi vammaisten henkilöiden osallisuus, yksilöllisten tarpeiden huomioiminen ja mahdollisuus vaikuttaa oman elämän valintoihin eivät tällä hetkellä toteudu siten, että vammaisilla henkilöillä olisi edellytykset toimia yhteiskunnan täysipainoisina jäseninä.

Selvitykseen perustuva raportti julkaistaan alkuvuonna 2016.

2.2.2

Tillgång till rättvisa för personer med funktionsnedsättning

Under hösten genomförde Människorättscentret en omfattande intervjuerund bland jurister och övriga informationsgivande anställda inom olika handikapporganisationer. Syftet var att kartlägga den rådgivning som erbjuds på fältet, som kompletterar myndigheternas service, samt att få information om de vanligaste problemen för personer med funktionsnedsättning. Intervjuerna utvidgade även betydligt Människorättscentrets kontakter inom handikapporganisationerna och gjorde organisationerna mer medvetna om centrets verksamhet.

Arbetet koncentrerades särskilt till handikapporganisationer och rättigheterna för personer med funktionsnedsättning, men det ordnades även möten med andra intresseorganisationer för grupper i sårbar ställning. I utredningen kartlades hur mycket rådgivning som ges och hur brett, vilken typ av råd som ges och vilka målgrupperna är. Under intervjuerna framkom även större helheter och gemensamma problem. Enligt handikapporganisationerna råder det brister bland annat i tolkningstjänsterna för personer med funktionsnedsättning och i tillgängligheten när det gäller information. Problem fanns också inom den webbaserade servicen och informationen samt inom mobilitet och transport. Bekymrande frågor var även att tjänsterna konkurrensutsätts och privatiseras, nedskärningarna inom den offentliga ekonomin och att kommunernas informationsskyldighet inte alltid tillgodoses. För tillfället har personer med funktionsnedsättning inte heller möjlighet till delaktighet, deras individuella behov beaktas inte de har inte möjlighet att göra egna val i sådan utsträckning att de skulle ha förutsättningar att fungera som fullvärdiga medlemmar i samhället.

Rapporten publiceras i början av 2016.

Ihmisoikeuskeskuksen haastatteluissa vammaisjärjestöt nostivat esiin lukuisia ongelmia, jotka vaikuttavat vammaisten henkilöiden jokapäiväiseen elämään ja perus- ja ihmisoikeuksien toteutumiseen.

Under intervjuerna med Människorättscentret lyfte handikapporganisationerna fram ett stort antal problem som berör personer med funktionsnedsättning och som påverkar deras dagliga liv och deras grundläggande och mänskliga rättigheter.

2.3

Aloitteet ja lausunnot

Ihmisoikeuskeskus antoi vuonna 2015 useita lausuntoja ja kommentteja eduskunnan valio-kunnille, ministeriöille ja kansainvälisille elimil-le. Lausunnot on lueteltu oheisissa laatikoissa.

2.3

Initiativ och utlåtanden

Människorättscentret gav flera utlåtanden till riksdagens olika utskott, till ministerier och till internationella organ under 2015. En förteckning över utlåtandena finns inne i boxarna.

Ihmisoikeuskeskuksen lausunnot vuonna 2015

- Oma-aloitteinen lausunto eduskunnan hallintovaliokunnalle koskien hallituksen esitystä HE 298/2014 vp eduskunnalle laiksi valtion virkamieslain muuttamisesta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi
- Lausunto valtioneuvoston ihmisoikeusselonteosta eduskunnan hallintovaliokunnalle
- Lausunto valtioneuvoston ihmisoikeusselonteosta eduskunnan ulkoasiainvaliokunnalle
- Lausunto eduskunnan sosiaali- ja terveysvaliokunnalle koskien hallituksen esitystä HE 284/2014 vp eduskunnalle vammaisten henkilöiden oikeuksista tehdyn yleissopimuksen ja sen valinnaisen pöytäkirjan hyväksymisestä sekä laeiksi yleissopimuksen ja sen valinnaisen pöytäkirjan lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta ja eduskunnan oikeusasiamiehestä annetun lain muuttamisesta
- Lausunto opetus- ja kulttuuriministeriölle koskien luonnosta hallituksen esitykseksi varhaiskasvatuslaiksi
- Lausunto lukion opetussuunnitelman perusteiden luonnoksesta Opetushallitukselle
- Lausunto oikeusministeriölle luonnoksesta valtioneuvoston asetukseksi perus- ja ihmisoikeusyhteyshenkilöiden verkostosta
- Oma-aloitteinen lausunto oikeusministeriölle luonnoksesta hallituksen esitykseksi tuomioistuinjaiksi sekä eräksi siihen liittyviksi laeiksi sekä hankkeeseen liittyvästä mietinnöstä "Tuomareiden koulutuksen kehittäminen" (Mietintöjä ja lausuntoja 38/2015)
- Lausunto ulkoasiainministeriölle Euroopan neuvoston ministerikomitean suosituksen selitysmuistion luonnoksesta koskien yritystoimintaa ja ihmisoikeuksia koskevia YK:n ohjaavia periaatteita
- Lausunto oikeusministeriölle säädösvalmistelun kuulemisohjeiden luonnoksesta
- Lausunto opetus- ja kulttuuriministeriölle luonnoksesta hallituksen esitykseksi uudeksi nuorisolaiksi
- Lausunto lapsiasiavaltuutetun vuosikirjaa 2016 varten

Lausuntoja kansainvälisille järjestöille vuonna 2015

- Lausunto Euroopan parlamentin raportiojalle perusoikeuksien toteutumisesta EU:n jäsenvaltioissa
- Lausunto YK:n ihmisoikeusvaltuutetun toimistolle yhdenvertaisesta osallistumisesta poliittisten ja julkisten asioiden hoitamiseen
- Lausunto YK:n ihmisoikeusvaltuutetun toimistolle ennaltaehkäisyn roolista ihmisoikeuksien edistämis- ja suojelutyössä
- Lausunto kansallisten ihmisoikeusinstituutioiden kansainväliselle koordinoitukomitealle A-statuksella tunnustettujen kansallisten ihmisoikeusinstituutioiden osallistumisesta YK-järjestelmässä
- Lausunto YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksien erityisraportiojalle vammaisten henkilöiden oikeudesta sosiaaliseen suojeluun
- Lausunto YK:n ihmisoikeusvaltuutetun toimistolle kansalaisyhteiskunnan toimintamahdollisuuksista
- Lausunto YK:n ikääntyneiden henkilöiden oikeuksien itsenäiselle asiantuntijalle Madridin kansainvälisen ikääntymistä koskevan toimintaohjelman toimeenpanon ihmisoikeusvaikutuksista
- Lausunto YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksien erityisraportiojalle vammaisten henkilöiden osallistumisoikeuksista päätöksentekoon

Lisäksi vastattiin muun muassa YK:n vähemmistöasioiden erityisraportioijan, EU:n perusoikeusviraston, Euroopan oikeusasiamiehen sekä kansallisten ihmisoikeusinstituutioiden ja niiden verkostojen keskukselle lähettämiin kyselyihin.

Människorättscentrets utlåtanden 2015

- Utlåtande på eget initiativ till riksdagens förvaltningsutskott om regeringens proposition RP 298/2014 rd till riksdagen med förslag till lag om ändring av statstjänstemannalagen och vissa lagar i anknytning till den
- Utlåtande om statsrådets redogörelse om mänskliga rättigheter till riksdagens förvaltningsutskott
- Utlåtande om statsrådets människorättsredogörelse till riksdagens utrikesutskott
- Utlåtande till social- och hälsovårdsutskottet om regeringens proposition RP 284/2014 rd till riksdagen om godkännande av konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning och av det fakultativa protokollet till konventionen samt med förslag till lagar om sättande ikraft av de bestämmelser i konventionen och dess fakultativa protokoll som hör till området för lagstiftningen och om ändring av lagen om riksdagens justitieombudsman
- Utlåtande till undervisnings- och kulturministeriet om utkastet till regeringens proposition med förslag till lag om småbarnsfostran
- Utlåtande till Utbildningsstyrelsen om utkastet till grunderna för gymnasiets läroplan
- Utlåtande till justitieministeriet om utkastet till statsrådets förordning om nätverk av kontaktpersoner för grundläggande och mänskliga rättigheter
- Utlåtande på eget initiativ till justitieministeriet om utkastet till regeringens proposition med förslag till domstolsslag samt vissa lagar som har samband med den samt betänkandet i anslutning till projektet "Utveckling av domarutbildningen" (Betänkanden och utlåtanden 38/2015)
- Utlåtande till utrikesministeriet om utkastet till förklarande rapport om rekommendationen antagen av Europarådets ministerkommitté avseende FN:s vägledande principer för företag och mänskliga rättigheter.
- Utlåtande till justitieministeriet om utkastet till anvisning om samråd vid författningsberedning
- Utlåtande till undervisnings- och kulturministeriet om utkastet till regeringens proposition med förslag till ny ungdomslag
- Utlåtande avsett för barnombudsmannens årsbok 2016

Utlåtanden till internationella organisationer under 2015

- Utlåtande till Europeiska parlamentets rapportör om tillgodoseendet av de grundläggande och mänskliga rättigheterna i EU:s medlemsstater
- Utlåtande till byrån för FN:s högkommissarie för mänskliga rättigheter om deltagandet i hanteringen av politiska och offentliga ärenden på lika villkor
- Utlåtande till byrån för FN:s högkommissarie för mänskliga rättigheter om de förebyggande åtgärdernas roll vid arbete som främjar och skyddar de mänskliga rättigheterna
- Utlåtande till samordningskommittén för nationella institutioner för mänskliga rättigheter om deltagandet av institutioner med A-status i FN-systemet
- Utlåtande till FN:s särskilda rapportör för rättigheterna för personer med funktionsnedsättning om rätten till socialt skydd för personer med funktionsnedsättning
- Utlåtande till byrån för FN:s högkommissarie för mänskliga rättigheter om handlingsmöjligheterna i det civila samhället
- Utlåtande till FN:s självständiga expert för rättigheter för äldre personer om konsekvenserna i fråga om mänskliga rättigheter av införandet av det internationella handlingsprogrammet om åldrandefrågor, antaget i Madrid
- Utlåtande till FN:s särskilda rapportör för rättigheter för personer med funktionsnedsättning om dessa personers rätt att delta i beslutsprocesser

Människorättscentret besvarade dessutom frågor från bland annat FN:s särskilda rapportör för minoritetsärenden, EU:s byrå för grundläggande rättigheter och Europeiska ombudsmannen, samt frågor från andra nationella människorättsinstitutionerna och människorättsinstitutionernas nätverk.

2.4

Osallistuminen eurooppalaiseen ja kansainväliseen yhteistyöhön

Lakisääteisten tehtäviensä mukaisesti Ihmisoikeuskeskus osallistuu perus- ja ihmisoikeuksien edistämiseen ja turvaamiseen liittyvään eurooppalaiseen ja kansainväliseen yhteistyöhön. Tärkeimpiä yhteistyöelimiä ovat kansallisten ihmisoikeusinstituutioiden verkostot sekä YK:n ihmisoikeuselimet, Euroopan neuvoston toimielimet ja EU:n perusoikeusvirasto.

Suomen kansalliselle ihmisoikeusinstituutiolle loppuvuodesta 2014 myönnetty A-status luovutettiin instituutiolle virallisesti kansallisten ihmisoikeusinstituutioiden koordinaatiokomitean ICC:n yleiskokouksen yhteydessä Genevessä maaliskuussa 2015. Statuksen ottivat vastaan Ihmisoikeuskeskuksen johtaja Sirpa Rautio ja asiantuntija Kristiina Kouros sekä eduskunnan oikeusasiamies Petri Jääskeläinen ja oikeusasiamiehen kanslian kansliapäällikkö Päivi Romanov.

Eurooppalaisten ihmisoikeusinstituutioiden verkosto (ENNHRI) on yksi Ihmisoikeuskeskuksen tärkeimmistä kansainvälisistä kumppaneista. Vuoden aikana Ihmisoikeuskeskus osallistui ENNHRI:n YK:n vammaissopimuksen täytäntöönpanoa käsittelevään työryhmään (CRPD Working Group), yritysten ihmisoikeusvastuu työryhmään (Business and Human Rights Working Group) sekä pitkäaikaishoidossa olevien ikääntyneiden henkilöiden oikeuksia koskevan ENNHRI:n EU-rahoitteisen projektin neuvointavaan työryhmään.

Marraskuussa järjestetyssä ENNHRI:n yleiskokouksessa Ihmisoikeuskeskus valittiin Suomen kansallisen ihmisoikeusinstituution edustajana kansallisten ihmisoikeusinstituutioiden Euroopan-koordinaatiokomitean jäseneksi sekä ICC:n hallitukseen (ICC Bureau) 1.3.2016 alkaen.

Euroopan neuvoston kanssa tehtiin toimintavuonna yhteistyötä etenkin 10.-11.12. järjestetyn konferenssin puitteissa. Ihmisoikeuskeskus osallistui myös Euroopan neuvoston, EU:n perusoikeusviraston, ENNHRI:n ja eu-

2.4

Deltagande i europeiskt och internationellt samarbete

Enligt sina lagstadgade uppgifter medverkar Människorättscentret i det europeiska och internationella samarbetet för att främja och trygga de grundläggande och mänskliga rättigheterna. De viktigaste samarbetsorganen är nätverken för de nationella människorättsinstitutionerna samt FN:s människorättsorgan, Europarådets organ och EU:s byrå för grundläggande rättigheter.

Finlands nationella människorättsinstitution beviljades A-status i slutet av 2014. Den officiella tilldelningen skedde i samband med generalförsamlingen för samordningskommittén för nationella människorättsinstitutioner ICC i Genève i mars 2015. A-status mottogs av direktör Sirpa Rautio, och sakkunnig Kristiina Kouros från Människorättscentret samt av riksdagens justitieombudsman Petri Jääskeläinen och kanslichef Päivi Romanov från justitieombudsmans kansli.

Det europeiska nätverket för nationella människorättsinstitutioner (ENNHRI) är en av Människorättscentrets viktigaste internationella partners. Under året deltog Människorättscentret i ENNHRI:s arbetsgrupp för verkställandet av FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning (CRPD Working Group), i arbetsgruppen för företags ansvar för de mänskliga rättigheterna (Business and Human Rights Working Group) samt i den rådgivande gruppen inom ENNHRI:s EU-finansierade projekt om rättigheter för äldre personer i långtidsvård.

Vid ENNHRI:s generalförsamling som ordnades i november valdes Människorättscentret i egenskap av representant för Finlands nationella människorättsinstitution till medlem i samordningskommittén för nationella människorättsinstitutioner samt till ICC:s styrelse (ICC Bureau) från och med den 1 mars 2016.

Under verksamhetsåret förekom samarbete med Europarådet särskilt under en konferens

rooppalaisten tasa-arvo- ja yhdenvertaisuusviranomaisten verkoston Equinetin taloudellisia, sosiaalisia ja sivistyksellisiä oikeuksia käsitelleeseen kokoukseen Strasbourgissa lokakuussa.

Yhteistyö EU:n perusoikeusviraston kanssa korostui, kun Ihmisoikeuskeskuksen johtaja Sirpa Rautio aloitti kesällä 2015 perusoikeusviraston hallintoneuvostossa Suomen riippumattomana edustajana. Syyskuussa hallintoneuvosto valitsi perusoikeusviraston uudeksi johtajaksi irlantilaisen Michael O’Flahertyn. Marraskuussa Ihmisoikeuskeskus osallistui Wienissä järjestettyyn perusoikeusviraston yhteistyöverkostojen kokoukseen, jonka tarkoituksena oli tiivistää perusoikeusviraston ja sen eri verkostojen yhteistyötä ja toisaalta tuoda yhteen kaikki viraston kansalliset yhteistyötahot ensimmäistä kertaa. Ihmisoikeuskeskuksen johtaja osallistui tilaisuuden valmisteluun ja piti sen aloituspuheenvuoron.

Pääsy oikeuksiin -teemaan liittyen Ihmisoikeuskeskus oli mukana myös perusoikeusviraston Clarity-hankkeessa. Hankkeen tavoitteena on luoda internetportaali, joka neuvoa, mihin tahoon ihmisten tulisi olla yhteydessä, jos heidän oikeuksiaan loukataan EU-maissa. Perusoikeusvirasto julkaisi portaalin pilottiversion syksyllä 2015.

Lokakuussa Ihmisoikeuskeskuksen edustaja osallistui Soulissa Etelä-Koreassa globaalia ikääntymistä ja ikääntyneiden henkilöiden oikeuksia koskeneeseen Euroopan ja Aasian väliseen konferenssiin. Konferenssin yhteydessä järjestettiin kansallisten ihmisoikeusinstituutioiden kokous, jossa valmisteltiin instituutioiden maailmanlaajuisia yhteistyötä ikääntyneiden henkilöiden oikeuksien edistämiseksi.

Lisäksi toimintavuonna osallistuttiin muun muassa YK:n yritystoimintaa ja ihmisoikeuksia koskevaan foorumiin, Euroopan komission järjestämään YK:n vammaisten oikeuksien sopimusta käsitelleeseen työfoorumiin sekä kansainvälisiin koulutuksiin, jotka käsittelivät muun muassa kansallisten ihmisoikeusinstituutioiden yhteistyötä kansainvälisten ja alueellisten järjestöjen kanssa.

som ordnades under den 10-11 december. Människorättscentret deltog även i ett möte för Europarådet, EU:s byrå för grundläggande rättigheter, ENNHRI och det europeiska nätverket av nationella jämställdhetsorgan, Equinet, som ordnades i Strasbourg i oktober och som handlade om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter.

Samarbetet med EU:s byrå för grundläggande rättigheter accentuerades när direktören för Människorättscentret Sirpa Rautio började som Finlands oberoende representant i styrelsen för byrån för grundläggande rättigheter, sommaren 2015. I september valde styrelsen irländske Michael O’Flaherty till ny chef för byrån för grundläggande rättigheter. I november deltog Människorättscentret i ett sammanträde i Wien för samarbetsnätverken för byrån för grundläggande rättigheter. Syftet med mötet var att intensifiera samarbetet mellan byrån för grundläggande rättigheter och dess olika nätverk samt att sammanföra alla de olika nationella samarbetsorganen inom byrån för första gången. Direktören för Människorättscentret deltog i förberedelserna för sammankomsten och höll inledningstalet.

I anknytning till temat tillgång till rättvisa deltog Människorättscentret även i Clarity-projektet vid byrån för de grundläggande rättigheterna. Projektets syfte är att skapa en internetportal som ger råd om vilket organ människor ska kontakta om deras rättigheter kränks i EU-länder. Byrån för grundläggande rättigheter publicerade en pilotversion av portalen hösten 2015.

I oktober deltog Människorättscentrets representant i en Europa-Asien konferens i Seoul, Sydkorea, om globalt åldrande och rättigheter för äldre personer. I samband med konferensen ordnades ett sammanträde för de nationella människorättsinstitutionerna i syfte att åstadkomma ett globalt samarbete för att främja rättigheterna för äldre personer.

Dessutom deltog Människorättscentrets personal bland annat i FN-forumet om företag och mänskliga rättigheter, i Europeiska kom-

2.5

Yhteistyö muiden perus- ja ihmisoikeustoimijoiden kanssa

Ihmisoikeuskeskus tekee yhteistyötä myös muiden kuin ihmisoikeusvaltuuskunnassa edustettujen perus- ja ihmisoikeuksien parissa toimivien viranomais-, järjestö- ja tutkimustahojen kanssa. Yhteistyötä tehdään esimerkiksi tapaamisten ja tietojenvaihdon muodossa, vaikuttamistyössä sekä tilaisuuksien järjestämisessä. Viranomaisista keskeisiä yhteistyötahoja ovat ministeriöiden edustajista koostuva valtioneuvoston perus- ja ihmisoikeusyhteyshenkilöiden verkosto, oikeusministeriön demokratia-, kieli- ja perusoikeusasioiden yksikkö sekä ulkoasiainministeriön ihmisoikeuspolitiikan yksikkö ja ihmisoikeustuomioistuin- ja sopimusasioiden yksikkö.

Vuoden aikana laajennettiin ennestään Ihmisoikeuskeskuksen kontakteja lukuisilla järjestötapaamisilla. Ihmisoikeuskeskuksen toimintaa esiteltiin järjestöjuristien verkoston tapaamisessa, ja lisäksi tavattiin muun muassa vammaisjärjestöjen edustajia ja sosiaali- ja terveysalan järjestöjen kattojärjestön SOSTEn asiantuntijoita.

Marraskuussa järjestettiin tapaaminen Maahanmuuttoviraston kanssa turvapaikka- ja pakolaisasioista. Tapaamisessa keskusteltiin turvapaikanhakijoiden tilanteesta ja oikeusturvasta turvapaikkaprosessissa ja perheenyhdistämisissä.

Helmikuusta 2014 lähtien Ihmisoikeuskeskus on kutsunut koolle perus- ja ihmisoikeusvalvontaa suorittavat viranomaistahot, joita ovat eduskunnan oikeusasiamies, valtioneuvoston oikeuskansleri, lapsiasiavaltuutettu, tasa-arvovaltuutettu, tietosuojavaltuutettu ja yhdenvertaisuusvaltuutettu. Vuonna 2015 tavattiin kahdesti. Tapaamisissa keskusteltiin muun muassa yhteistyön tiivistämisestä ja vaihdettiin ajankohtaisia kuulumisia. Osallistujat ovat pitäneet tapaamisia tarpeellisina ja ovat toivoneet yhteistyön jatkuvan tässä muodossa edelleen.

missionens arbetsforum om rättigheter för personer med funktionsnedsättning enligt FN-konventionen och i olika internationella utbildningar, bland annat om samarbetet mellan internationella människorättsinstitutioner och internationella och regionala organisationer.

2.5

Samarbete med andra människorättsaktörer

Människorättscentret samarbetar även med andra än de myndighets-, organisations- och forskningsorgan som representeras i människorättsdelegationen och som arbetar med de grundläggande och mänskliga rättigheterna. Det förekommer samarbete till exempel i form av möten och informationsbyte, i samband med påverkande arbete och då sammankomster ordnas. De centrala samarbetsorganen inom myndigheterna är statsrådets nätverk av kontaktpersoner för grundläggande och mänskliga rättigheter, som består av representanter från ministerierna, samt justitieministeriets enhet för demokrati, språk och grundläggande rättigheter, utrikesministeriets enhet för politiska frågor om mänskliga rättigheter och utrikesministeriets enhet för människorättsdomstols- och människorättskonventionsärenden.

Under året utvidgades Människocentrets kontakter ännu mer genom ett stort antal möten med organisationer. Människorättscentrets verksamhet presenterades vid möten med organisationsjurister och dessutom ordnades möten med bland annat representanter för handikapporganisationer och sakkunniga inom SOSTE som är paraplyorganisationen för social- och hälsovårdens organisationer.

I november ordnades ett möte med Migrationsverket gällande asyl- och flyktingärenden. Vid mötet diskuterades de asylsökandes situation, rättssäkerheten under asylprocessen och familjeåterförening.

Från och med februari 2014 har Människorättscentret sammankallat de myndigheter som övervakar de grundläggande och

Vuonna 2015 ihmisoikeuskeskus laajensi verkostojaan erityisesti eri alojen järjestöjen ja tutkijoiden keskuudessa.

2.6

Yhteistyö eduskunnan kanssa

Ihmisoikeuskeskuksen vuoropuhelu eduskunnan kanssa toteutuu muun muassa lausuntojen, valiokuntakuulemisten, tilaisuuksien ja tapaamisten muodossa. Lähimpiä yhteistyötahoja eduskunnassa ovat olleet perustuslakivaliokunta ja eduskunnan ihmisoikeusryhmä.

Keväällä järjestettyjen eduskuntavaalien vuoksi toimintavuonna keskeisellä sijalla oli Ihmisoikeuskeskuksen tunnetuksi tekeminen uusien kansanedustajien keskuudessa. Ihmisoikeuskeskus esittäytyi uusien kansanedustajien koulutuksessa toukokuussa. Lisäksi perustuslakivaliokunnan jäsenet kävivät lokakuussa vierailulla eduskunnan oikeusasiamiehen kansliassa ja Ihmisoikeuskeskuksessa, ja marraskuussa tavattiin eduskunnan ihmisoikeusryhmän jäseniä. Lokakuussa keskuksen johtaja oli kuultavana perustuslakivaliokunnassa EU:n perusoikeusvirastosta ja sen toiminnasta ennen valiokunnan matkaa perusoikeusvirastoon.

2.7

Muut perus- ja ihmisoikeuksien edistämiseen ja toteuttamiseen liittyvät tehtävät

2.7.1

Ihmisoikeussopimusten voimaansaattamisen edistäminen ja Suomen ihmisoikeusvelvoitteiden toteutumisen seuranta

Ihmisoikeuskeskuksen tehtäviin kuuluvat myös muut perus- ja ihmisoikeuksien edistämiseen ja toteuttamiseen liittyvät tehtävät, jotka eivät suoraan käy ilmi laista. Ihmisoikeuskeskuksen

mänskliga rättigheterna. Dessa är riksdagens justitieombudsman, statsrådets justitiekansler, barnombudsmannen, jämställdhetsombudsmannen, dataombudsmannen och diskrimineringsombudsmannen. Under 2015 träffades myndigheterna två gånger. Vid mötena diskuterades bland annat ett intensivare samarbete och aktuella nyheter växlades. Deltagarna har ansett att mötena är nödvändiga och har önskat att samarbetet fortsätter i denna form.

Människorättscentret utvidgade under 2015 sitt nätverk särskilt till olika branschorganisationer och forskare.

2.6

Samarbete med riksdagen

Människorättscentrets dialog med riksdagen förverkligas bland annat genom utlåtanden, utskottsutfrågning, sammankomster och möten. Grundlagsutskottet och riksdagens människorättsgrupp har varit de närmaste samarbetsorganen inom riksdagen.

På grund av riksdagsvalen som ordnades under våren hade spridningen av kunskap om Människorättscentret bland de nya riksdagsledamöterna en viktig roll under verksamhetsåret. Människorättscentret presenterade sig i maj, i samband med utbildningen av de nya riksdagsledamöterna. Medlemmarna i grundlagsutskottet besökte dessutom riksdagens JO:s kansli och Människorättscentret i oktober, och i november träffade Människorättscentret medlemmarna i riksdagens människorättsgrupp. I oktober talade centrets direktör om EU:s byrå för grundläggande rättigheter och dess verksamhet hos grundlagsutskottet, före utskottets resa till byrån för grundläggande rättigheter.

perustamista koskevan hallituksen esityksen mukaan näistä tärkein olisi kansainvälisten ihmisoikeussopimusten noudattamisen, kansainvälisten valvontaelinten Suomea koskevien suositusten ja päätelmien toimeenpanon sekä Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tuomioiden täytäntöönpanon riippumaton seuranta.

Ihmisoikeuskeskus seuraa Suomen kansainvälisten ihmisoikeusvelvoitteiden toteutumista erityisesti kansainvälisten valvontaelinten suositusten pohjalta. Se myös esittää näkemyksiään kirjallisesti ja suullisesti määräaikaisraportoinnin yhteydessä ja vastaa säännöllisesti YK:n ihmisoikeuselimiltä saapuviin kyselyihin Suomen ihmisoikeustilanteesta.

Lista Suomen valtion vuonna 2015 antamista ihmisoikeussopimusten määräaikaisraporteista löytyy toimintakertomuksen osasta III. Toimintavuonna Ihmisoikeuskeskus ei antanut lausuntoja määräaikaisraportointiin liittyen. Listaus keskuksen YK-elimille antamista muista lausunnoista on luvussa 2.3.

Vuonna 2015 valtioneuvoston valmistelussa ja eduskunnan käsittelyssä oli joitakin kansainvälisten ihmisoikeussopimusten ratifiointiin liittyviä asioita, joista löytyy tietoa toimintakertomuksen osasta III. Ratifiointiprosesseja seurattiin tarkasti, ja niistä tiedotettiin aktiivisesti keskuksen verkkosivuilla, uutiskirjeissä ja Facebookissa.

Ihmisoikeuskeskus jatkoi toimintavuonna YK:n yrityksiä ja ihmisoikeuksia koskevien ohjaavien periaatteiden kansallisen toimeenpanon edistämistä muun muassa kouluttamalla ja tiedottamalla aiheesta. Ihmisoikeuskeskuksen asiantuntija toimi alkuvuodesta ulkoasiainministeriön koolle kutuman niin kutsutun vähittäiskaupan pyöreän pöydän puheenjohtajana. Prosessin tuloksena syntyi kaupan, kansalaisjärjestöjen ja viranomaisten edustajien yhteinen näkemys siitä, miten YK:n periaatteet tulisi toteuttaa päivittäistavarakaupan hankintaketjuissa.

Toukokuussa Ihmisoikeuskeskuksen johtaja toimi puheenjohtajana Euroopan rasismien ja suvaitsemattomuuden vastaisen komission ECRI:n

2.7

Övriga uppgifter i anknytning till främjandet och tillgodoseendet av de grundläggande och mänskliga rättigheterna

2.7.1

Främjande av ikraftsättandet av mänskiorättskonventioner och uppföljning av tillgodoseendet av Finlands skyldigheter i fråga om de mänskliga rättigheterna

Människorättscentret ska också sköta andra uppgifter som anknyter till främjandet och tillgodoseendet av de grundläggande och mänskliga rättigheterna, även om dessa inte direkt framgår av lagen. Enligt regeringspropositionen om inrättandet av Människorättscentret är den viktigaste av dessa uppgifter en oberoende uppföljning av efterlevnaden av internationella mänskiorättskonventioner, av verkställigheten av de rekommendationer och slutsatser som internationella övervakningsorgan har gett Finland samt av verkställigheten av avgöranden avkunnade av Europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna.

Människorättscentret utgår särskilt från de internationella övervakningsorganens rekommendationer då det följer efterlevnaden av de internationella mänskiorättsskyldigheterna i Finland. Centret framför även skriftliga och muntliga synpunkter i samband med den periodiska rapporteringen och svarar regelbundet på förfrågningar som kommer från FN:s mänskiorättsorgan avseende mänskiorättsituationen i Finland.

En förteckning över de periodiska rapporter om konventionerna om mänskliga rättigheter som finska staten lämnat under 2015 finns i del III i verksamhetsberättelsen. Under verksamhetsåret lämnade Människorättscentret inga rapporter inom ramen för den periodiska rapporteringen. En förteckning över övriga utlåtanden som centret lämnat till FN-organen finns i avsnitt 2.3.

ja yhdenvertaisuusvaltuutetun järjestämässä tilaisuudessa Combating Racism and Intolerance in Finland, jossa käsiteltiin ECRI:n Suomea koskevaa raporttia ja sen sisältämiä suosituksia.

Lokakuussa Ihmisoikeuskeskus tapasi Suomessa vierailleen Euroopan neuvoston kansallisten vähemmistöjen suojelua koskevan puiteyleissopimuksen toimeenpanoa valvovan neuvoa-antavan komitean. Tapaamisessa keskusteltiin vähemmistöjen asemasta ja oikeuksista Suomessa. Tapaamiseen osallistui myös apulaisoikeusasiamies Maija Sakslin sekä alan yliopistotutkijoita.

Ihmisoikeuskeskus välittää tietoa Suomen ihmisoikeustilanteesta muun muassa YK:n ja Euroopan neuvoston toimielimille.

2.7.2

Valmistautuminen YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksien yleissopimuksen kansallisen seurantamekanismin tehtävään

YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksien yleissopimuksen (CRPD) 33. artiklan 2. kohdan mukaan sopimuspuolten tulee nimetä tai perustaa itsenäinen ja riippumaton rakenne, jonka avulla edistetään, suojellaan ja seurataan yleissopimuksen kansallista täytäntöönpanoa. Suomessa tämä rakenne tulee olemaan eduskunnan oikeusasiamiehen, Ihmisoikeuskeskuksen ja sen valtuuskunnan muodostama kokonaisuus. Kyseessä on ensimmäinen Suomen kansalliselle ihmisoikeusinstituutiolle yhteisesti lainsäädännössä osoitettava tehtävä.

Suomen odotetaan vievän yleissopimuksen ratifiointin loppuun vuonna 2016. Vaikka ratifiointiprosessi oli vuonna 2015 edelleen kesken, Ihmisoikeuskeskus valmistautui tulevaan tehtäväänsä osana sopimuksen seurantamekanismia. Helmikuussa keskus antoi eduskunnan sosi- ja terveystieteiden osastolle lausunnon, jossa

Statsrådet beredde och riksdagen behandlade ett antal ärenden som gällde ratificering av internationella konventioner om mänskliga rättigheter under 2015. Information om detta finns i del III i verksamhetsberättelsen. Ratificeringsprocesserna följdes noggrant och centret informerade aktivt om dessa på sin webbplats, i nyhetsbrev och på Facebook.

Människorättscentret fortsatte att främja det nationella genomförandet av FN:s vägledande principer för företag och mänskliga rättigheter, bland annat genom utbildning och information om temat. I början av året var en sakkunnig från Människorättscentret ordförande för utrikesministeriets runda bord för detaljhandeln. Resultatet av processen ledde till en gemensam uppfattning hos handel, medborgarorganisationer och myndigheter om hur FN:s principer ska genomföras i dagligvarubutikernas upphandlingskedjor.

I maj var direktören för Människorättscentret ordförande vid en sammankomst som anordnades av Europeiska kommissionen mot rasism och intolerans, ECRI och diskrimineringsombudsmannen, Combating Racism and Intolerance in Finland. Vid mötet behandlades ECRI:s rapport om Finland och rekommendationerna i den.

Människorättscentret träffade Europarådets rådgivande kommitté som övervakar genomförandet av ramkonventionen för skydd av nationella minoriteter under kommitténs besök i Finland i oktober. Under mötet diskuterades minoriteternas ställning och rättigheter i Finland. Biträdande justitieombudsmannen Maija Sakslin samt universitetsforskare inom området deltog i mötet.

Människorättscentret förmedlar information om människorättssituationen i Finland till bland annat FN:s och Europarådets organ.

YLLÄ / OVAN: YK:n vammaisten oikeuksien erityysraportoija Catalina Devandas Aguilar (vasemmalla) kävi Ihmisoikeuskeskuksen ja eduskunnan oikeusasiamiehen vieraana toukokuussa. Oikealla Ihmisoikeuskeskuksen johtaja Sirpa Rautio. / FN:s särskilda rapportör om rättigheterna för personer med funktionsnedsättning Catalina Devandas Aguilar (till vänster) besökte Människorättscentret och riksdagens justitieombudsman i maj. Till höger direktören för Människorättscentret Sirpa Rautio.

painotettiin sopimuksen pikaisen ratifioinnin tärkeyttä.

Ihmisoikeusvaltuuskunnan vammaisjaoston perustamista valmisteleavassa työryhmässä keskusteltiin vammaisten henkilöiden osallistumisesta seurantamekanismin työhön, ja toukokuun ihmisoikeusvaltuuskunnan kokous oli omistettu uuteen tehtävään valmistautumiselle. Vammaisten henkilöiden oikeudet olivat erityisenä fokuksena pääsy oikeuksiin selvityksessä, jonka yhteydessä järjestetyt tapaamiset suomalaisten vammaisjärjestöjen kanssa olivat samalla valmistautumista uuteen tehtävään sekä tiedonkeruun kannalta että kontaktien luomiseksi vammaisjärjestöihin. Toimintavuonna myös

2.7.2

Förberedelse för uppgiften inom den nationella övervakningsmekanismen för FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning

Enligt artikel 33.2 i FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning (CRPD) ska parterna utse eller inrätta en självständig och oberoende mekanism med uppgift att främja, skydda och följa den nationella verkställigheten av konventionen. I Finland kommer denna mekanism att omfatta riksdagens justitieombudsman, Människorättscentret och dess delegation. Detta är den första

kartoitettiin alustavasti vammaisten oikeuksien sopimukseen ja sen ratifiointiin liittyviä tiedotustarpeita. Joulukuussa Ihmisoikeuskeskuksen johtaja piti puheenvuoron valtakunnallisilla vammaisneuvostopäivillä keskuksen tulevasta roolista sopimuksen edistämisen ja seurantatyössä. Lisäksi Ihmisoikeuskeskus osallistui vuoden aikana ulkoasiainministeriön kansainvälisen vammaispolitiikan koordinaatioryhmän kokouksiin.

Ihmisoikeuskeskus osallistui myös sopimusta koskevaan kansainväliseen yhteistyöhön, kuten ENNHRI:n CRPD-työryhmään. Lokakuussa ENNHRI:n CRPD-työryhmän kaksipäiväiseen työkokoukseen osallistui myös YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksien komitean jäsen Diane Kingston. Vaikka Suomi ei ollut vielä ratifioinut yleissopimusta, Ihmisoikeuskeskus pääsi huhtikuussa mukaan EU:n CRPD-seurantamekanismin ja kansallisten seurantamekanismien tapaamiseen keskustelemaan kansallisen tason ja EU-tason toimijoiden yhteistyöstä. Toukokuussa YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksien erityisraportoija Catalina Devandas Aguilar kävi Ihmisoikeuskeskuksen ja eduskunnan oikeusasiamiehen vieraana Suomen vierailunsa yhteydessä kuulemassa vammaisten henkilöiden oikeuksista Suomessa ja instituution valmistautumisesta uuteen tehtävään.

YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksien yleissopimuksen edistämisen, suojelu- ja seurantatehtävä on ensimmäinen Suomen kansalliselle ihmisoikeusinstituutiolle yhteisesti lainsäädännössä osoitettava tehtävä.

2.7.3

Osallistuminen perus- ja ihmisoikeustoimijoita koskeneeseen selvitykseen

Oikeusministeriön asettama työryhmä laati keväällä 2015 selvityksen kansallisten perus- ja

uppgift som Finlands nationella institution för mänskliga rättigheter anvisas gemensamt i lagstiftningen.

Finland förväntas slutföra ratificeringen av konventionen under 2016. Trots att ratificeringsprocessen ännu inte hade slutförts 2015 förberedde sig Människorättscentret för sin kommande uppgift som en del av konventionens övervakningsmekanism. I februari gav centret ett utlåtande till riksdagens social- och hälsovårdsutskott där en snabb ratificering av konventionen betonades.

Beredningsgruppen för inrättandet av en sektion för funktionshinderfrågor i människorättsdelegationen diskuterade hur personer med funktionsnedsättning ska kunna delta i arbetet inom övervakningsmekanismen. Människorättsdelegationens möte i maj tillägnades färdigställandet av den nya uppgiften. Rättigheterna för personer med funktionsnedsättning låg i särskild fokus i utredningen som gällde tillgång till rättvisa (Påskyldigheter). Mötena med de finländska handikapporganisationerna i samband med det var samtidigt en förberedelse för en ny uppgift, avseende både insamling av information och skapande av kontakter till handikapporganisationerna. Under verksamhetsåret gjordes även en inledande kartläggning avseende konventionen om rättigheter och behovet av information under dess ratificeringsprocess. I december höll direktören för Människorättscentret ett tal på de riksfattande handikappdagar om centrets blivande roll vid främjandet och övervakningen av konventionen. Under året deltog Människorättscentret dessutom i mötena för samordningsgruppen för internationell handikappolitik vid utrikesministeriet.

Människorättscentret deltog även i internationellt samarbete i enlighet med konventionen, såsom i ENNHRI:s CRPD-arbetsgrupp. I oktober deltog även Diane Kingston som är medlem i FN:s kommitté för konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning i en två dagar lång workshop ordnad av arbetsgruppen. Även om Finland inte ännu

ihmisoikeustoimijoiden asemasta, työnjaosta ja resursoinnista. Ihmisoikeuskeskuksen johtaja toimi työryhmän puheenjohtajana, ja keskus antoi työryhmälle myös sihteeriapua.

Selvityksessä kartoitettiin ensimmäistä kertaa kotimaisten perus- ja ihmisoikeustoimijoiden kenttää. Työryhmä järjesti selvityksen laatimisen aikana useita kuulemistilaisuuksia tarkastelun kohteena olleille toimijoille ja kansalaisjärjestöille. Selvityksessä käytiin läpi muun muassa ylimpien laillisuusvalvojien, kansallisen ihmisoikeusinstituution, erityisvaltuutettujen, valtioneuvoston neuvottelukuntien sekä perus- ja ihmisoikeusyhteys henkilöiden verkoston tehtäviä ja toimijoiden omia näkemyksiä mahdollisista kehittämiskohteista.

Työryhmä kiinnitti kehittämishetimituksissaan huomiota siihen, että Suomen kansainvälisiltä ihmisoikeussopimusvalvontaelimiltä saamat loppupäätelmät ja suositukset tulisi nähdä työvälineinä, joita tulisi hyödyntää sekä viranomaisten että hallituksesta riippumattomien toimijoiden työssä. Lisäksi järjestöjen ja muun kansalaisyhteiskunnan osallistumismahdollisuuksia ja kuulemista tulisi vahvistaa. Eri toimijoiden tehtävien tulisi olla selkeästi määriteltyjä, ja vaikuttavuutta olisi syytä arvioida jatkuvasti. Myös toimintatapoja ja yhteistyömuotoja olisi syytä alati kehittää tehokkaan toiminnan turvaamiseksi.

2.7.4

Toinen kansallinen perus- ja ihmisoikeustoimintaohjelma

Valtioneuvosto hyväksyi Suomen ensimmäisen kansallisen perus- ja ihmisoikeustoimintaohjelman vuosille 2012-2013 maaliskuussa 2012. Syksyllä 2014 annetun valtioneuvoston ihmisoikeusselonteon ja edellisen eduskunnan maaliskuussa 2015 hyväksymän kannanoton mukaan valtioneuvoston tulee tällä vaalikaudella laatia toinen kansallinen toimintaohjelma perus- ja ihmisoikeuksien edistämiseksi Suomessa.

Ihmisoikeuskeskuksen toimintasuunnitel-

ratificerat konventionen, fick Människorättscentret delta i mötet i april mellan EU:s CRPD-övervakningsmekanism och nationella övervakningsmekanismer för att diskutera samarbete mellan aktörer på nationell nivå och EU-nivå. I maj besökte FN:s särskilda rapportör för rättigheterna för personer med funktionshinder Catalina Devandas Aguilar Människorättscentret och riksdagens justitieombudsman. I samband med sitt besök i Finland fick hon även höra om rättigheterna för personer med funktionsnedsättning i Finland och om institutionens förberedelser inför den nya uppgiften.

Den första uppgiften som anvisas gemensamt för Finlands nationella människorättsinstitution i lagstiftningen är att främja, skydda och övervaka genomförandet av FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning.

2.7.3

Deltagande i utredning om aktörer på området grundläggande och mänskliga rättigheter

En arbetsgrupp tillsatt av justitieministeriet sammanställde en rapport om människorättsaktörernas ställning, arbetsfördelning och resursvären 2015. Direktören för Människorättscentret var ordförande för arbetsgruppen och centret gav gruppen även sekreterarstöd.

I rapporten kartlades för första gången det inhemska fältet när det gäller människorättsaktörer. Under utredningen ordnade arbetsgruppen flera tillfällen då berörda aktörer och medborgarorganisationer hördes. I rapporten behandlas bland annat uppgifterna för de högsta laglighetsövervakarna, för den nationella människorättsinstitutionen, för de särskilda ombudsmännen, för statsrådets delegation och för nätverket av kontaktpersoner för de grundläggande och mänskliga rättigheterna, samt

massa 2015 yhdeksi seurannan painopisteistä vahvistettiin mahdollisen uuden perus- ja ihmisoikeustoimintaohjelman laatimisen seuraaminen. Vuoden aikana Ihmisoikeuskeskus seurasi tiiviisti prosessin etenemistä ja pyrki vaikuttamistyönsä kautta edistämään toimintaohjelman valmistelun aloittamista. Viranomaisten ja muiden alan toimijoiden kanssa käydyissä vuoropuheluissa painotettiin erityisesti perus- ja ihmisoikeuskasvatuksen ja -koulutuksen tärkeyttä. Myös ihmisoikeusvaltuuskunta kehotti 5.10.2015 hyväksymässään perus- ja ihmisoikeuksien turvaamista valtioneuvoston toiminnassa koskeneessa kannanotossa valtioneuvostoa laatimaan viivyttlemättä toisen kansallisen perus- ja ihmisoikeustoimintaohjelman.

aktörernas egna åsikter om möjliga utvecklingsområden.

I sina utvecklingsförslag betonade arbetsgruppen att de slutsatser och rekommendationer som internationella övervakningsorgan har lämnat till Finland ska ses som ett verktyg som ska utnyttjas både av myndigheter och av aktörer som är oberoende av regeringen i sitt arbete. Organisationer och det övriga medborgarsamhället bör dessutom få bättre möjligheter att delta och bli hörda. De olika aktörernas uppgifter ska dessutom vara tydligt definierade och effekten de har ska utvärderas kontinuerligt. För att trygga effektiviteten finns det även anledning att kontinuerligt utveckla tillvägagångssätten och samarbetsformerna.

2.7.4

Den andra nationella handlingsplanen för grundläggande och mänskliga rättigheter

Statsrådet godkände i mars 2012 den första nationella handlingsplanen för de grundläggande och mänskliga rättigheterna i Finland för åren 2012-2013. Enligt statsrådets redogörelse om

Toimintaohjelman valmistelu liikahti eteenpäin lokakuussa 2015, kun oikeusministeriö asetti ministeriöiden edustajista koostuvan valtioneuvoston perus- ja ihmisoikeusyhteys henkilöiden verkoston. Verkoston yhtenä tehtävänä on valmistella toinen kansallinen perus- ja ihmisoikeustoimintaohjelma vuoden 2016 aikana ja seurata sen toimeenpanoa. Ihmisoikeuskeskus on mukana verkostossa asiantuntijana.

Ihmisoikeuskeskus on mukana asiantuntijana valtioneuvoston perus- ja ihmisoikeusyhteys henkilöiden verkostossa

Finlands politik för de mänskliga rättigheterna, som gavs hösten 2014, och enligt den föregående riksdagens ställningstagande i mars 2015, ska statsrådet under innevarande valperiod sammanställa en andra nationell handlingsplan för grundläggande och mänskliga rättigheter i Finland.

En av de frågor som ska prioriteras i uppföljningsarbetet enligt Människorättscentrets handlingsprogram 2015 är sammanställningen av en ny handlingsplan för grundläggande och mänskliga rättigheter. Under året följde Människorättscentret intensivt med denna process och arbetade för att beredningen av handlingsplanen skulle påbörjas. I dialogen med myndigheterna och övriga aktörer inom området betonades särskilt vikten av fostran och utbildning i grundläggande och mänskliga rättigheter. I ett ställningstagande avseende tryggheten av de grundläggande och mänskliga rättigheterna i statsrådets verksamhet, som antogs den 5 oktober 2015, uppmanade människorättsdelegationen statsrådet att sammanställa en andra nationell handlingsplan för grundläggande och mänskliga rättigheter utan dröjsmål.

Beredningen av handlingsplanen gick framåt i oktober 2015 då justitieministeriet tillätte statsrådets nätverk av kontaktpersoner för grundläggande och mänskliga rättigheter, som består av representanter från ministerierna. En av nätverkets uppgifter är att bereda en andra nationell handlingsplan för grundläggande och mänskliga rättigheter under 2016 och övervaka att det genomförs. Människorättscentret deltar i nätverket i sakkunnigroll.

Människorättscentret deltar i statsrådets nätverk av kontaktpersoner för de grundläggande och mänskliga rättigheterna i sakkunnigroll.

3 Ihmisoikeusvaltuuskunnan toiminta vuonna 2015

Människorättsdelegationens verksamhet under 2015

IHMISOIKEUSKESKUKSEN valtuuskunta toimii perus- ja ihmisoikeusalan toimijoiden kansallisen yhteistyöelimenä, käsittelee laajakantoisia ja periaatteellisesti tärkeitä perus- ja ihmisoikeusasioita ja hyväksyy vuosittain Ihmisoikeuskeskuksen toimintasuunnitelman ja toimintakertomuksen. Valtuuskunnalla on sen kokouksia valmisteleva työvaliokunta sekä jaostoja, joihin on nimetty myös valtuuskunnan ulkopuolisia asiantuntijoita. Ihmisoikeusvaltuuskunnan puheenjohtajana toimii Ihmisoikeuskeskuksen johtaja. Jaostojen puheenjohtajina ja sihteereinä toimivat Ihmisoikeuskeskuksen edustajat.

Vuosi 2015 oli ensimmäisen ihmisoikeusvaltuuskunnan viimeinen kokonainen toimintavuosi. Valtuuskunta kokoontui neljä kertaa. Ihmisoikeuskeskuksen ja sen valtuuskunnan työssä erityishuomiota kiinnitettiin vammaisten henkilöiden ja muiden haavoittuvassa asemassa olevien henkilöiden oikeuksiin sekä seurattiin uuden hallituksen toimintaa perus- ja ihmisoikeusasioissa. Toimintasuunnitelman mukaisesti ihmisoikeusvaltuuskunnan puitteissa tapahtuvaa eri toimijoiden välistä vuoropuhelua kehitettiin ja vahvistettiin edelleen.

Ihmisoikeusvaltuuskunnan asettama pitkän aikavälin teema pääsystä oikeuksiin näkyi erityisesti Ihmisoikeuskeskuksen työssä, kun keskus kartoitti syksyn aikana vammaisjärjestöjen neuvontapalveluja ja laati kartoituksen pohjalta raportin. Ihmisoikeuskeskus tiedotti valtuuskuntaa kartoituksen etenemisestä. Lisäksi

MÄNNISKORÄTTSCENTRETS delegation är ett nationellt samarbetsorgan för aktörer inom de grundläggande och mänskliga rättigheterna. Centret behandlar vittsyftande och principiellt viktiga frågor som gäller de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna, samt godkänner årligen Människorättscentrets verksamhetsplan och verksamhetsberättelse. Delegationen har ett arbetsutskott som förbereder dess sammanträden samt sektioner i vilka utomstående sakkunniga ingår. Direktören för Människorättscentret är ordförande för människorättsdelegationen. Människorättscentrets anställda är med som ordförande och sekreterare i sektionerna.

År 2015 var det sista hela verksamhetsåret för den första människorättsdelegationen. Delegationen sammanträdde fyra gånger. Människorättscentret och dess delegation ägnade särskild uppmärksamhet till rättigheterna för personer med funktionsnedsättning och för övriga personer i sårbar ställning och följde med den nya riksdagens verksamhet i frågor som berörde de grundläggande och mänskliga rättigheterna. I enlighet med handlingsprogrammet fortsatte man att stärka dialogen inom människorättsdelegationen.

Det långsiktiga temat tillgång till rättvisa, som sattes upp av människorättsdelegationen, syntes särskilt i Människorättscentrets arbete då centret kartlade handikapporganisationernas rådgivningstjänster under hösten och

YLLÄ / OVAN: Oikeusasiamiehensihteeri Juha-Pekka Konttinen (toinen vasemmalta) eduskunnan oikeusasiamiehen kansliasta esittelee vammaisten henkilöiden oikeuksien yleissopimuksen sisältöä ihmisoikeusvaltuuskunnan työpajassa. Kuvassa lisäksi Elina Hakala, Kalle Könkkölä ja Liisa Murto. / Justitieombudsmannasekreterare Juha-Pekka Konttinen (andra från vänster) från riksdagens JO:s kansli presenterar innehållet i konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning vid människorättsdelegationens workshop. På bilden syns dessutom Elina Hakala, Kalle Könkkölä och Liisa Murto.

raportin työsuunnitelmasta keskusteltiin työvaliokunnassa.

Vuoden ensimmäisessä kokouksessa maaliskuussa valtuuskunta hyväksyi lakisääteisten tehtäviensä mukaisesti Ihmisoikeuskeskuksen vuoden 2014 toimintakertomuksen sekä toimintasuunnitelman vuodelle 2016. Lisäksi hyväksyttiin ihmisoikeusvaltuuskunnan työjärjestys. Eduskunnan oikeusasiamies Petri Jääskeläinen piti esityksen keskeisistä perus- ja ihmisoikeushavainnoista sekä puutteista. Puheenvuoron jälkeen valtuuskunta keskusteli muun muassa palveluiden saatavuudesta sekä perus- ja ihmisoikeuksien toteutumisesta Suomessa.

Toukokuun kokous järjestettiin työpajan muodossa. Työpajassa perehdyttiin YK:n

sammanställde en rapport på basis av kartläggningen. Människorättscentret informerade delegationen om kartläggningsprocessen. Rapportens arbetsplan diskuterades i arbetsutskottet.

Vid årets första sammanträde i mars godkände delegationen i enlighet med sina lagstadgade uppgifter Människorättscentrets årsberättelse 2014 samt handlingsplanen 2016. Arbetsordningen för människorättsdelegationen godkändes. Riksdagens justitieombudsmann Petri Jääskeläinen höll ett anförande med centrala iakttagelser om de grundläggande och mänskliga rättigheterna och bristerna på detta område. Efter talet diskuterade delegationen bland annat tillgången till tjänster samt tillgo-

vammaisten henkilöiden oikeuksien yleissopimuksen edistämis-, suojelu- ja seurantatyöhön, ja sen tarkoituksena oli valmistautua Suomen kansalliselle ihmisoikeusinstituutiolle tulevaan uuteen erityistehtävään. Tilaisuuden yli 40 osallistujan joukossa oli ihmisoikeusvaltuuskunnan jäsenten lisäksi edustajia kansalaisjärjestöistä, ministeriöistä, aluehallintovirastoista, Valvirasta sekä eduskunnan oikeusasiamiehen kansliasta.

Työpajassa kuultiin perustietoa yleissopimuksesta sekä sopimuksen ratifioinnin kannalta tärkeästä itsemääräämisoikeutta koskevasta lainsäädännöstä. Pienemmissä työryhmissä keskusteltiin vammaisten henkilöiden osallistumisesta yleissopimuksen edistämiseen, seurantaan ja suojeluun, sopimuksen seurannasta ja indikaattoreista sekä kanteluista ja tarkastuksista yleissopimuksen suojelutyössä. Vierailevina puhujina toimivat ihmisoikeuskonsultti Marianne Schulze Itävallan itsenäisestä monitorointikomiteasta, oikeudellinen asiantuntija Johannes Carniel Itävallan oikeusasiamiehen virastosta sekä Tanskan ihmisoikeusinstituutin tasa-arvoyksikön johtaja Maria Ventegodt Liisberg.

Lokakuun kokouksessa hyväksyttiin ihmisoikeusvaltuuskunnan kannanotto perus- ja ihmisoikeuksien turvaamisesta kaikessa valtioneuvoston toiminnassa. Kananotollaan valtuuskunta halusi muistuttaa valtioneuvostoa perus- ja ihmisoikeuksien oikeudellisesta velvoittavuudesta ja siitä, että perustuslaissa turvatut perusoikeudet koskevat kaikkia Suomessa oleskelevia henkilöitä. Valtuuskunta piti erittäin tärkeänä, että valtioneuvosto arvioi etukäteen, miten sen esittämät toimenpiteet, kuten säästöpäätökset, vaikuttavat oikeuksien toteutumiseen. Lisäksi valtuuskunta kehotti valtioneuvostoa laatimaan perus- ja ihmisoikeustoimintaohjelman. Se kiinnitti huomiota myös saamelaisten oikeuksiin, Suomen pakolais- ja turvapaikkapolitiikkaan sekä vihapuheen lisääntymiseen.

Kananoton hyväksymisen lisäksi kuultiin ulkoasiainministeriön ja oikeusministeriön edustajia, jotka kertoivat ajankohtaisista perus- ja ihmisoikeusasioista ministeriöiden työssä.

doseendet av de grundläggande och mänskliga rättigheterna i Finland.

Sammanträdet i maj ordnades i form av en workshop. Under workshopen studerades även arbetet för främjande, skydd och övervakning enligt FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning. Workshopens syfte var att förbereda sig inför det kommande nya specialuppdraget som den nationella människorättsinstitutionen i Finland. Bland de över 40 deltagarna i sammankomsten fanns personer från människorättsdelegationen, medborgarorganisationer, ministerier, regionförvaltningsverk, Valvira samt riksdagens JO:s kansli.

Under workshopen gjordes en genomgång av om konventionen och av lagstiftning på området självbestämmanderätt som är viktig med avseende på ratificeringen av konventionen. I mindre arbetsgrupper diskuterades hur personer med funktionsnedsättning kan vara med om att främja, uppfölja och skydda konventionen, övervakningen och indikatorerna för konventionen samt klagomål och inspektioner inom ramen för konventionens skyddsarbete. De gästande talarna var människorättskonsult Marianne Schulze från den österrikiska självständiga övervakningskommittén, den juridiska experten Johannes Carniel från österrikiska justitieombudsmannabyrån samt chefen för jämställdhetsenheten vid det danska människorättsinstitutet Maria Ventegodt Liisberg.

Vid mötet i oktober godkändes människorättsrättsdelegationens ställningstagande för tryggheten av de grundläggande och mänskliga rättigheterna i all verksamhet hos statsrådet. Genom sitt ställningstagande ville delegationen påminna statsrådet om den juridiskt förpliktande naturen hos de grundläggande och mänskliga rättigheterna och om att de grundläggande rättigheter som tryggas i grundlagen gäller alla som uppehåller sig i Finland. Delegationen ansåg det ytterst viktigt att statsrådet på förhand gör en bedömning av hur dess åtgärdsförslag, exempelvis avseende besparingsbeslut, påverkar rättigheterna. Dessutom uppmanade delegationen statsrådet att

Valtuuskunnan jäsen Timo Koivurova antoi myös lyhyen katsauksen syksyllä 2015 järjestetyn Pohjoisen ympäristö- ja vähemmistöoikeuden instituutin 30-vuotisjuhlaseminaarin ja sen yhteydessä pidettyjen tutkimuspäivien antiin.

Vuoden viimeisessä kokouksessa joulukuussa esiteltiin Ihmisoikeuskeskuksen laatima raportti sen toiminnasta ihmisoikeuskasvatuksen ja -koulutuksen saralla vuosina 2012-2015. Esittelyn jälkeen käytiin keskustelua muun muassa perus- ja ihmisoikeusnäkökulman vahvistamisesta oppimateriaaleissa. Lisäksi ihmisoikeusvaltuuskunnan jaostojen puheenjohtajat kertoivat jaostojen toiminnasta vuoden aikana.

Kokouksen keskeisenä teemana oli myös perus- ja ihmisoikeuksia koskevan vaikuttamisen ja viestinnän vahvistaminen. Teeman alustajina toimivat valtuuskunnan jäsen, yhdenvertaisuusvaltuutettu Kirsi Pimiä ja viestintätoimisto Milttonin johtava asiantuntija Heli Suominen. Valtuuskunnassa keskusteltiin muun muassa sitä, missä vaiheessa lainvalmistelua ja millä tavoin järjestöjen ja muiden toimijoiden tulee pyrkiä vaikuttamaan lakien sisältöihin. Myös viestinnän tavoista ja kohderyhmistä käytiin monipuolista keskustelua. Valtuuskunta piti alustuksia ja keskustelua hyödyllisinä ja toivoi vaikuttamista koskevien teemojen pysyvän valtuuskunnan agendalla jatkossakin.

Kaikissa kokouksissa käsiteltiin Ihmisoikeuskeskuksen ajankohtaista toimintaa. Lisäksi valtuuskunnan jäsenet tiedottivat valtuuskuntaa esimerkiksi järjestämistään tilaisuuksista ja koulutuksista sekä ajankohtaisista lakiuudistuksista.

Seuraavan ihmisoikeusvaltuuskunnan jäsenten avoin haku toimikaudelle 1.4.2016-31.3.2020 järjestettiin 8.12.2015-8.1.2016. Hakemuksia saapui määräaikaan mennessä yhteensä 110 kappaletta.

upprätta en handlingsplan för de grundläggande och mänskliga rättigheterna. Delegationen fäste även uppmärksamhet vid samernas rättigheter, vid flykting- och asylpolitiken i Finland och vid den tilltagande hatpropagandan.

Förutom godkännandet av ställningstagandet berättade representanter från utrikesministeriet och justitieministeriet om aktuella teman inom de grundläggande och mänskliga rättigheterna i ministeriernas arbete. Delegationens medlem Timo Koivurova gav även en kort sammanfattning av utbytet från seminariet med anledning av 30-årsjubileet för Nordiska Institutet för miljö- och minoritetsrätt som ordnades hösten 2015 och forskningsdagarna som hölls i samband med det.

Vid årets sista sammanträde i december presenterades en rapport sammanställd av Människorättscentret om dess verksamhet inom området människorättsfostran och -utbildning under åren 2012-2015. Efter presentationen diskuterades bland annat hur de grundläggande och mänskliga rättigheterna kan få mer uppmärksamhet i läromaterial. Ordförandena för människorättsdelegationens sektioner berättade om sektionernas verksamhet under året.

Ett viktigt tema för sammanträdet var även att främja inflytande och information om de grundläggande och mänskliga rättigheterna. Inledande tal hölls av Kirsi Pimiä, diskrimineringsombudsman och medlem av delegationen, och av Heli Suominen, ledande expert hos kommunikationsbyrån Miltton. Inom delegationen diskuterades bland annat i vilket skede av lagberedningen och på vilket sätt organisationerna och de övriga aktörerna ska försöka påverka innehållet i lagarna. Även metoderna och målgrupperna för kommunikationen diskuterades ur olika synvinklar. Delegationen ansåg att de inledande anförandena och diskussionen var av nytta och önskade att delegationens agenda även framöver ska innehålla teman som gäller påverkan.

Människorättscentrets aktuella verksamhet behandlades vid alla möten. Delegationsmed-

Vuonna 2015 ihmisoikeusvaltuuskunnan työssä kiinnitettiin huomiota erityisesti vammaisten henkilöiden ja muiden haavoittuvassa asemassa olevien henkilöiden oikeuksiin sekä seurattiin uuden hallituksen toimintaa perus- ja ihmisoikeusasioissa.

3.1

Ihmisoikeuskasvatus- ja -koulutusjaosto

Ihmisoikeuskasvatus- ja -koulutusjaosto perustettiin 12.6.2012 tehtävänäään toimia ihmisoikeuskasvatusta ja -koulutusta koskeneen selvityksen ohjausryhmänä ja osallistua selvitykseen perustuvien suositusten valmisteluun. Selvitys julkaistiin 14.2.2014. Jaoston toimintaa päätettiin jatkaa vielä tämän jälkeenkin, ja sen jatkomandaatiksi asetettiin selvityksen ja erityisesti siihen perustuvien suositusten sekä kansainvälisten suositusten toimeenpanon edistäminen ja seuranta.

Valtuuskunnan jäsenten lisäksi jaostossa on ollut asiantuntijajäsenenä keskeisten ihmisoikeuskasvatuksen alalla toimivien järjestöjen ja akateemisen maailman edustajia. Kokouksissa on kuultu myös vierailevia asiantuntijoita.

Jaosto on edistänyt ihmisoikeuskasvatukseen ja -koulutukseen liittyvää vaikuttamistyötä, tiedonvaihtoa ja koordinaatiota Suomessa. Vuonna 2015 kokoonnuttiin kolmesti. Kokousten aiheita olivat muun muassa ihmisoikeuskasvatus- ja -koulutusselvityksen vaikutusten seuranta, ihmisoikeuskasvatus ja -koulutus tulevassa perus- ja ihmisoikeustoimintaohjelmassa, YK:n ihmisoikeuskasvatusta koskeva maailmanohjelma, perusopetuksen ja lukio-opetuksen opetussuunnitelmien perusteiden uudistukset sekä ihmisoikeuskeskuksen tuleva toiminta ihmisoikeuskasvatuksen ja -koulutuksen alalla. Vuoden aikana keskusteltiin myös yliopistojen ihmisoikeuskasvatus- ja koulutushankkeista sekä yliopistollisen perus- ja ihmisoikeuskoulutuksen kehittämistarpeista.

lemmarna informerade dessutom delegationen om sammankomster och utbildningar som de ordnat samt om aktuella lagreformer.

Följande öppna ansökan om medlemskap i mänskiorättsdelegationen, som gäller verksamhetsperioden 1.4.2016–31.3.2020, ordnades 8.12.2015–8.1.2016. Totalt 110 ansökningar inlämnades inom tidsfristen.

Under 2015 fäste mänskiorättsdelegationen särskild uppmärksamhet vid rättigheterna för personer med funktionsnedsättning och övriga personer i sårbar ställning, och uppföljde den nya regeringens arbete i ärenden som gäller de grundläggande och mänskliga rättigheterna.

3.1

Sektionen för mänskiorättsfostran och -utbildning

Sektionen för mänskiorättsfostran och -utbildning inrättades den 12 juni 2012 med uppgift att fungera som styrgrupp för rapporten om mänskiorättsfostran och -utbildning och att delta i beredningen av rekommendationerna grundade på rapporten. Rapporten publicerades den 14 februari 2014. Man beslöt att sektionens verksamhet ska fortsätta även efter detta. Som fortsättande uppdrag fastställdes att främja och följa genomförandet av rapporten och särskilt av rekommendationerna baserade på den samt av internationella rekommendationer.

Förutom delegationsmedlemmarna inkluderar sektionen sakkunnigmedlemmar. Dessa är representanter från centrala organisationer som arbetar inom mänskiorättsfostran och från den akademiska världen. Under sammanträdena hördes även besökande experter.

YLLÄ / OVAN: Ihmisoikeusvaltuuskunnan jäseniä ja Ihmisoikeuskeskuksen henkilökuntaa kokoustauolla.

Vasemmalta oikealle: / Medlemmar i människorättsdelegationen och Människorättscentrets personal på paus under mötet. Från vänster till höger:

Hamed Shafae, Tiina Valonen, Ida Sulin, Tuomas Kurttila, Markku Jokinen, Aija Salo, Kirsi Pimiä, Esa Ylikoski, Maija Sakslin, Pirkko Mäkinen, Sirpa Rautio (IOK), Kimmo Hakonen, Riitta Ollila, Göran Johansson, Kristiina Kouros (IOK), Jouni Mykkänen, Amina Sarpola (IOK) ja Hanna Rönty (IOK).

Sektionen har främjat påverkningsarbetet informationsbytet och samordningen på området människorättsfostran - och utbildning i Finland. Under 2015 sammanträdde sektionen tre gånger. Teman vid sammanträdena var bland annat uppföljningen av effekterna av utredningen av människorättsfostran och -utbildning, människorättsfostran och -utbildning i den kommande handlingsplanen för grundläggande och mänskliga rättigheter, FN:s världsomfattande program gällande människorättsfostran, reformen av läroplanerna för den grundläggande utbildningen och gymnasieutbildningen samt Människorättscentrets kommande verksamhet inom människorättsfostran och -utbildning. Under året diskuterades även projekten gällande människorättsfostran och

3.2

Perus- ja ihmisoikeuksien täytäntöönpanon seurantajaosto

Ihmisoikeusvaltuuskunta päätti vuoden 2014 viimeisessä kokouksessa, että perus- ja ihmisoikeuksien täytäntöönpanon seurantajaosto (lyh. seurantajaosto) jatkaa toimintaansa valtuuskunnan kauden loppuun saakka.

Vuonna 2015 käytiin eduskuntavaalit ja muodostettiin uusi hallitus. Toimintavuosi olikin perus- ja ihmisoikeuksien seurannan kannalta erityinen, minkä vuoksi seurantajaosto kokoontui ainoastaan kerran. Vuoden aikana odotettiin sekä uuden hallituksen perus- ja ihmisoikeuspoliittisia linjauksia että muun muassa Suomen raporttia YK:n kaikkinaisen rotusyrjinnän poistamista koskevan kansainvälisen yleissopimuksen toimeenpanosta, joka valmistui vasta joulukuussa. Jaoston kokouksen teemoja olivat Ihmisoikeuskeskuksen oman perus- ja ihmisoikeuksia koskevan seurantatyön suuntaaminen ja painopisteet sekä kansainvälisen määräaikaisraportoinnin aikataulut. Jaoston jäsenet katsoivat, että seurannan kehittäminen ja siitä tiedottaminen on tarpeellista, jotta hajallaan olevaa tietoa voidaan koota järjestelmällisemmin.

3.3

Vammaisjaoston perustamista valmisteleva työryhmä

Eduskunnan oikeusasiamies, Ihmisoikeuskeskus ja ihmisoikeusvaltuuskunta tulevat huolehtimaan YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksien yleissopimuksen 33. artiklan 2. kohdan mukaisista sopimuksen toimeenpanon edistämis-, suojelu- ja seurantatehtävistä. 33. artiklan 3. kohdan mukaan kansalaisyhteiskunta, erityisesti vammaiset henkilöt ja heitä edustavat järjestöt, on osallistettava seurantaan täysimääräisesti. Vammaisten henkilöiden ja heitä edustavien järjestöjen osallistuminen seurantatehtävään tullaan toteuttamaan ihmisoikeusvaltuuskunnan

-utbildning vid universiteten och utvecklingsbehoven på detta område.

3.2

Uppföljningssektionen för tillgodoseendet av de grundläggande och mänskliga rättigheterna

Människorättsdelegationen beslöt under det sista mötet 2014 att uppföljningssektionen för tillgodoseendet av de grundläggande och mänskliga rättigheterna (förf. uppföljningssektionen) fortsätter sin verksamhet fram till slutet av delegationens mandatperiod.

År 2015 hölls riksdagsval och en ny regering bildades. Verksamhetsåret var speciellt med avseende på de grundläggande och mänskliga rättigheterna, och därför samlades uppföljningssektionen endast en gång. Under året väntade man både på den nya regeringens politiska riktlinjer för de grundläggande och mänskliga rättigheterna och bland annat på Finlands rapport om genomförandet av FN:s internationella konvention om avskaffande av alla former av rasdiskriminering, som blev klar först i december. Under sektionens sammanträden behandlades temana och prioriteringarna för Människorättscentrets eget uppföljningsarbete samt tidsramarna för den internationella periodiska rapporteringen. Sektionens medlemmar ansåg att övervakningen måste utvecklas och man måste informera bättre om den så att den splittrade informationen ska kunna samlas mer systematiskt.

3.3

Arbetsgruppen som bereder inrättandet av en sektion för funktionshinderfrågor

Riksdagens justitieombudsman, Människorättscentret och människorättsdelegationen kommer att ansvara för tillgodoseendet av uppdragen att främja, skydda och övervaka genomförandet av FN:s konvention om rättig-

alaisuuteen perustettavan vammaisten oikeuksia käsittelevän pysyvän jaoston kautta.

Jaoston perustamista valmisteleva työryhmä perustettiin ihmisoikeusvaltuuskunnan päätöksellä 9.12.2013 ajalle 1.1.2014–30.6.2014. Määräaikaa pidennettiin siihen asti, kun varsinainen jaosto perustetaan. Työryhmän jäseninä on ollut vammaisjärjestöjä edustavia ihmisoikeusvaltuuskunnan jäseniä. Ulkoasiainministeriön, yhdenvertaisuusvaltuutetun toimiston ja eduskunnan oikeusasiamiehen kanslian edustajat ovat olleet mukana työryhmässä asiantuntijoina.

Vuonna 2015 työryhmä kokoontui kolmesti keskustelemaan ihmisoikeusvaltuuskunnan työjärjestykseen tulevasta vammaisten oikeuksien jaoston osuudesta. Kokouksissa keskusteltiin myös vammaisten oikeuksien yleissopimuksen ratifiointiprosessin etenemisestä ja pohdittiin tapoja, joilla Ihmisoikeuskeskus ja eduskunnan oikeusasiamies voisivat osallistaa vammaisia henkilöitä yleissopimuksen mukaisia tehtäviä hoitaessaan.

heter för personer med funktionsnedsättning enligt artikel 33.2 i konventionen. Enligt artikel 33.3 ska det civila samhället, särskilt personer med funktionsnedsättning och organisationer som representerar dem, delta i övervakningen i full omfattning. Kravet om delaktighet för personer med funktionsnedsättning och för deras intresseorganisationer i övervakningsuppdraget kommer att tillgodoses via en permanent sektion som inrättas under människorättsdelegationen och som ska arbeta med funktionshinderfrågor.

Arbetsgruppen som förbereder inrättandet av sektionen inrättades för perioden 1.1.2014–30.6.2014 genom människorättsdelegationens beslut av den 9 december 2013. Mandatet förlängdes till den tidpunkt då själva sektionen grundas. I arbetsgruppen sitter medlemmar av människorättsdelegationen som representerar olika organisationer för funktionshindrade. Representanter från utrikesministeriet, diskrimineringsombudsmannens byrå och riksdagens JO:s kansli har deltagit i arbetsgruppen som sakkunniga.

Under 2015 samlades arbetsgruppen tre gånger för att diskutera den blivande sektionen för funktionshinderfrågor och dess plats i människorättsdelegationens arbetsordning. Under sammanträdena diskuterades även ratificeringsprocessen för konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning och metoder övervägdes genom vilka Människorättscentret och riksdagens justitieombudsman skulle kunna göra personer med funktionsnedsättning delaktiga vid utförandet av uppdrag i enlighet med konventionen.

Perus- ja ihmisoikeuksien edistäminen Suomen kansallisen ihmisoikeus- instituution tehtävänä

Främjandet av de grundläggande
och mänskliga rättigheterna som
uppdrag för Finlands nationella
människorättsinstitution

Kristiina Kouros¹

EDUSKUNNAN OIKEUSASIAMIES, Ihmisoikeuskeskus ja sen ihmisoikeusvaltuuskunta muodostavat Suomen kansallisen ihmisoikeusinstituution, jolle vahvistui vuoden 2014 lopulla kansallisten ihmisoikeusinstituutioiden kansainvälisen koordinaatiokomitean arviointiin perustuva korkein mahdollinen A-status. Kansalliset ihmisoikeusinstituutiot ovat lailla perustettuja itsenäisiä ja riippumattomia toimielimiä, joiden tehtävänä on edistää ja suojella (to promote and protect) ihmisoikeuksia. Niiden asemaa, tehtäviä ja kokoonpanoa määrittelevät YK:n vuonna 1993 hyväksymät kriteerit, niin kutsutut Pariisin periaatteet. A-statuksen saaneet ihmisoikeusinstituutiot täyttävät täysin nämä kriteerit.

Suomen kansallisen ihmisoikeusinstituution eri osien tehtävät on määritelty lainsäädännössä myös muista kuin YK:n asettamista kansallisten ihmisoikeusinstituutioiden tehtävistä käsin ja merkittävilta osin jo ennen kansainvälisten ihmisoikeuksien tai EU:n perusoikeuslainsäädännön kehittymistä. Vaikka eduskunnan oikeusasiamiehen jo liki 100-vuotisen historian aikana instituution perimmäinen tehtävä laillisuusvalvojana ei ole muuttunut, näkyy perus- ja ihmisoikeuksien vaikutus oikeusasiamiehen toiminnassa selvästi. Nimenomaan perus- ja ihmisoikeuksien edistämistä varten perustetun Ihmisoikeuskeskuksen rooli on vasta muotoutumassa.

Tässä artikkelissa luodaan katsaus siihen, miten kansallisten ihmisoikeusinstituutioiden tehtävä on määritelty ihmisoikeuksien edistämisen osalta ja miten edistäminen on näkynyt eduskunnan oikeusasiamiehen ja Ihmisoikeuskeskuksen työssä. Alkuun esitellään perus- ja ihmisoikeuksista johtuvia velvoitteita yleisellä tasolla.

RIKSDAGENS JUSTITIEOMBUDSMAN, Människorättscentret och dess människorättsdelegation utgör Finlands nationella institution för mänskliga rättigheter. I slutet av 2014 tilldelades institutionen A-status, det högsta möjliga, på basis av en bedömning gjord av den internationella samordningskommittén för institutioner för mänskliga rättigheter. De nationella människorättsinstitutionerna är självständiga och oberoende organ inrättade genom lag, och deras uppgift är att främja och skydda (to promote and protect) de mänskliga rättigheterna. Deras ställning, uppgifter och sammansättning fastställs i en serie kriterier som antogs av FN 1993 och som kallas för Parisprinciperna. De människorättsinstitutioner som fått A-status uppfyller dessa kriterier till fullo.

Uppgifterna för de olika delarna av Finlands nationella människorättsinstitution fastställs i lagstiftningen och inte enbart baserat på FN:s uppgifter för nationella människorättsinstitutioner. En stor del av uppgifterna har fastställts före de internationella mänskliga rättigheterna eller de grundläggande rättigheterna inom EU tog form. Även om den främsta uppgiften för riksdagens justitieombudsman inte har förändrats under ombudsmannens nästintill 100 år långa historia som laglighetsövervakare, syns de grundläggande och mänskliga rättigheterna tydligt i justitieombudsmannens arbete. Rollen för Människorättscentret, som uttryckligen har grundats för att främja de grundläggande och mänskliga rättigheterna, håller ännu på att formas.

I denna artikel ges en översikt av hur de nationella människorättsinstitutionernas uppdrag har fastställts när det gäller att främja de mänskliga rättigheterna, och hur främjandet har synts i riksdagens JO:s och i Människorättscentrets arbete. Till en början presenteras skyldig-

1 Kirjoittaja toimii Ihmisoikeuskeskuksen asiantuntijana. Kirjoitus perustuu vielä julkaisemattomaan laajempaan artikkeliin aiheesta. Esitetyt näkemykset ovat kirjoittajan henkilökohtaisia.

1 Skribenten är expert inom Människorättscentret. Skrivelsen grundar sig på en mer omfattande ännu opublikerad artikel inom ämnet. De presenterade åsikterna är skribentens egna.

Perus- ja ihmisoikeuksista johtuvat velvoitteet

Ihmisoikeuksien yhteydessä puhutaan usein niiden kunnioittamisesta, edistämisestä, suoje-
lusta ja toteuttamisesta. Käsitepari ihmisoikeuk-
sien edistäminen ja turvaaminen on YK-asia-
kirjoissa vakiintunut tapa ilmaista moninaisia
ihmisoikeuksiin liittyviä velvoitteita ja tehtäviä,
ei ainoastaan kansallisten ihmisoikeusinstituuti-
oiden perustehtävää.

Käsitteet kunnioittaminen ja edistäminen
esiintyvät jo vuonna 1945 allekirjoitetussa YK:n
peruskirjassa. Siinä YK:n tehtäväksi säädetään
kansainvälisen yhteistyön aikaansaaminen
ihmisoikeuksien ja perusvapauksien kunnioitta-
mista kehitettäessä ja edistettäessä.

YK:n yleismaailmallinen ihmisoikeusjulistus
on puolestaan annettu

*kaikkien kansojen ja kaikkien kansakuntien
tavoiteltavaksi yhteiseksi ohjeeksi, jotta kukin
yksilö ja kukin yhteiskuntaelin pyrkisi, pitäen
alati mielessään tämän julistuksen, valistamalla
ja opettamalla edistämään näiden oikeuksien
ja vapauksien kunnioittamista sekä turvaamaan
jatkuvin kansallisin ja kansainvälisin toimenpi-
tein niiden yleisen ja tehokkaan tunnustamisen
ja noudattamisen sekä itse jäsenvaltioiden kan-
sojen että niiden oikeuspiirissä olevien alueiden
kansojen keskuudessa.*

Keskeisissä ihmisoikeussopimuksissa viitataan
myös jäsenvaltioiden velvollisuuteen edistää
ihmisoikeuksien ja perusvapauksien yleismaa-
illmallista kunnioittamista ja noudattamista.
Ihmisoikeuskoulutus mainitaan valtion vel-
vollisuudeksi muun muassa lapsen oikeuksia
koskevassa yleissopimuksessa.

Näissä YK-asiakirjoissa ihmisoikeuksien
edistäminen nähdään nimenomaan kyseisissä
asiakirjoissa vahvistettujen ihmisoikeuksien
kunnioittamisen ja toteutumisen edistämisenä.
Edistämisen keinoksi esitellään ennen kaikkea
valistus ja opetus.

heterna till följd av de grundläggande och
mänskliga rättigheterna på en mer allmän nivå.

Skyldigheterna till följd av de grundläggande och mänskliga rättigheterna

I samband med de mänskliga rättigheterna
nämns ofta att de ska respekteras, främjas,
skyddas och tillgodoses. Begreppsparet främja
och trygga de mänskliga rättigheterna är ett
vedertaget sätt i FN-dokumentet att uttrycka
varierande skyldigheter och uppgifter i anknyt-
ning till de mänskliga rättigheterna, och inte en-
bart de nationella människorättsinstitutionernas
grundläggande uppgift.

Begreppen respekt och främjande före-
kom redan i FN:s staga som undertecknades
1945. Där föreskrivs att FN ska åstadkomma
ett internationellt samarbete i samband med
utvecklingen och främjandet av respekten för
de mänskliga rättigheterna och grundläggande
friheterna.

FN:s universella deklaration om de mänsk-
liga rättigheterna är å sin sida

*en gemensam riktlinje för alla folk och alla
nationer, på det att varje individ och varje sam-
hällsorgan må med denna förklaring i åtanke
ständigt sträva efter att genom undervisning
och uppfostran befordra respekten för dessa
fri- och rättigheter samt genom framstegsfräm-
jande inhemska och internationella åtgärder
säkerställa deras allmänna och verksamma
erkännande och tillämpning såväl bland folken
i medlemsstaterna som bland folken i områden
under deras överhöghet.*

I viktiga människorättskonventioner hänvisas
även till medlemsstaternas skyldighet att främja
respekten och tillämpningen av de mänskliga
rättigheterna och de grundläggande rättighe-
terna på global nivå. I bland annat konventionen
om barnets rättigheter nämns att utbildningen i
mänskliga rättigheter är en statlig skyldighet.

I dessa FN-dokument ses främjandet av

Valtioille ihmisoikeuksista johtuvien velvoitteiden systematisointia kehitti 1980-luvun puolivälissä muun muassa norjalainen Asbjørn Eide. Hän määritteli velvoitteiden sisällön seuraavasti: velvoite kunnioittaa edellyttää valtioiden pidättäytyvän ihmisoikeusloukkauksista, velvoite suojella edellyttää valtion estävän kolmansia osapuolia loukkaamasta ihmisoikeuksia ja velvoite toteuttaa edellyttää valtion ryhtyvän toimiin varmistaakseen, että sen oikeudenkäytöpiiriin kuuluvat henkilöt voivat nauttia oikeuksien toteutumisesta. Tällaisina toimenpiteinä voivat tulla kysymykseen erilaiset poliittiset, taloudelliset tai sosiaaliset järjestelmät.

Velvoitteiden kolmijaon kaksi jälkimmäistä velvoitetta, velvoite estää kolmansia osapuolia loukkaamasta ihmisoikeuksia ja velvoite toteuttaa ihmisoikeuksia, voidaan nähdä myös oikeuksien positiivisina ulottuvuuksina. Ne edellyttävät muutakin kuin pidättäytymistä ihmisoikeusloukkauksesta. Käytännössä ne edellyttävät usein poliittisia ratkaisuja.

Yksittäisiin perusoikeussäädöksiin sisältyy joitain erityisiä toimeksiantoja, jotka edellyttävät lainsäätäjää tai julkista valtaa aktiivisiin toimenpiteisiin esimerkiksi sukupuolten välisen tasa-arvon edistämiseksi. Perustuslain 22 §:ssä säädetty yleinen perus- ja ihmisoikeuksien turvaamisvelvollisuus liitettiin perusoikeusuu- distuksen esitöissä perusoikeuksien tosiasiallisiin toteutumisedellytyksiin, jotka usein vaativat julkiselta vallalta aktiivisia toimenpiteitä.

Perus- ja ihmisoikeuksien positiivisia ulottuvuuksia ei ole kuitenkaan paljoakaan tutkittu, vaikka tarvetta tällaiselle tutkimukselle olisi. Poliitiikan ja oikeuden suhdetta sen sijaan on tutkittu runsaasti, ja tämä tutkimus on merkityksellistä oikeuksien positiivisia ulottuvuuksia pohdittaessa. Kysymys siitä, missä määrin perustuslaissa ilmaistujen keskeisten ihmisoikeusarvojen voidaan nähdä sallivan esimerkiksi tuomioistuinten ohjeistavan poliittista päätöksentekoa, on ajankohtainen paitsi Suomessa, myös monissa muissa Euroopan maissa.

de mänskliga rättigheterna uttryckligen som främjande av respekt och tillgodoseende av de mänskliga rättigheter som fastställs i de aktuella dokumenten. Som metoder att främja de mänskliga rättigheterna nämns framför allt upplysning och utbildning.

Systematiseringen av statens skyldigheter till följd av de mänskliga rättigheterna utvecklades i mitten av 1980-talet, av bland andra norrmannen Asbjørn Eide. Han definierade skyldigheterna enligt följande: skyldigheten att respektera förutsätter att staterna avhåller sig från att kränka de mänskliga rättigheterna, skyldigheten att skydda förutsätter att staten förhindrar tredje part från att kränka de mänskliga rättigheterna och skyldigheten att tillgodose förutsätter att staten vidtar åtgärder för att säkerställa att de som lyder under deras överhöghet får tillgång till rättvisa. Åtgärder kan t.ex. vara olika typer av politiska, ekonomiska och sociala system.

De två sista av de tredelade skyldigheterna, skyldigheten att hindra tredje part från att kränka de mänskliga rättigheterna och att tillgodose de mänskliga rättigheterna, kan även ses som positiva dimensioner för rättigheterna. De förutsätter även annat än att avhålla sig från att kränka de mänskliga rättigheterna. I praktiken förutsätter de ofta politiska lösningar.

I enskilda bestämmelser om de grundläggande rättigheterna ingår vissa särskilda uppdrag som förutsätter att lagstiftaren eller det allmänna vidtar aktiva åtgärder för att främja till exempel jämställdhet mellan könen. I förarbetet till reformen av de grundläggande rättigheterna tillades skyldigheten för det allmänna enligt 22 § i grundlagen att se till att de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna tillgodoses till de faktiska förutsättningarna för att de mänskliga rättigheterna ska tillgodoses. De faktiska förutsättningarna kräver ofta aktiva åtgärder av det allmänna.

De positiva dimensionerna inom de grundläggande och mänskliga rättigheterna har dock inte studerats i en större omfattning även om

Perus- ja ihmisoikeuksien tulkinnasta

Oikeudellisesti velvoittavat ihmisoikeusnormit ovat aikansa poliittisten neuvotteluprosessien tuotteita. Ne ovat kirjoitusasultaan väljiä ja vaativat tulkintaa ympäröivän yhteiskunnan muutosten edessä. Kansainvälisen valtiosopimuksen tulkintaoikeuden katsotaan yleisesti kuuluvan kaikille sopimuksen osapuolille. Sen lisäksi tulkintaoikeus on niillä toimielimillä, joille itse sopimus tulkintatehtävän antaa ja usein kansallisilla tuomioistuimilla, joiden tehtävänä on soveltaa asianomaista sopimusta.

YK:n ihmisoikeussopimusten tulkintaoikeus on sopimusten valvontaa varten perustetuilla komiteoilla, jotka voivat laatia yleisiä huomioita sopimusten tulkinnasta sekä maakohtaisia suosituksia jäsenvaltioille. Osa sopimusvalvontakomiteoista käsittelee myös yksilövalituksia. Euroopan ihmisoikeussopimuksen tulkinta kehittyi puolestaan Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen ratkaisujen myötä. Vastaavasti Euroopan unionin tuomioistuimen ratkaisujen myötä kehittyi EU:n perusoikeuskirjan tulkinta. Kansallisten perusoikeuksien osalta tulkinta muodostuu perustuslakivaliokunnan ennakkollisen valvonnan ja toisaalta kansallisten tuomioistuinten ratkaisujen kautta.

Kansallisille ihmisoikeusinstituutioille ei ole annettu ihmisoikeussopimusten tulkintatehtävää. Kysymys tulkinnasta on kuitenkin tärkeä myös pohdittaessa kansallisten ihmisoikeusinstituutioiden edistämistehtävää, sillä ihmisoikeusveloitteiden positiivisen ulottuvuuden ja tulkinnan suhde on jossain määrin epäselvä. Joskus instituutioiden myös odotetaan ottavan kantaa ihmisoikeuksien tulkitsemiseen, etenkin niin kutsuttujen uusien tai nousevien ihmisoikeuskysymysten osalta. Tulkintaperiaatteiden tunteminen ja tulkintojen seuraaminen onkin tärkeä kansallisten ihmisoikeusinstituutioiden osaamiseen liittyvä vaatimus.

Perusoikeuksien tulkinnan osalta tilanne on jossain määrin toisenlainen. Perusoikeusuudistuksen myötä tuomioistuimille ja hallintoviranomaisille asetettiin velvollisuus perusoikeus-

det finns behov för en sådan studie. Förhållandet mellan politik och rättvisa har däremot studerats i stor omfattning och denna studie är betydelsefull då man analyserar rättigheternas positiva dimensioner. En fråga som är aktuell både i Finland och i många andra europeiska länder är i vilken omfattning de i grundlagen nämnda människorättsvärderingarna kan anses till exempel tillåta att domstolarna ger direktiv avseende politiska beslut.

Om tolkningen av de grundläggande och mänskliga rättigheterna

De rättsligt förpliktande människorättsnormerna är produkten av sin tids politiska förhandlingsprocesser. Deras lydelse är vag och kräver tolkning inför förändringarna i det omgivande samhället. Rätten att tolka en internationell konvention anses vanligtvis tillhöra alla parter i konventionen. Tolkningsrätt finns dessutom hos de institutioner till vilka själva konventionen beviljar tolkningsrätt och ofta hos de nationella domstolar vars uppgift det är att tillämpa konventionen i fråga.

Tolkningsrätten för FN:s människorättskonventioner innehas av kommittéer inrättade för tillsyn av konventionerna, som kan sammanställa allmänna kommentarer om tolkningen av konventionerna och landspecifika rekommendationer för medlemsstaterna. Vissa av tillsynskommittéerna behandlar även enskilda klagomål. Tolkningen av den europeiska människorättskonventionen utvecklas å sin sida i takt med avgörandena från Europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna (Europadomstolen). På motsvarande sätt utvecklas tolkningen av EU:s stadga om de grundläggande rättigheterna i takt med avgörandena från Europeiska unionens domstol. Tolkningen av de nationella grundläggande fri- och rättigheterna formas genom grundlagsutskottets förhandskontroll och via de nationella domstolarnas avgöranden.

De nationella människorättsinstitutionerna

myönteiseen laintulkintaan. Kaarlo Tuori katsoo tämän olevan keskeinen keino, jolla perustuslain 22 §:ssä tarkoitettu turvaamisvelvollisuus täyttyy.

Kansallisten ihmisoikeusinstituutioiden edistämistehtävä

Pariisin periaatteet, jotka asettavat kriteerit kansallisten ihmisoikeusinstituutioiden rakenteelle ja toiminnalle, eivät aivan yksiselitteisesti määrittele edistämistehtävää. Niistä, kuten myös YK:n päätöslauselmasta, jolla periaatteet vahvistettiin, on luettavissa kuitenkin useita edistämiseen liittyviä kohtia. Päätöslauselmassa kansallisten ihmisoikeusinstituutioiden tehtäväksi vahvistetaan YK:n tuottamien ihmisoikeuksiin liittyvien aineistojen levittäminen kansallisesti. Päätöslauselman liitteinä olevissa Pariisin periaateissa käsitellään instituutioiden asiantuntijaroolia suhteessa hallitukseen, parlamentteihin ja muihin viranomaistahoihin. Tässä toiminnassa instituutioita kehoitetaan arvioimaan sitä, miten hyvin aloitteet tai esitykset noudattavat ihmisoikeuksien perustavaa laatua olevia periaatteita. Tältä pohjalta ihmisoikeusinstituutioiden tulisi edistää kansallisen lainsäädännön harmonisointia kansainvälisten ihmisoikeusasiakirjojen kanssa sekä rohkaista kansainvälisten ihmisoikeussopimusten ratifiointia ja toimeenpanoa. Lisäksi periaateissa käsitellään ihmisoikeuskasvatuksen ja koulutuksen sekä tietoisuuden lisäämisen tehtäviä.

Pariisin periaatteisiin kirjatun edistämistehtävän taustalla oli huoli siitä, että valtiot suunnittelivat perustavansa kansallisten ihmisoikeusinstituutioiden sijaan ”vain” lasten oikeuksien komissioita vähentääkseen niihin ihmisoikeuskysymyksissä kohdistuvia paineita ja samalla välttääkseen luomasta mekanismeja, joilla suojeltaisiin muiden haavoittuvassa asemassa olevien ihmisten oikeuksia. Monet olivat myös huolissaan siitä, että valtiot olivat jakautuneet tukemaan vain joko kansalais- ja poliittisia oikeuksia tai vain taloudellisia, sosiaalisia ja

har inte tilldelats uppgiften att tolka konventionen om mänskliga rättigheter. Tolkningsfrågan är dock viktig bl.a. då man tittar på de nationella människorättsinstitutionernas främjande uppgift, eftersom förhållandet mellan tolkning och människorättskyldigheternas positiva dimension är i viss mån oklar. Ibland förväntas institutionerna ta ställning till hur de mänskliga rättigheterna ska tolkas, särskilt med avseende på ”nya” eller aktuella människorättsfrågor. Därför är kunskap om tolkningsprinciperna och att tolkningarna följs viktiga krav för de nationella människorättsinstitutionerna.

Med avseende på de grundläggande rättigheterna är situationen i viss mån annorlunda. I och med reformen av de grundläggande rättigheterna fastställdes en skyldighet för domstolarna och förvaltningsmyndigheterna att tolka lagen så att respekten för de grundläggande rättigheterna främjas. Kaarlo Tuori anser att detta är en viktig metod genom vilken skyldigheten att respektera rättigheterna enligt 22 § i grundlagen uppfylls.

Nationella människorättsinstitutionernas uppgift att främja

I Parisprinciperna, som fastställer kriterier för de nationella människorättsinstitutionernas struktur och verksamhet, definierar inte uppgiften att främja helt entydigt. Dessa principer, liksom den FN-resolution genom vilken de fastställdes, innehåller flera punkter som handlar om främjande. Enligt resolutionen har de nationella människorättsinstitutionerna till uppgift att ge nationell spridning åt FN:s material om de mänskliga rättigheterna. I Parisprinciperna, som är bifogade till resolutionen, behandlas institutionernas expertroll i förhållande till regeringar, parlament och övriga myndigheter. I detta arbete uppmanas institutionerna att utvärdera i vilken mån initiativ och propositioner följer de grundläggande principerna för de mänskliga rättigheterna. Utgående från detta ska människorättsinstitutionerna främja harmoniseringen

sivistyksellisiä oikeuksia. Pariisin periaatteisiin kirjatulla edistämistehtävällä olisi näin ollen pyritty nostamaan esille ihmisoikeuksien yhtäläistä tärkeyttä eli jakamattomuutta.

YK:n ihmisoikeusvaltuutetun toimisto opastaa kansallisia ihmisoikeusinstituutioita Pariisin periaatteiden mukaisten tehtävien hoitamisessa. Kansallisille ihmisoikeusinstituutioille suunnatussa yleisoppaassa edistämisen ja suojelutehtävät erotellaan toisistaan, joskin niiden myös korostetaan liittyvän kiinteästi toisiinsa. Edistämistehtävän tärkeydestä instituutioiden toiminnassa muistutetaan painokkaasti, koska oppaan mukaan edistäminen jää usein välttämättömien ja akuuttien suojelutehtävien hoitamisen varjoon.

Edistämisen tavoitteena tulisi oppaan mukaan olla ihmisoikeuksia turvaavien arvojen ja asenteiden vaaliminen sekä ihmisoikeuskulttuurin luominen. Keinoina esitetään ihmisoikeuskasvatus ja -koulutus, laajempi tiedon välittäminen ihmisoikeuksista mukaan lukien tiedon välittäminen tiedotusvälineiden avulla, julkaisujen levittäminen, tilaisuuksien järjestäminen ja erilaiset yhteisölliset aloitteet ja toiminnot. Lisäksi instituutioiden edistämistehtäväksi esitetään politiikkojen (policy) kehittäminen sen varmistamiseksi, että tietopohjaa nousevista ihmisoikeuskysymyksistä voidaan vahvistaa ja instituution lähestymis- ja menettelytapaa näihin kysymyksiin kehittää.

Kansallisten ihmisoikeusinstituutioiden edistämistehtävistä ei löydy nimenomaista akateemista tutkimusta, toisin kuin niiden suojelutehtävästä. Joissain kansallisia ihmisoikeusinstituutioita koskevissa teoksissa sivutaan kuitenkin myös edistämistehtävää. Manfred Nowak esimerkiksi katsoo, että suojelutehtävän korostumisen taustalla on länsimaissa ollut näkemys siitä, että ihmisoikeudet merkitsevät valtioille lähinnä vain negatiivia velvoitteita, joiden toteutuminen varmistetaan parhaiten toimivalla oikeuslaitoksella.

Kansallisten ihmisoikeusinstituutioiden edistämistehtävän voidaan sanoa olevan tietyiltä osin täysin selvä ja yksiselitteinen: kansainväli-

av den nationella lagstiftningen med de internationella människorättsakterna samt uppmuntra ratificeringen och genomförandet av de internationella människorättskonventionerna. Som uppgifter upptar principerna dessutom att öka fostran och utbildningen samt medvetenheten om de mänskliga rättigheterna.

Bakgrunden till det främjande uppdraget enligt Parisprinciperna var oron över att staterna planerade att grunda "bara" en kommission för barnens rätt istället för de nationella människorättsinstitutionerna. Detta för att minska trycket i människorättsfrågor och samtidigt för att undvika att skapa mekanismer genom vilka rättigheterna för andra personer i en sårbar ställning skulle skyddas. Många var även bekymrade över att staterna var uppdelade i sådana som enbart stödde antingen medborgerliga och politiska rättigheter eller ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter. Genom det främjande uppdrag som är nedtecknat i Parisprinciperna ville man sålunda framhäva att de mänskliga rättigheterna är alla lika viktiga, det vill säga odelbara.

Byrån för FN:s högkommissarie för mänskliga rättigheter hanterar de nationella människorättsinstitutionerna med sitt uppdrag i enlighet med Parisprinciperna. I en allmän handbok för nationella människorättsinstitutioner görs en åtskillnad mellan uppgifterna främja och skydda, även om det också betonas att de har ett nära samband med varandra. Institutionernas främjande uppdrag understryks, eftersom främjandet enligt handboken ofta faller i skuggan av behandlingen av nödvändiga och akuta skyddsuppgifter.

Syftet med främjandet bör enligt handboken vara att värna om värderingar och attityder som tryggar de mänskliga rättigheterna samt att skapa en människorättskultur. De presenterade metoderna är människorättsfostran och -utbildning, en mer omfattande informations-spridning om de mänskliga rättigheterna, inklusive informationsspridning via massmedia, spridning av publikationer, evenemang samt olika initiativ och verksamheter med

sesti vahvistettujen ihmisoikeusnormien ja niiden vakiintuneiden tulkintojen tunnettavuuden ja ymmärtämisen edistäminen. Nousevien tai uusien ihmisoikeuskysymysten, valtion aktiivisia toimenpiteitä vaativien kysymysten sekä vakiintumattomien tai kokonaan uusien tulkintojen osalta tehtävänanto ei sen sijaan ole täysin kirkas. Osittain nämä kysymykset ovat hankalia nimenomaan niiden poliittisuuden vuoksi.

Morten Kjaerum, joka johti pitkään Tanskan ihmisoikeusinstituuttia, on käsitellyt kirjoituksissaan myös instituutin suhdetta politiikkaan. Kjaerumin kokemuksen mukaan huomion kiinnittyminen kansainvälisten ihmisoikeuksien toimeenpanoon valtionhallinnon kaikilla tasoilla voi aiheuttaa poliitikkojen keskuudessa huolta siitä, mikä tila politiikan teolle jää. Tällöin poliitikkojen syyttävä sormi osoittaa helposti muun muassa kansallisia ihmisoikeusinstituutioita, jotka toimivat viestinviejänä niistä kansainvälisoikeudellisista velvoitteista, joita valtiolla on. Kjaerumin mukaan instituutioiden tulee perustaa käsityksensä esillä olevista kysymyksistä kansainväliseen oikeuteen ja sen tulkintaan – tai tulkintoihin. Mikäli tulkintoja ei ole olemassa, instituutio voi hänen mukaansa silti myötävaikuttaa velvoitteiden määrittelyyn yleisiin ihmisoikeusperiaatteisiin, kansainvälisten sopimusten tulkintaperiaatteisiin ja aiheeseen liittyviin oikeudellisesti heikosti velvoittaviin ihmisoikeusasiakirjoihin nojaten. Tällaisessa tilanteessa on tärkeää tehdä instituution asema ja käsityksen muodostamisprosessi näkyväksi.

Perus- ja ihmisoikeuksien edistäminen eduskunnan oikeusasiamiehen toiminnassa

Eduskunnan oikeusasiamiehen tehtävät määrytyvät laissa eduskunnan oikeusasiamiehestä (14.3.2002/197). Perusoikeusuudistuksen yhteydessä hallitusmuotoon otettiin vuonna 1995 maininta siitä, että tehtäväänsä hoitaessaan eduskunnan oikeusasiamies valvoo myös perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutumista. Perus- ja ihmisoikeudet mainitaan laissa

gemenskap i fokus. Dessutom framläggs som institutionernas uppgift att främja utvecklingen av politik (policy) för att säkerställa att informationsunderlaget om aktuella människorättsfrågor kan stärkas och att institutionernas sätt att närma sig och förfara i dessa frågor kan utvecklas.

Det finns ingen konkret akademisk forskning om de nationella människorättsinstitutionernas främjandeuppgift, till skillnad från deras uppgift att skydda. I vissa verk om de nationella människorättsinstitutionerna tangeras dock även uppgiften att främja. Till exempel Manfred Nowak anser att som bakgrund till framhållandet av uppdraget att skydda finns i västvärlden en uppfattning om att de mänskliga rättigheterna betyder snarast negativa skyldigheter för staten och att tillgodoseendet av dem säkerställs bäst genom ett fungerande rättssväsande.

Det främjande uppdrag som de nationella människorättsinstitutionerna besitter kan till viss del påstås vara helt klart och entydigt: att främja internationellt fastställda människorättsnormer samt medvetenhet och förståelse för de etablerade tolkningarna. Med avseende på aktuella och nya människorättsfrågor, frågor som kräver aktiva statliga åtgärder samt med avseende på oetablerade eller helt nya tolkningar har uppdraget däremot inte varit helt klart. Delvis är dessa frågor besvärliga uttryckligen på grund av att de är politiska.

Morten Kjaerum, som länge ledde det danska människorättsinstitutet, har i sina skrivelser även behandlat institutets förhållande till politiken. I Kjaerums erfarenhet kan det att man fäster uppmärksamhet vid de internationella mänskliga rättigheterna på statsförvaltningens alla nivåer orsaka bekymmer bland politikerna om vilket utrymme själva politiken får. Då riktas politikernas anklagande finger lätt bland annat mot de nationella människorättsinstitutionerna, som är budbärare för de folkrättsligt bindande skyldigheter som staten har. Enligt Kjaerum ska institutionerna grunda sin uppfattning om de föreliggande ärendena på internationella

tämän yleisen muotoilun lisäksi myös kahdessa muussa oikeusasiamiehen tehtäviä koskevassa yhteydessä: 10 §:ssä huomautuksen ja käsityksen yhteydessä todetaan, että jos aiheutta on, oikeusasiamies voi saattaa valvottavan tietoon käsityksensä lain mukaisesta menettelystä taikka kiinnittää valvottavan huomiota hyvän hallintotavan vaatimuksiin tai perus- ja ihmisoikeuksien toteutumista edistäviin näkökohtiin. Eduskunnalle annettavan kertomuksen yhteydessä (12 §) oikeusasiamiehen nimenomaiseksi tehtäväksi on asetettu huomion kiinnittäminen perus- ja ihmisoikeuksiin.

Oikeusasiamiehen toimivaltaa ei perusoikeusuudistuksessa laajennettu siten, että instituutiolle olisi annettu varsinaisesti uusia tehtäviä tai toimivaltuuksia. 2010-luvulla on tehty sen sijaan useita uudistuksia. Merkittävin näistä oli Ihmisoikeuskeskuksen perustaminen oikeusasiamiehen kanslian yhteyteen vuonna 2012. Ihmisoikeuskeskuksen tarkoitus ilmaistaan laissa seuraavasti: "Perus- ja ihmisoikeuksien edistämistä varten eduskunnan oikeusasiamiehen kanslian yhteydessä on Ihmisoikeuskeskus". Ihmisoikeuskeskuksella on omat tehtävät sekä valtuuskunta, joita käsitellään jäljempänä. Vaikka Ihmisoikeuskeskuksen tehtävät ja valtuuskunnan toiminta

rätten och på dess tolkning – eller tolkningar – därav. Om det inte finns några tolkningar kan institutionen enligt honom trots det medverka i definieringen av skyldigheter med stöd på de allmänna människorättsprinciperna, tolkningsprinciperna för internationella konventioner och relevanta handlingar om mänskliga rättigheter som har en svag juridiskt förpliktande kraft. I en sådan situation är det viktigt att synliggöra institutionen och utformningsprocessen för dess uppfattning.

Främjande av de grundläggande och mänskliga rättigheterna inom riksdagens justitieombudsmans verksamhet

Riksdagens justitieombudsmans uppgifter fastställs i lagen om riksdagens justitieombudsman (14.3.2002/197). I samband med reformen av de grundläggande rättigheterna medtogs i regeringsformen 1995 även ett omnämnande om att då riksdagens justitieombudsman utövar sitt ämbete övervakar han eller hon även tillgodo-seendet av de grundläggande och mänskliga rättigheterna. De grundläggande och mänskliga rättigheterna nämns förutom i denna allmänna formulering även i två andra av justitieombudsmannens uppgifter: I 10 § som handlar om anmärkning och uppfattning konstateras att, om det finns orsak, kan justitieombudsmannen delge en övervakad sin uppfattning om det förfarande som lagen kräver eller uppmärksamgöra den övervakade på de krav som god förvaltningssed ställer eller på synpunkter som främjar tillgodo-seendet av de grundläggande och mänskliga rättigheterna. I 12 § som avser berättelsen till riksdagen fastställs att JO ska fästa särskild uppmärksamhet vid de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna.

Justitieombudsmannens behörighet har inte utvidgats i samband med grundlagsreformen så att institutionen egentligen skulle ha fått nya uppgifter eller befogenheter. Under 2010-talet har däremot många reformer genomförts. Den

ovatkin lain tasolla erillisiä oikeusasiamiehen tehtävistä ja toiminnasta, uudistuksen taustalla oli nimenomainen tarkoitus muodostaa kokonaisuus, joka täyttää kansalliselle ihmisoikeusinstituutiolle asetetut vaatimukset.

Uusi varsinainen tehtävä oikeusasiamiehelle annettiin vuonna 2014, kun oikeusasiamiehestä tuli kidutuksen vastainen kansallinen valvontaelin. Tätä tehtävää hoitaessaan oikeusasiamies voi antaa valvottaville suosituksia, joiden tarkoituksena on parantaa vapautensa menettäneiden henkilöiden kohtelua ja oloja sekä ehkäistä kidutusta ja muuta julmaa, epäinhimillistä tai halventavaa kohtelua tai rangaistusta. Vuonna 2015 eduskunta hyväksyi YK:n yleissopimuksen vammaisten henkilöiden oikeuksista. Ratifiointin myötä oikeusasiamiehen, ihmisoikeuskeskuksen ja sen ihmisoikeusvaltuuskunnan tehtäväksi tulee sopimuksen täytäntöönpanon edistäminen, suojelu ja seuranta.

Eduskunnan oikeusasiamiehen viranomaistoimintaan kohdistuva laillisuusvalvonta toteutuu suurelta osin kanteluiden kautta. Keinovalikoimaan kuuluvat myös omat aloitteet ja tarkastukset. Ankarimmat ja samalla varsin harvoin käytetyt toimenpiteet, joilla havaittuun epäkohtaan voidaan puuttua, ovat virkasytteen nostaminen ja huomautuksen antaminen. Tyypillisimmin oikeusasiamies vaikuttaa viranomaistoimintaan käsitysten kautta, jotka voivat olla joko moittivia tai ohjaavia. Hän voi myös kiinnittää viranomaisen huomiota hyvän hallinnon vaatimuksiin tai näkökohtiin, jotka edistävät perus- ja ihmisoikeuksien toteutumista lausuntojen ja esitysten kautta. Lainsäädännön kehittämiseksi tehdyt esitykset liittyvät tyypillisesti perus- ja ihmisoikeuksien toteutumiseen. Lisäksi keinovalikoimassa ovat yleistyneet esitykset loukkauksen hyvittämiseksi ja virheen korjaamiseksi nimenomaan niissä tilanteissa, joissa oikeusasiamies on katsonut viranomaisen loukanneen perus- ja ihmisoikeuksien toteutumista. Oikeusasiamiehen kertomus ja muu tiedottaminen ovat lisäksi tapoja, joilla oikeusasiamies ilmaisee käsityksiään viranomaistoiminnan laillisuudesta sekä hyvän hallinnon ja perus- ja

mest betydelsefulla av dessa var grundandet av Människorättscentret i anknötning till justitieombudsmannens kansli 2012. Syftet med Människorättscentret uttrycks i lagen enligt följande: "För främjande av de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna finns Människorättscentret i samband med riksdagens justitieombudsmans kansli". Människorättscentret har egna uppgifter samt en delegation, som behandlas senare. Även om Människorättscentrets uppgifter och delegationens verksamhet enligt lagen är åtskilda från justitieombudsmannens uppgifter och verksamhet, var bakgrunden till reformen en uttrycklig avsikt att skapa en helhet som uppfyller de krav som har fastställts för nationella människorättsinstitutioner.

Justitieombudsmannens nya egentliga uppgift tilldelades 2014, när justitieombudsmannen blev det nationella tillsynsorganet för förebyggande av tortyr. Vid utförandet av denna uppgift kan justitieombudsmannen lämna de övervakade rekommendationer som syftar till att förbättra behandlingen av frihetsberövade och de förhållanden under vilka de hålls i förvar samt till att förebygga tortyr och annan grym, omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning. Riksdagen godkände 2015 FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning. Genom ratificeringen blir justitieombudsmannens, Människorättscentrets och dess människorättsdelegations uppgift att främja, skydda och övervaka genomförandet av konventionen.

Laglighetskontrollen över myndigheternas verksamhet sköts av riksdagens justitieombudsmann och sker till stor del via klagomål. Andra övervakningsmetoder är egna initiativ och inspektioner. De strängaste åtgärderna genom vilka man kan ingripa i ett upptäckt missförhållande är tjänsteåtal och utfärdande av anmärkning. Dessa åtgärder används mycket sällan. Vanligtvis påverkar JO myndigheternas verksamhet genom att delge uppfattningar som kan vara antingen klandrande eller vägledande. Genom utlåtanden och framställningar kan JO även dra myndigheters uppmärksamhet till krav eller syn-

ihmisoikeuksien toteutumisesta eduskunnalle ja laajemmalle yleisölle.

Oikeusasiamiehen toimintaa tutkineet Ilkka Saraviita ja Kirsi Kuusikko ovat nähneet oikeusasiamiehen ”reaktiahierarkian” käytössä vuosien saatossa tapahtuneen selvää lieventymistä. Toiminta ei ole vain lainvastaisuuksia etsivää tiukan legalistista arviointia, vaan painopiste on siirtynyt toiminnan arviointiin myös perus- ja ihmisoikeuksien toteutumisen näkökulmasta sekä viranomaistoimintaa ohjaavaan suuntaan.

Perustuslakivaliokunta katsoi oikeusasiamiehen perus- ja ihmisoikeuksien valvonta-tehtävien vakiintuneen yhdeksi keskeiseksi tehtäväalueeksi jo suhteellisen nopeasti perusoikeusuudistuksen jälkeen. Perustuslakivaliokunta piti uudistuksen hengen mukaisena, että oikeusasiamiehen kertomukseen sisällytetään jakso perus- ja ihmisoikeuksien toteutumisesta ja oikeusasiamiehen niistä koskevista havainnoista.

Oikeusasiamies Petri Jääskeläinen kuvaa instituution kehittymistä seuraavasti:

punkter på god förvaltning för att främja tillgodoseendet av de grundläggande och mänskliga rättigheterna. En typisk arbetsform för tillgodoseendet av de grundläggande och mänskliga rättigheterna är förslag för utveckling av lagstiftningen. I metodurvalet ingår dessutom de allt vanligare framställningarna för gottgörelse av kränkning och för rättelse av fel, vilka används uttryckligen i situationer då justitieombudsmannen ansett att myndigheten kränkt tillgodoseendet av de grundläggande och mänskliga rättigheterna. Justitieombudsmannens berättelse och JO:s övriga informationsverksamhet är dessutom sätt genom vilka JO delger riksdagen och en mer omfattande publik sina uppfattningar om lagligheten i myndigheternas verksamhet samt om tillgodoseendet av god förvaltning och de grundläggande och mänskliga rättigheterna.

Ilkka Saraviita och Kirsi Kuusikko som studerat JO:s verksamhet har under årens lopp sett en tydlig minskning av justitieombudsmannens användning av ”reaktionshierarki”. Verksamheten utgör inte enbart en snäv legal bedömning på jakt efter rättsstridigheter, utan tonvikten har förflyttats till att bedöma verksamhet med hänsyn till tillgodoseendet av de grundläggande och mänskliga rättigheterna samt mot vägledning av myndigheter.

Grundlagsutskottet ansåg att justitieombudsmannens övervakningsuppgifter gällande de grundläggande och mänskliga rättigheterna etablerades till ett centralt uppgiftsområde relativt snabbt efter reformen av de grundläggande fri- och rättigheterna. Grundlagsutskottet ansåg att det var förenligt med reformens anda att i JO:s berättelse ta in ett särskilt avsnitt om tillgodoseendet av de grundläggande rättigheterna och om justitieombudsmannens iakttagelser i samband därmed.

Justitieombudsman Petri Jääskeläinen beskriver utvecklingen av institutionen enligt följande:

Justitieombudsmannen är fortfarande en laglighetsövervakare men JO har även blivit en försvarare av de grundläggande rättigheterna.

Oikeusasiamies on edelleen laillisuusvalvoja, mutta oikeusasiamiehestä on tullut myös perusoikeuksien puolustaja. Luen siihen yksilön oikeuksien edistämisen, viranomaistoiminnan ohjaamisen ja oikeustilan kehittämisen siten, että perus- ja ihmisoikeudet toteutuvat mahdollisimman hyvin.

Jääskeläinen on useassa yhteydessä korostanut sitä, että oikeusasiamiehen tehtävänä perustuslain ja oikeusasiamieslain mukaan ei ole vain valvoa, vaan myös edistää perus- ja ihmisoikeuksien toteutumista. Tämä näkyy kaikessa toiminnassa siten, että oikeusasiamies ei arvioi ainoastaan viranomaisten toiminnan laillisuutta vaan myös sitä, olisivatko ne jollakin muulla tavalla toimimalla voineet paremmin edistää perus- ja ihmisoikeuksien toteutumista. Nämä oikeusasiamiehen kannanotot voidaan hyvin nähdä Pariisin periaatteiden mukaisen edistämistehtävän toteuttamisena, sillä niiden tarkoituksena ei ole ainoastaan tarjota suojaa oikeudenloukkauksia vastaan yksittäistapauksissa, vaan laajemminkin valistaa ja opastaa viranomaisia toimimaan perus- ja ihmisoikeuksia kunnioittavalla tavalla.

Perus- ja ihmisoikeuksien edistäminen näkyy myös oikeusasiamiehen kertomuksen rakenteessa ja sisällössä. Perustuslakivaliokunnan esityksen mukaisesti kertomukseen on sisällytynyt perus- ja ihmisoikeuksia käsittelevä jakso perusoikeusuudistuksen voimaantulosta, vuodesta 1995 lähtien. Nykyisin jakso on kertomuksen asiaryhmänä laajin, ja perus- ja ihmisoikeuksien toteutumista pohditaan nimenomaisesti sadoissa ratkaisuisa ja periaatteessa jokaisessa asiassa.

Oikeuden ja politiikan suhde on ollut joitain kertoja esillä niin oikeusasiamiehen kertomuksissa kuin perustuslakivaliokunnan mietinnöissä perusoikeusuudistuksen jälkeen. Mietinnössään 1/2001 perustuslakivaliokunta teki havainnon, että ”oikeudellisen ratkaisun lisäksi oikeusasiamiehen kannanotto sisältää yhä useammin oikeuspoliittisesti painottuneita pohdintoja sekä moittivia tai ohjaavia käsityksiä perus- ja

I det införlivar jag främjandet av individens rättigheter, vägledning av myndighetsverksamhet och utvecklingen av rättsläget så att de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna tillgodoses så bra som möjligt.

Jääskeläinen har betonat i många sammanhang att justitieombudsmannens uppgift i enlighet med grundlagen och lagen om justitieombudsmannen inte endast är att övervaka, utan även främja de grundläggande och mänskliga rättigheterna. Detta syns i all verksamhet så att justitieombudsmannen inte endast utvärderar lagenligheten i myndigheternas verksamhet utan även bedömer om det hade varit möjligt att främja tillgodoseendet av de grundläggande och mänskliga rättigheterna bättre genom att handla på ett annat sätt. Med dessa ställningstaganden kan JO väl ses uppfylla det främjande uppdraget enligt Parisprinciperna, eftersom avsikten med ställningstagandena inte enbart är att erbjuda skydd mot rättskränkningar i enskilda fall utan även att mer utförligt upplysa och handla de myndigheterna till att handla på ett sätt som respekterar de grundläggande och mänskliga rättigheterna.

Främjandet av de grundläggande och mänskliga rättigheterna syns även i strukturen och innehållet i justitieombudsmannens berättelse. I enlighet med grundlagsutskottets framställning innehåller berättelsen ett avsnitt som behandlar de grundläggande och mänskliga rättigheterna från och med ikraftträdandet av reformen av de grundläggande fri- och rättigheterna 1995. Avsnittet är numera berättelsens längsta. Frågan om de grundläggande och mänskliga rättigheterna har tillgodosetts dryftas uttryckligen i hundratals avgöranden och i princip i varje ärende.

Förhållandet mellan det rättsliga och politiken har framträtt några gånger såväl i justitieombudsmannens berättelse som i grundlagsutskottets betänkanden efter reformen av de grundläggande rättigheterna. I betänkandet 1/2001 gjorde grundlagsutskottet en observation att ”utöver ett rättsligt avgörande innehål-

ihmisoikeuksien huomioon ottamisesta mahdollisissa samankaltaisissa tapauksissa”.

Kirsi Kuusikon mukaan oikeusasiamiehet ovat kuitenkin lähtökohtaisesti suhtautuneet varauksellisesti oikeuspoliittiseen keskusteluun ryhtymiseen. Juuri ennen Ihmisoikeuskeskuksen toiminnan käynnistymistä julkaistussa oikeusasiamiesinstituutiota käsittelevässä teoksessaan Kuusikko arvioi, että ”korostetun perus- ja ihmisoikeusnäkökulman sovittaminen yhteen eduskunnan oikeusasiamiesinstituution kanssa ei ehkä ole sittenkään niin ongelmatonta kuin se on haluttu nähdä. Osa perus- ja ihmisoikeuskysymyksistä on oikeudellisesta luonteestaan huolimatta varsin poliittisia”.

Perus- ja ihmisoikeuksien edistäminen Ihmisoikeuskeskuksen tehtävänä

Ihmisoikeuskeskuksen lakisääteisenä tehtävänä on: 1) edistää perus- ja ihmisoikeuksia koskevaa tiedotusta, kasvatusta, koulutusta ja tutkimusta sekä näihin liittyvää yhteistyötä; 2) laatia selvityksiä perus- ja ihmisoikeuksien toteutumisesta; 3) tehdä aloitteita sekä antaa lausuntoja perus- ja ihmisoikeuksien edistämiseksi ja toteuttamiseksi; 4) osallistua perus- ja ihmisoikeuksien edistämiseen ja turvaamiseen liittyvään eurooppalaiseen ja kansainväliseen yhteistyöhön; sekä 5) huolehtia muista vastaavista perus- ja ihmisoikeuksien edistämiseen ja toteuttamiseen liittyvistä tehtävistä. Ihmisoikeuskeskus ei käsittele kanteluja.

Ihmisoikeuskeskuksella on ihmisoikeusvaltuuskunta, jonka tehtävänä on 1) käsitellä laajakantoisia ja periaatteellisesti tärkeitä perus- ja ihmisoikeusasioita; 2) hyväksyä vuosittain Ihmisoikeuskeskuksen toimintasuunnitelma ja keskuksen vuotuinen toimintakertomus; sekä 3) toimia perus- ja ihmisoikeusalan toimijoiden kansallisena yhteistyöelimenä.

Ihmisoikeuskeskusta perustettaessa hallituksen esityksessä lähdettiin siitä, että ”keskukselle säädettäisiin sellaisia perus- ja ihmisoikeuksien edistämistehtäviä, joita ei nykyisin

ler justitieombudsmannens ställningstagande allt oftare rättspolitiskt betonade resonemang samt klandrande och vägledande uppfattningar om hur de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna skall beaktas i andra liknande fall”.

Enligt Kirsi Kuusikko har justitieombudsmännen dock i regel förhållit sig avvaktande till att inleda rättspolitiska diskussioner. I sitt verk om justitieombudsmannainstitutionen, som publicerades precis före Människorättscentret inledde sin verksamhet, gjorde Kuusikko bedömningen att det kanske ändå inte är så problemfritt som man velat tro att förena ett perspektiv som markerat lyfter fram de grundläggande och mänskliga rättigheterna med riksdagens justitieombudsmannainstitution. En del av de grundläggande fri- och rättigheterna och mänskliga rättigheterna är trots sin rättsliga natur relativt politiska.

Främjandet av de grundläggande och de mänskliga rättigheterna som Människorättscentrets uppgift

Människorättscentrets lagstadgade uppgift är att 1) främja informationen, fostran, utbildningen och forskningen samt samarbetet i anslutning till dem i fråga om de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna, 2) utarbeta rapporter om hur de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna tillgodoses, 3) ta initiativ och ge utlåtanden för främjande och tillgodoseende av de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna, 4) delta i det europeiska och det internationella samarbetet för främjande och trygghet av de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna, 5) sköta andra motsvarande uppgifter som anknyter till främjandet och tillgodoseendet av de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna. Människorättscentret behandlar inte klagomål.

Människorättscentret har en människo-

hoideta riittävässä laajuudessa tai riittävän koordinoitusti”. Katsottiin myös, että oli olemassa ”perus- ja ihmisoikeuksien edistämiseen liittyviä muita tehtäviä, joista julkisen vallan tulee ottaa suurempi vastuu”. Perustamisen taustalla oli nimenomainen tarkoitus luoda Suomeen viranomainen, joka täyttää YK:n vahvistamien Pariisin periaatteiden mukaiselle kansalliselle ihmisoikeusinstituutiolle kuuluvan tehtäväkokonaisuuden. Oikeusasiamiehen ei katsottu yksin täyttävän Pariisin periaatteiden vaatimuksia, koska periaatteiden edellyttämä pluralistisuuden vaatimus ei toteudu oikeusasiamiehen rakenteessa tai toiminnassa eikä oikeusasiamiehelle ole säädetty nimenomaista ihmis- tai perusoikeuksien laajempaa edistämistä tai seurantavollisuutta, johon kuuluisivat esimerkiksi ihmisoikeustiedotus ja -tutkimus, ihmisoikeuskoulutus ja -kasvatus tai raportointi kansallisesta perus- ja ihmisoikeustilanteesta, eikä oikeusasiamiehellä ole ihmisoikeussopimusten toteutuksen seurantatehtäviä. Lisäksi puhtaasti yksityiset tahot ovat oikeusasiamiehen toimivallan ulkopuolella, mitä Pariisin periaatteissa ei pidetä hyväksyttävänä. Ajatuksena oli siis aikaansaada täydennys – ei puuttua tai heikentää oikeusasiamiehen nykyistä asemaa, voimavaroja, tehtäviä tai toimivaltuuksia.

Ihmisoikeuskeskus on toiminut käytännössä vuoden 2012 keväästä lähtien perustamista pohtineen työryhmän esitystä huomattavasti vähäisemmillä voimavaroilla. Toiminnassa esillä on ollut vahvasti perus- ja ihmisoikeuskasvatuksen edistäminen yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa, alkuun peruskartoituksen muodossa ja sittemmin muun muassa koulutusmateriaalien tuottamisen, kouluttamisen, aloitteiden ja lausuntojen kautta. Perus- ja ihmisoikeustietoisuutta ja -osaamista on pyritty kasvattamaan myös sähköisen tiedotuksen, julkaisujen ja lukuisten tilaisuuksien kautta. Lausuntoja perus- ja ihmisoikeuksien toteutumisesta on annettu sekä kotimaisille viranomaisille että kansainvälisille toimielimille. Tietoja näiden laatimiseksi on koottu muiden lähteiden lisäksi ihmisoikeusvaltuuskunnalta.

rättsdelegation vars uppgift är att 1) behandla vittsyftande och principiellt viktiga frågor som gäller de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna, 2) årligen godkänna Människorättscentrets verksamhetsplan och centrets verksamhetsberättelse, 3) vara ett nationellt samarbetsorgan för aktörerna inom fältet för de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna.

Då Människorättscentret grundades var utgångspunkten i regeringens proposition att ”för Människorättscentret föreslås sådana uppgifter för främjandet av de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna som inte sköts i tillräcklig utsträckning eller på ett tillräckligt koordinerat sätt”. Det ansågs även att det förekom ”andra uppgifter som anknyter till att främja de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna av vilka det allmänna ska ta ett större ansvar”. Bakgrunden till att centret inrättades var den uttryckliga avsikten att skapa en myndighet i Finland som sköter de uppdrag som tillhör en människorättsinstitution i enlighet med Parisprinciperna antagna av FN. Justitieombudsmannen ansågs inte ensam uppfylla kraven i Parisprinciperna eftersom principernas krav på pluralitet inte uppfylls i justitieombudsmannens struktur eller verksamhet. Det har inte heller utfärdats bestämmelser för justitieombudsmannen om en uttrycklig skyldighet att främja eller uppfölja de mänskliga eller de grundläggande rättigheterna. I detta ingår till exempel information om och forskning inom de mänskliga rättigheterna, människorättsforskning och -utbildning eller rapportering om den nationella situationen för de grundläggande och mänskliga rättigheterna. Justitieombudsmannen har inte heller till uppgift att följa tillgodoseendet av konventionerna om mänskliga rättigheter. Dessutom ligger helt privata aktörer utanför justitieombudsmannens behörighet, vilket inte anses vara godtagbart enligt Parisprinciperna. Tanken var alltså att åstadkomma en komplettering – inte att ingripa i eller försvaga justitieombudsmannens nuvarande ställning, resurser, uppgifter eller befogenheter.

Koulutus- ja tiedotusmateriaalien sisältö on nojautunut vahvasti kansainvälisiin ihmisoikeusstandardeihin ja kotimaiseen perusoikeusnormistoon. Esimerkiksi ihmisoikeuskoulutus- ja kasvatusselvityksen lähtökohtana toimi YK:n aihepiiriä koskeva julistus määritelmien ja Euroopan neuvoston demokratia- ja ihmisoikeuskasvatusta koskevat asiakirjat. Luentojen, koulutusten, julkaisujen ja tiedotuksen sisällöt rakentuvat nimenomaan perus- ja ihmisoikeusnormiston varaan.

Lopuksi

Suomen kansallisen ihmisoikeusinstituution edistämistehtävän toteuttamisen osalta on selvää, että perus- ja ihmisoikeusnormiston, niitä suojaavien mekanismien ja auktoritatiivisten normien tulkitsijoiden tekemien tulkintojen tunnetuksi tekeminen tiedottamalla ja kouluttamalla on ilman muuta työtä, joka kuuluu kansallisten ihmisoikeusinstituutioiden tehtäväkokonaisuuteen.

Kansallisille ihmisoikeusinstituutioille ei ole annettu ihmisoikeussopimusten tulkintatehtävää, mutta kuten Morten Kjaerum katsoo, instituutiot tukeutuvat ja on niiden tehtävä välittää tasapuolisesti tietoa tulkinnoista eteenpäin, muun muassa poliittisille päätöksentekijöille.

Perusteltuna voidaan pitää myös sitä, että instituutio tuo esiin tulkintojen epävarmuutta, niiden puutetta tai jopa ristiriitaa. Niin sanoissa avoimissa tulkintatilanteissa kansallinen ihmisoikeusinstituutio voi tehdä tunnetuksi oikeudellisesti heikosti velvoittavia ns. soft law asiakirjoja, joihin perustuen instituutio voi myös esittää oman käsityksensä siitä, mikä olisi kulloissakin tilanteessa ihmisoikeuksien kannalta hyvä ratkaisu. Perusoikeuksien osalta tällainen punninta annettiin kaikkien hallintoviranomaisten tehtäväksi perusoikeusuudistuksen myötä.

Näissä tehtävissä riittää runsaasti tekemistä Suomen kansalliselle ihmisoikeusinstituutiolle, etenkin jos ja kun nämä tehtävät toteutetaan siten, että kulloiseenkin kysymykseen liittyvät

Från och med våren 2012 har Människorättscentret i praktiken fungerat med betydligt mindre resurser än enligt det förslag som den ursprungliga planeringsgruppen framförde. Främjandet av utbildning i grundläggande och mänskliga rättigheter i samarbete med andra aktörer har varit mycket aktuellt inom verksamheten. Först i form av grundläggande kartläggning och senare bland annat via framtagning av utbildningsmaterial, utbildning, initiativ och utlåtan. Centret har även arbetat för att förbättra medvetenheten och kunskaperna om de grundläggande och mänskliga rättigheterna via informationsverksamhet på webben, publikationer och ett stort antal evenemang. Utlåtanden om tillgodoseendet av de grundläggande och mänskliga rättigheterna har lämnats till såväl nationella myndigheter som internationella förvaltningsorgan. För sammanställningen av dessa har information samlats från bl.a. människorättsdelegationen.

Innehållet i utbildnings- och informationsmaterialet har vilat i hög grad på internationella människorättsstandarder och de nationella normerna för grundläggande rättigheter. T.ex. rapporten om människorättsutbildning och -fostran utgår från FN:s respektive förklaring jämte definitioner, och från Europarådets handlingar om utbildning i demokrati och mänskliga rättigheter. Innehållet i föreläsningar, utbildningar, publikationer och information bygger uttryckligen på normerna för de grundläggande och mänskliga rättigheterna.

Avslutningsvis

Då man talar om Finlands nationella institution för mänskliga rättigheter och dess främjande uppdrag råder det inga tvivel om att spridning av kunskap, genom information och utbildning, om normerna för de grundläggande och mänskliga rättigheterna, om deras skyddsmekanismer och om relevanta auktoritativa tolkningar ingår i de nationella människorättsinstitutionernas uppdrag.

tulkinnalliset vivahde-erot tuodaan huolella ja avoimesti näkyväksi. Varmuudella kun voidaan lisäksi todeta, ettei kiistely yksittäisten oikeuksien konkreettisesta toteutumisesta tule vähene-
mään – päinvastoin, avoimia tulkintatilanteita on odotettavissa yhä enenevässä määrin.

De nationella människorättsinstitutionerna har inte beviljats tolkningsrätt avseende kon-
ventionerna om mänskliga rättigheter, men
som Morten Kjaerum säger stöder sig institutio-
nerna på de gällande tolkningarna, och har till
uppgift är att sprida information om tolkning-
arna vidare till alla berörda, bland annat till de
politiska beslutsfattarna.

Det kan även anses motiverat att en männis-
korättsinstitution tar upp osäkerheter, bristfäl-
ligheter eller till och med motstridigheter i
tolkningarna. I så kallade öppna tolkningssitua-
tioner kan den nationella människorättsinsti-
tutionen offentliggöra rättsligt icke-bindande
regler, soft law. Grundat på dessa kan institu-
tionen även presentera sin egen uppfattning
om vad som skulle vara ett bra avgörande
med avseende på de mänskliga rättigheterna i
respektive situation. I samband med reformen
av de grundläggande fri- och rättigheterna
fick alla förvaltningsmyndigheter till uppgift att
göra en sådan bedömning med avseende på
de grundläggande fri- och rättigheterna.

I dessa uppgifter ingår en stor mängd
arbete för den nationella människorättsinsti-
tutionen i Finland, särskilt om och när dessa
uppgifter genomförs så att nyansskillnaderna
i tolkningarna lyfts fram noggrant och öppet.
Det kan även konstateras med säkerhet att
dispyter gällande det konkreta tillgodoseendet
av enskilda rättigheter inte kommer att minska
- tvärtom kan man förvänta sig allt fler öppna
tolkningssituationer.

Ajankohtaista ihmisoikeuksista

Aktuellt om de mänskliga rättigheterna

1 Suomen sopimusratifiointien edistyminen

Framskridandet av ratificeringen av konventioner i Finland

YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista

Suomi allekirjoitti YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksien yleissopimuksen ja sen yksilö- ja ryhmävalitukset mahdollistavan valinnaisen pöytäkirjan vuonna 2007. Eduskunta hyväksyi sopimuksen ja valinnaisen pöytäkirjan maaliskuussa 2015. Eduskunnan päätöksen mukaan ratifiointi viedään kuitenkin loppuun vasta sitten, kun kansallinen lainsäädäntö on sopimuksen 14. artiklan (henkilön vapaus ja turvallisuus) mukainen. Artiklan voimaansaattaminen edellyttää muutoksia vammaisten henkilöiden itsemääräämisoikeuden kohdistuvien rajoitusten sääntelyyn.

Lokakuussa 2015 eduskunnalle annettiin hallituksen esitys kehitysvammaisten erityishuollosta annetun lain muuttamisesta. Lakimuutos mahdollistaisi yleissopimuksen ratifiointin viemisen loppuun. Vuoden lopussa esitys oli edelleen valiokuntakäsittelyssä.

Euroopan neuvoston yleissopimus naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemisestä ja torjumisesta (ns. Istanbulin sopimus)

Eduskunta hyväksyi hallituksen esityksen naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemistä ja torjumista koskevan Euroopan neuvoston yleissopimuksen ratifiointista helmi-

FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning

Finland undertecknade 2007 FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning och dess fakultativa protokoll som möjliggör individuella klagomål och gruppklagomål. Riksdagen godkände konventionen och det fakultativa protokollet i mars 2015. Enligt riksdagens beslut slutförs ratificeringen dock först när den nationella lagstiftningen stämmer överens med artikel 14 i konventionen (frihet och personlig säkerhet). Ikraftsättandet av artikeln förutsätter förändringar i bestämmelserna om begräsningar i självbestämmanderätten för personer med funktionsnedsättning.

I oktober 2015 lämnade regeringen en proposition till riksdagen med förslag till ändring av lagen angående specialomsorger om utvecklingsstörda. Denna lagändring gör det möjligt att slutföra ratificeringen av konventionen. I slutet av året låg propositionen fortfarande i utskottsbehandling.

Europarådets konvention om förebyggande och bekämpning av våld mot kvinnor och av våld i hemmet (s.k. Istanbulkonventionen)

Riksdagen godkände regeringens proposition om ratificering av Europarådets konvention om förebyggande och bekämpning av våld mot

kuussa 2015. Yleissopimus astui Suomen osalta voimaan 1.8.2015.

Istanbulin sopimus on ensimmäinen eurooppalainen naisten oikeuksiin keskittyvä ihmisoikeussopimus. Sen tavoitteena on luoda yhtenäiset ja kattavat toimintaperiaatteet naisiin kohdistuvan väkivallan ehkäisemiseksi ja poistamiseksi, väkivallan uhrien suojelemiseksi sekä väkivallan tekijöiden edesvastuuseen saattamiseksi. Sopimus velvoittaa valtioita puuttumaan kaikkiin naisiin kohdistuviin väkivallan muotoihin, kuten seksuaaliseen häirintään ja muuhun ahdisteluun, perhe- ja lähisuhdeväkivaltaan, pakkoavioliittoihin sekä ympärileikkauksiin. Sopimuksessa huomioidaan, että perheväkivalta voi kohdistua myös miehiin ja lapsiin. Lisäksi tavoitteena on edistää kaikkien naisiin kohdistuvan syrjinnän muotojen poistamista sekä naisten ja miesten välistä tasa-arvoa.

YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen valinnainen pöytäkirja valitusmenettelystä

Eduskunta hyväksyi lokakuussa 2015 YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen kolmannen valinnaisen pöytäkirjan, joka antaa yksilöille ja henkilöryhmille mahdollisuuden tehdä valituksia lapsen oikeuksien komitealle. Pöytäkirja tuli Suomen osalta voimaan 12.2.2016.

Pöytäkirjassa tunnustetaan lapsen oikeuksien komitean toimivalta ottaa vastaan yksilövalituksia yleissopimuksen sekä sen lasten osallistumista aseellisiin selkkauksiin ja lasten myyntiä, lapsiprostituutiota ja lapsipornografiaa koskevien valinnaisten pöytäkirjojen väitetyistä loukkauksista. Pöytäkirjassa määrätään myös komitean aloitteesta tapahtuvasta vakavien ja järjestelmällisten loukkausten tutkintamenettelystä. Lisäksi Suomi tunnusti komitean toimivaltan tutkia sopimusvaltioiden toisista sopimusvaltioista tekemiä valituksia.

kvinnor och av våld i hemmet i februari 2015. Konventionen trädde i kraft i Finland den 1 augusti 2015.

Istanbulkonventionen är den första europeiska människorättskonventionen som fokuserar på kvinnors rättigheter. Konventionens syfte är att skapa omfattande och samordnade metoder för att förebygga och avskaffa våld mot kvinnor, skydda brottsoffer samt ställa förövare av våldshandlingar till svars. Konventionen förpliktar staten att ingripa i alla former av våld mot kvinnor, såsom sexuella trakasserier eller andra trakasserier, familjevåld och våld i nära relationer, tvångsgifte samt omskärkelse (könsstympning). I konventionen beaktas att våld i hemmet även kan vara riktat mot män och barn. Dessutom är syftet att främja avskaffningen av alla former av diskriminering som gäller kvinnor samt jämställdheten mellan kvinnor och män.

Det fakultativa protokollet om klagomålsförfarande till FN:s konvention om barnets rättigheter.

Riksdagen godkände i oktober 2015 det tredje tilläggsprotokollet till FN:s konvention om barnets rättigheter, som ger individer eller grupper möjlighet att anföra klagomål hos barnrättskommittén. Protokollet trädde i kraft i Finland den 12 februari 2016.

I protokollet erkänns kommittén för barnets rättigheter ha behörighet att ta emot enskilda klagomål av påstådda kränkningar av de rättigheter som ingår i konventionen samt dess fakultativa protokoll om indragning av barn i väpnade konflikter samt om försäljning av barn, barnprostitution och barnpornografi. I protokollet fastställs även ett utredningsförfarande som inleds på kommitténs initiativ vid allvarliga eller systematiska kränkningar. Finland erkände dessutom kommitténs befogenhet att undersöka besvär från konventionsstater över andra konventionsstater.

Euroopan ihmisoikeussopimuksen viidestoista ja kuudestoista lisäpöytäkirja

Suomi ratifioi vuonna 2015 Euroopan ihmisoikeussopimuksen viidennentoista ja kuudennentoista lisäpöytäkirjan. Lisäpöytäkirjat eivät ole vielä kansainvälisesti voimassa.

Viidennentoista pöytäkirjan tarkoituksena on jatkaa Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen toiminnan tehostamista ja pyrkiä parantamaan tuomioistuimen edellytyksiä käsitellä ihmisoikeusvalituksia tehokkaasti ja valittajien oikeusturvaa kunnioittaen. Kuudennentoista pöytäkirjalla puolestaan perustetaan järjestelmä, jonka puitteissa ihmisoikeustuomioistuin voi antaa neuvoa-antavia lausuntoja korkeimpien kansallisten tuomioistuinten pyynnöstä. Pöytäkirjalla pyritään lisäämään tuomioistuimen ja kansallisten tuomioistuinten vuorovaikutusta ja tehostamaan Euroopan ihmisoikeussopimuksen toimeenpanoa kansallisella tasolla.

Kansainvälisen työjärjestön itsenäisten maiden alkuperäis- ja heimokansoja koskeva yleissopimus

Kansainvälinen työjärjestö (ILO) hyväksyi alkuperäis- ja heimokansojen oikeuksia koskevan yleissopimuksen nro 169 vuonna 1989. Sopimuksen ratifiointia koskenut hallituksen esitys annettiin eduskunnalle marraskuussa 2014. Esitys kuitenkin vedettiin eduskunnan käsittelystä maaliskuussa 2015 sen jälkeen, kun hallituksen esitys saamelaiskäräjälain tarkistamiseksi peruutettiin valtioneuvoston istunnossa. Esitys sisälsi muun muassa saamelaiskäräjälaisa olevaa saamelaisen määritelmää tarkentavia säännöksiä, mutta eduskunta hylkäsi esityksessä ehdotetun tarkistuksen. Koska määritelmän tarkistaminen oli hallituksen esityksen keskeinen osa, edellytykset saamelaiskäräjälain ja siten myös ILO 169 -sopimusta koskeneen hallituksen esityksen hyväksymiselle raukesivat.

Marraskuussa 2015 oikeus- ja työministeri Jari Lindström lähetti saamelaiskäräjille kirjeen,

Femtonde och sextonde tilläggsprotokollet i den Europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna

Finland ratificerade 2015 det femtonde och sextonde tilläggsprotokollet i den Europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna. Tilläggsprotokollen har ännu inte trätt i kraft på internationell nivå.

Syftet med det femtonde protokollet är att effektivisera verksamheten vid den europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna och att förbättra domstolens förutsättningar att behandla klagomål rörande mänskliga rättigheter effektivt och med beaktande av de klagandes rättsskydd. Med det sextonde protokollet å sin sida grundas system inom ramen för vilka domstolen för de mänskliga rättigheterna kan ge rådgivande yttranden på begäran av de högsta nationella domstolarna. Syftet med protokollet är att öka interaktionen mellan människorättsdomstolen och de nationella domstolarna och att bidra till en effektivare verkställighet av den Europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna på nationell nivå.

Internationella arbetsorganisationens konvention om ursprungsfolk och stamfolk i självstyrande länder

Internationella arbetsorganisationen (ILO) godkände 1989 konventionen om rättigheterna för ursprungsfolk och stamfolk nr 169. Regeringens proposition gällande ratificeringen av konventionen lämnades till riksdagen i mars 2014. Propositionen drogs tillbaka från riksdagens behandling i mars 2015 efter att regeringens proposition för revidering av sättingslagen återkallades vid statsrådets sammanträde. I propositionen ingick bland annat bestämmelser som preciserar definitionen av samiskhet i sättingslagen, men riksdagen avslog den revidering som föreslogs i propositionen. Eftersom revideringen av definitionen var den centrala delen i regeringens proposition förföll

jonka mukaan hallituksen esitys sopimuksen ratifioimisesta on tarkoitus pitää vireillä eduskunnassa vuoden 2016 ajan. Tänä aikana tehdään kansainvälistä vertailua sisältävä tutkimus, jossa selvitetään alkuperäiskansamääritelmää ja maa-oikeuksiin liittyviä kysymyksiä. Lisäksi viedään eteenpäin saamen kieleen ja saamelaiskäräjien asemaan liittyviä lainsäädäntöhankkeita ja edistetään pohjoismaista saamelaisopimus-hanketta.

förutsättningarna för ett godkännande av sametingslagen och sålunda även av regeringens proposition om konventionen ILO 169.

I november 2015 skickade justitie- och arbetsminister Jari Lindström ett brev till Sametinget enligt vilket regeringens proposition om ratificering av konventionen avses att hållas under behandling i riksdagen under 2016. Under denna tid görs en undersökning som ska innehålla en internationell jämförelse och utreda frågor gällande definitionen av urfolk och markrättigheter. Dessutom drivs lagstiftningsprojekt i anslutning till det samiska språkets och sametingets ställning vidare och den nordiska samekonventionen främjas.

2 Suomen määräaikaisraportit Periodiska rapporter från Finland

VALTIOLLA ON VELVOLLISUUS raportoida määräajoin ihmisoikeussopimusten toimeenpanosta niiden noudattamista valvoville komiteoille. Vuonna 2015 Suomi antoi seuraavia sopimuksia koskeneet määräaikaisraportit:

- Euroopan neuvoston kansallisten vähemmistöjen suojelua koskeva puiteyleissopimus
- Euroopan sosiaalinen peruskirja (työhön, koulutukseen ja yhdenvertaisuin mahdollisuuksiin liittyvät asiat)
- YK:n kidutuksen ja muun julman, epäinhimillisen tai halventavan kohtelun tai rangaistuksen vastainen yleissopimus
- YK:n kaikkinaisen rotusyrjinnän poistamista koskeva kansainvälinen yleissopimus

Lisäksi Suomi antoi vapaaehtoisen väliraportin Euroopan rasismien ja suvaitsemattomuuden vastaiselle komissiolle (ECRI) huhtikuussa. Lokakuussa Suomi vastasi erityiseen seurantaan nostettuihin ECRI:n suosituksiin, jotka koskivat vähemmistövaltuutetun toimialaa, valtuuksia ja resursseja, syrjintälautakunnan toimivaltaa sekä rasististen toimien valvontaan tähtääviä toimenpiteitä.

Vuonna 2015 Suomen sopimusvelvoitteiden toteutumista käsiteltiin seuraavissa kansainvälisissä elimissä:

STATEN HAR EN SKYLDIGHET att rapportera regelbundet om verkställigheten av mänskiorättsavtalen till de kommittéer som övervakar att de tillämpas. Under 2015 lämnade Finland följande periodiska rapporter:

- Europarådets ramkonvention för skydd av nationella minoriteter
- Europeiska sociala stadgan (ärenden i anknytning till arbete, utbildning och möjligheter på samma villkor)
- FN:s konvention mot tortyr och annan grym, omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning
- FN:s internationella konvention om avskaffandet av alla former av rasdiskriminering

Dessutom lämnade Finland en frivillig mellanrapport till Europarådets kommission mot rasism och intolerans (ECRI) i april. I oktober lämnade Finland svar på särskilda rekommendationer från ECRI med avseende på uppföljning som gällde minoritetsombudsmannens verksamhetsområde, behörighet och resurser, diskrimineringsnämndens befogenheter samt åtgärder i syfte att övervaka rasistisk verksamhet.

Under 2015 behandlades genomförandet av Finlands fördragsförpliktelser i följande internationella organ:

YK:n ihmisoikeuskomitea

YK:n kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskevan kansainvälisen yleissopimuksen noudattamista valvova YK:n ihmisoikeuskomitea käsittelee Suomen osalta erityisseurantaan vuonna 2013 nostettujen suositusten toimeenpanoa maaliskuussa ja lokakuussa 2015. Suositukset liittyvät turvapaikanhakijoiden säilöönottoon, rikoksesta epäiltynä pidätettyjen oikeuksiin ja saamelaisiin. Suomi on raportoinut suositusten täytäntöönpanosta kesäkuussa 2014 ja huhtikuussa 2015. Komitea käsittelee suositusten toimeenpanoa seuraavan kerran heinäkuussa 2016.

Euroopan neuvoston ihmiskaupan vastaisen toiminnan asiantuntijaryhmä

Euroopan neuvoston ihmiskaupan vastaisen toiminnan asiantuntijaryhmä GRETA antoi kesäkuussa 2015 ensimmäisen Suomea koskeneen raporttinsa. Raporttia käsiteltiin myös komiteassa, joka koostuu ihmiskaupan vastaisesta toiminnasta tehdyn Euroopan neuvoston yleissopimuksen sopimusosapuolista. Asiantuntijaryhmän sekä komitean mukaan Suomen tulisi muun muassa hyväksyä uusi tai päivitetty ihmiskaupan vastainen toimintaohjelma ja/tai strategia.

FN:s kommitté för mänskliga rättigheter

FN:s kommitté för mänskliga rättigheter, som övervakar efterlevandet av FN:s internationella konvention om medborgerliga och politiska rättigheter, behandlade under mars-april och oktober 2015 genomförandet av rekommendationerna som togs upp för särskild övervakning i Finland 2013. Rekommendationerna anknyter till tagande i förvar av asylsökande, rättigheterna för personer som är anhållna som misstänkta för brott och samer. Finland har rapporterat om genomförandet av rekommendationerna i juni 2014 och i april 2015. Nästa gång behandlar kommittén genomförandet av rekommendationerna i juli 2016.

Europarådets expertgrupp mot människohandel

Europarådets expertgrupp mot människohandel GRETA lämnade juni 2015 sin första rapport gällande Finland. Rapporten behandlades även i kommittén som består av avtalsparterna i Europarådets konvention om åtgärder mot människohandel. Enligt expertgruppen samt kommittén bör Finland bland annat godkänna det nya eller uppdaterade handlingsprogrammet och/eller strategin mot människohandel.

Euroopan neuvoston kidutuksen vastainen komitea

Euroopan neuvoston kidutuksen vastainen komitea (CPT) antoi maaliskuussa 2015 selonteon syksyllä 2014 Suomeen tekemästään tarkastuskäynnistään. CPT esitti jälleen huolensa siitä, että tutkintavankeja säilytetään poliisin tiloissa. Niin sanotut poliisivankilat eivät komitean mukaan sovellu vankien pitkäaikaiseen säilytykseen, ja esimerkiksi terveydenhuollon järjestämisessä on puutteita. Suomea myös vaadittiin luopumaan nopeutetulla aikataululla paljusel-leistä. Mielenterveyslakia olisi muutettava siten, että tahdosta riippumattomaan hoitoon ottaminen ja hoidon jatkaminen edellyttäisivät aina riippumatonta psykiatrasta asiantuntijalausuntoa. Lisäksi tuomioistuinkäsittelyn tarkoituksenmukaisuus ja nopeus tulisi varmistaa tapauksissa, jotka koskevat tahdosta riippumatonta sairaanhoitoa.

Europeiska kommittén till förhindrande av tortyr

Europeiska kommittén till förhindrande av tortyr (CPT) lämnade en rapport i mars 2015 om sitt inspektionsbesök i Finland under hösten 2014. CPT framförde åter sin oro över att häktade förvaras i polisens lokaler. Kommittén anser att så kallade polisfängelser inte är lämpliga för förvaring av fångar under en längre tid och att det finns brister till exempel i ordnandet av hälsovård. Man krävde även att Finland påskyndar avskaffandet av fängelsernas toalettlösa celler. Mentalvårdslagen ska ändras så att beslut om sjukhusvård oberoende av patientens vilja samt fortsättning av sådan vård alltid ska förutsätta att det inhämtas ett psykiatriskt sakkunnigutlåtande av en oberoende specialist. Dessutom bör det säkerställas att domstolsbehandlingar av ärenden som gäller sjukhusvård oberoende av patientens vilja alltid är snabba och ändamålsenliga.

3 Suomea koskevat ihmisoikeusvalitukset kansainvälisille lainkäyttö- ja tutkintaelimille

Klagomål rörande mänskliga rättigheter i Finland anförda till internationella rättsskipnings- och undersökningsorgan

IHMISOIKEUSVALITUKSIA käsitellään YK:n ja Euroopan neuvoston alaisissa lainkäyttö- ja tutkintaelimissä. Sopimusvaltion oikeudenkäyttöpiirissä oleva henkilö, tai joissakin tapauksissa ryhmä, voi tehdä valituksen lainkäyttö- tai tutkintaelimelle, jos sopimusvaltion on tunnustanut sen toimivallan. Suomea koskevia ihmisoikeusvalituksia voivat käsitellä seuraavat tahot:

- Euroopan ihmisoikeustuomioistuin (EIT)
- Euroopan sosiaalisten oikeuksien komitea
- YK:n ihmisoikeuskomitea
- YK:n kidutuksen vastainen komitea
- YK:n naisten syrjinnän poistamista käsittelevä komitea
- YK:n rotusyrjinnän poistamista käsittelevä komitea
- YK:n taloudellisten, sosiaalisten ja sivistyksellisten oikeuksien komitea
- YK:n lapsen oikeuksien komitea (12.2.2016 alkaen)

YK:n kidutuksen vastainen komitea teki touko-kuussa 2015 Suomea koskeneen ratkaisun, joka koski kongolaisen naisen käännytystä Kongon demokraattiseen tasavaltaan. Nainen oli aikaisemmin joutunut kotimaassaan armeijan joukkojen kiduttamaksi ja raiskaamaksi. Komitean

KLAGOMÅL RÖRANDE de mänskliga rättigheterna behandlas vid FN:s och Europarådets rättsskipnings- och undersökningsorgan. En person eller i vissa fall en grupp som omfattas av den fördragsslutande statens rättsskipning kan lämna ett klagomål till rättsskipnings- och undersökningsorganet om den fördragsslutande staten erkänt dess behörighet. Följande organ kan behandla klagomål rörande mänskliga rättigheter i Finland:

- Europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna (Europadomstolen)
- Europeiska kommittén för sociala rättigheter
- FN:s kommitté för mänskliga rättigheter
- FN:s kommitté mot tortyr
- FN:s kommitté för avskaffande av diskriminering mot kvinnor
- FN:s kommitté för avskaffande av rasdiskriminering
- FN:s kommitté för ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter
- FN:s kommitté för barnets rättigheter (från och med den 12 februari 2016)

FN:s kommitté mot tortyr utfärdade ett avgörande som gällde Finland i maj 2015. Avgörandet handlade om avvisningen av en kvinna från demokratiska republiken Kongo till sitt hemland. Kvinnan hade utsatts för tortyr och

mukaan käännitys olisi loukannut kidutuksen vastaisen sopimuksen 3. artiklaa, sillä henkilö oli vaarassa joutua Kongossa kidutuksen tai muun epäinhimillisen kohtelun kohteeksi. Ihmisoikeuskeskuksen saamien tietojen mukaan Suomi teki asianmukaiset täytäntöönpanotimet päätöksen johdosta.

Euroopan ihmisoikeussopimuksen noudattamista valvovassa Euroopan ihmisoikeustuomioistuimessa kirjattiin vuonna 2015 Suomea vastaan 177 uutta valitusta. EIT antoi seitsemän Suomea koskevaa tuomiota, joista viisi oli langettavia eli oikeudenloukkauksen vahvistavia. Valitus jätettiin tutkimatta tai poistettiin juttulis-talta 256 Suomea koskeneessa tapauksessa.

Kolmessa Suomea koskeneessa EIT:n tuomioissa oli kyse sananvapaudesta. Tapaus Niskasaari ja Otavamedia Oy vs. Suomi koski Seura-lehden toimittajan ja kustannusyhtiön saamaa kunnianloukkaustuomiota lehtijutusta, jossa kritisoitiin MOT-ohjelmassa esitettyjen tietojen paikkansapitävyyttä ja ohjelman toimittajaa. EIT katsoi, että tuomio loukkasi valittajien sananvapautta. Tapauksessa Pentikäinen vs. Suomi EIT:n suuri jaosto vahvisti EIT:n jaostoratkaisun vuodelta 2014, jonka mukaan Suomen Kuvalehden toimittajan pidättäminen Smash Asem mielenosoituksessa vuonna 2006 ei loukannut sananvapautta. Myös tapauksessa Satakunnan Markkinapörssi Oy ja Satamedia Oy vs. Suomi EIT katsoi, ettei Suomi ollut rikkonut sananvapautta kieltäessään noin 1,2 miljoonan henkilön verotietojen luettelon julkaisemisen Veropörssi-lehdessä ja verotietoja välittäneen tekstiviestipalvelun. Suomi oli kuitenkin loukannut oikeutta oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin, sillä oikeusprosessi oli kestänyt yli kuusi vuotta ja kuusi kuukautta. Asia siirtyi joulukuussa 2015 vielä EIT:n suuren jaoston käsiteltäväksi.

Kolme muuta Suomen saamaa langettavaa tuomiota sekä yksi vapauttava tuomio koskivat kieltoa syyttää ja rangaista kahdesti (ne bis in idem -kielto) veroasioissa.

Euroopan sosiaalisen peruskirjan toimeenpanoa valvova Euroopan neuvoston sosiaalis-

väldtäkt av armén i sitt hemland. Enligt kommittén kränkte avvisningen artikel 3 i konventionen mot tortyr eftersom personen riskerade att utsättas för tortyr eller annan omänsklig behandling i Kongo. Enligt information som Män-niskorättscentret fått vidtog Finland adekvata åtgärder då beslutet genomfördes.

Vid Europeiska människorättsdomstolen som övervakar efterlevnaden av den Europeiska människorättskonventionen registrerades under 2015 sammanlagt 177 nya klagomål mot Finland. Europadomstolen meddelade sju domar mot Finland, av vilka fem var fällande, det vill säga fastställde en rättskränkning. I 256 fall som gällde Finland avvisades klagomålet utan prövning eller avskrevs.

Tre av Europadomstolens domar gällande Finland handlade om yttrandefrihet. Fallet Niskasaari och Otavamedia Oy vs. Finland gällde en ärekränkingsdom som redaktören för tidningen Seura och förlaget fick på grund av en artikel där de kritiserat riktigheten hos de uppgifter som presenterades i programmet MOT samt programredaktören. Europadomstolen ansåg att domen kränkte de klagandes yttrandefrihet. I fallet Pentikäinen vs. Finland bekräftade Europadomstolens stora kammare avgörandet vid Europadomstolens kammare från 2014, enligt vilken anhållandet av redaktören för Suomen Kuvalehti i samband med demonstrationen Smash Asem 2006 inte kränkte yttrandefriheten. I fallet Satakunnan Markkinapörssi Oy och Satamedia Oy vs. Finland ansåg Europadomstolen att Finland inte bröt mot yttrandefriheten genom att förbjuda publiceringen av en katalog skatteuppgifter om cirka 1,2 miljoner personer i tidningen Veropörssi och en textmeddelandetjänst som förmedlar skatteuppgifter. Finland hade dock kränkt rätten till en rättvis rättegång eftersom rättsprocessen tagit över sex år och sex månader. Ärendet överfördes ännu i december 2015 för behandling vid Europadomstolens stora kammare.

Tre andra fällande domar för Finland samt en friande dom gällde förbudet att bli lagförd eller straffad två gånger (förbudet ne bis in

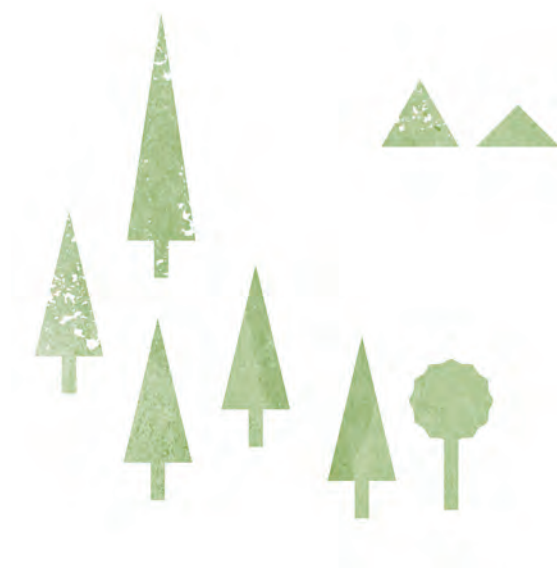
ten oikeuksien komitea ei vastaanottanut kanteluita Suomea vastaan vuonna 2015. Komiteassa on vireillä Suomea vastaan kolme vuonna 2014 tehtyä kantelua, jotka koskevat puutteellisia oikeussuojakeinoja ja sanktioita laittomien irtisanomisten yhteydessä, taloudellisin ja tuotannollisin perustein tehtyjä irtisanomisia sekä pitkäaikaistyöttömien taloudellista tilannetta.

Helmikuussa 2015 komitea julkaisi syyskuussa 2014 tehdyn ratkaisunsa Suomen sosiaaioikeudellisen seuran kanteluun. Osittain langettavan päätöksen mukaan sosiaaliturvatuksien vähimmäistaso on Suomessa riittämätön. Suomen kuitenkin katsottiin toteuttaneen ja ylläpitäneen sosiaaliturvaa peruskirjan mukaisesti. Sosiaali- ja terveysministeriö ja ulkoasiainministeriö kyseenalaistivat tiedotteessaan komitean ratkaisun sillä perusteella, että komitea oli tarkastellut yksittäisten etuuksien tasoa suhteessa suomalaisten keskituloon. Ministeriöiden mukaan Suomi arvioi vähimmäisturvan riittävyyttä toisin, koska Suomessa sosiaalietuudet, sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut ja erilaiset terveydenhuollon maksukatot muodostavat kokonaisuuden.

idem) i skatteärenden.

Europeiska kommittén för sociala rättigheter som övervakar genomförandet av Europeiska sociala stadgan mottog inga klagomål mot Finland under 2015. Kommittén har tre klagomål mot Finland som gjorts under 2014 under behandling. Klagomålen gäller bristfälliga rättskyddsmetoder och sanktioner i samband med lagstridiga uppsägningar, uppsägningar av ekonomiska orsaker och av produktionsorsaker samt den ekonomiska situationen för långtidsarbetslösa.

I februari 2015 publicerade kommittén sitt avgörande givet i september 2014 gällande det klagomål som lämnats av Socialrättsliga sällskapet i Finland. Enligt det delvis fällande beslutet är miniminivån för socialskyddsförmånerna i Finland otillräcklig. Finland ansågs dock ha genomfört och upprätthållit socialskyddet enligt stadgan. Social- och hälsovårdsministeriet och utrikesministeriet gav pressmeddelanden där de ifrågasatte kommitténs beslut med motiveringen att kommittén endast granskat nivån för de enskilda förmånerna i förhållande till finländares medelinkomst. Enligt ministerierna bedömer Finland tillräckligheten för minimitryggheten på ett annorlunda sätt eftersom socialförmånerna, social- och hälsovårdstjänsterna och de olika avgiftstaken inom social- och hälsovården tillsammans bildar en helhet.

4 Ihmisoikeudet kotimaisessa lainsäädännössä

De mänskliga rättigheterna i den inhemska lagstiftningen

4.1

Eduskunnan käsittelyyn tuotuja hallituksen esityksiä

Toukokuussa 2015 työnsä aloittanut Juha Sipilän hallitus antoi syksyn aikana eduskunnalle muutamia perus- ja ihmisoikeuksien kannalta merkittäviä hallituksen esityksiä.

Hallitus antoi lokakuussa eduskunnalle esityksen, joka koski avioliittolain muutoksen edellyttämiä muita säädösmuutoksia. Esitys liittyi eduskunnan joulukuussa 2014 hyväksymään samaa sukupuolta olevien avioliitot mahdollistavaan avioliittolain muutokseen, joka astuu voimaan 1.3.2017. Nyt ehdotettujen lakimuutosten myötä rekisteröidyn parisuhteen voisi muuttaa avioliitoksi yhteisellä ilmoituksella maistraattiin. Parisuhteiden rekisteröinnistä luovuttaisiin, mutta jo solmitut rekisteröidyt parisuhteet säilyisivät voimassa. Transseksuaalin sukupuolen vahvistamisesta annetusta laista puolestaan poistettaisiin naimattomuusvaatimus. Esitys ei kuitenkaan sisältänyt muutoksia hedelmöityshoitolaiksoveltamisalaan.

Hallituksen esitys kehitysvammaisten erityishuollosta annetun lain muuttamisesta annettiin eduskunnalle niin ikään lokakuussa. Muutokset mahdollistaisivat YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksien yleissopimuksen ratifioinnin viemisen loppuun. Esityksen mukaan lakiin lisättäisiin säännökset toimenpiteistä itsenäisen suoriutumisen ja itsemääräämisoikeuden tukemiseksi,

4.1

Regeringspropositioner som har lämnats för behandling i riksdagen

Juha Sipiläs regering påbörjade sitt arbete i maj 2015. Under hösten lämnade regeringen några regeringspropositioner som är betydelsefulla med avseende på de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna.

I oktober lämnade regeringen en proposition till riksdagen som gällde övriga författningsändringar som förutsätter ändringar i äktenskapslagen. Propositionen hängde samman med en ändring av äktenskapslagen som gör det möjligt att viga samkönade par som riksdagen godkände i december 2014 och som träder i kraft den 1 mars 2017. Med de nu föreslagna lagändringarna kan ett registrerat parförhållande ändras till äktenskap genom en gemensam anmälan till magistraten. Enligt förslaget ska registreringen av parförhållanden upphöra, men redan ingångna och registrerade parförhållanden fortsätter att gälla. Det föreslås även att kravet på att vara ogift ska avlägsnas från lagen om fastställande av transsexuella personers könstillhörighet. Propositionen innehöll dock inga ändringar inom tillämpningsområdet för lagen om assisterad befruktning.

Regeringens proposition om ändring av lagen angående specialomsorger om utvecklingsstörda lämnades också i oktober

rajoitustoimenpiteiden käytön vähentämisestä sekä rajoitustoimenpiteiden käytölle asetettava edellytyksistä. Lakiin sisällytettäisiin myös säännökset rajoitustoimenpidettä koskevan päätöksen tai muun ratkaisun tekemisessä noudatettavasta menettelystä.

Joulukuussa hallitus antoi eduskunnalle kiistellyn metsähallituslakia koskeneen esityksen. Lakiesitys herätti paljon kritiikkiä, sillä siitä oli poistettu esityksen aiemmassa versiossa ollut saamelaisten kotiseutualueen erityissäännöksiä koskenut luku. Myös YK:n alkuperäiskansojen oikeuksien erityisraportoiija Victoria Tauli-Corpuz esitti huolensa lakiesityksestä. Erityisraportoin mukaan esitys heikentää saamelaisten oikeuksia, erityisesti oikeuksia maahan, kulttuuriin ja perinteisiin elinkeinoihin.

Vuoden lopussa kyseiset hallituksen esitykset olivat edelleen eduskunnan käsittelyssä.

4.2

Vuonna 2015 voimaan tulleita perus- ja ihmisoikeuksien kannalta merkittäviä lakeja

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolainsäädännön uudistus

1.1.2015 voimaan astunut uudistettu yhdenvertaisuuslaki parantaa syrjityksi tulleiden oikeussuojaa ja laajentaa velvollisuutta edistää yhdenvertaisuutta. Lakia sovelletaan julkisessa ja yksityisessä toiminnassa, ei kuitenkaan yksityiselämässä, perhe-elämässä ja uskonnonharjoituksessa. Laki kieltää syrjinnän iän, alkuperän, kansalaisuuden, kielen, uskonnon, vakauksen, mielipiteen, poliittisen toiminnan, ammattiyhdistystoiminnan, perhesuhteiden, terveydentilan, vammaisuuden, seksuaalisen suuntautumisen tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella. Välittömän ja välillisen syrjinnän lisäksi syrjintää ovat häirintä, kohtuullisten mukautusten epääminen sekä ohje tai käsky syrjiä.

Yhdenvertaisuuslain noudattamista valvovat yhdenvertaisuusvaltuutettu (entinen vähemmistövaltuutettu), työsuojeluviranomaiset

till riksdagen. Ändringarna skulle möjliggöra slutförandet av ratificeringen av FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning. Enligt propositionen utökas lagen med bestämmelser om åtgärder för att stödja förmågan att klara sig på egen hand och självbestämmanderätt, minskning av användningen av begränsningsåtgärder samt fastställande av förutsättningar för användningen av begränsningsåtgärder. I lagen införlivas även bestämmelser om det förfarande som ska iaktas vid beslut om begränsningsåtgärder eller i samband med andra beslut.

I december lämnade regeringen den omstridda propositionen om lagen om Forststyrelsen till riksdagen. Lagpropositionen väckte mycket kritik eftersom kapitlet om specialbestämmelser inom samernas hembygdsområde som fanns med i den tidigare versionen av propositionen hade avlägsnats. Bl.a. FN:s särskilda rapportör för urfolksrättigheter Victoria Tauli-Corpuz uttryckte sin oro över lagpropositionen. Enligt den särskilda rapportören försvagar propositionen samernas rättigheter, särskilt rättigheten till mark, kultur och traditionella näringar.

Regeringspropositionerna i fråga var fortfarande under behandling i riksdagen i slutet av året.

4.2

Betydelsefulla lagar med avseende på de grundläggande och mänskliga rättigheterna som trätt i kraft under 2015

Reform av diskriminerings- och jämställdhetslagstiftningen

Den reviderade lagen om likabehandling som trädde i kraft den 1 januari 2015 förbättrar rättsskyddet för diskriminerade och utvidgar skyldigheten att främja likabehandling. Lagen tillämpas på offentlig och privat verksamhet, dock inte på privatliv, familjeliv eller religionsutövning. Lagen förbjuder diskriminering på grund av kön, ålder, ursprung, språk, religion,

sekä yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta. Sukupuolisyrjinnän kiellosta ja sukupuolten tasa-arvosta säädetään edelleen tasa-arvolais-
sa, johon lisättiin uudistuksen yhteydessä muun muassa säännökset sukupuoli-identiteettiin tai sukupuolen ilmaisuun perustuvan syrjinnän kiellosta.

Viittomakielilaki

Viittomakielilaki tuli voimaan toukokuussa 2015. Lain tavoitteena on edistää viittomakieltä käyttävien kielellisten oikeuksien toteutumista. Laki myös pyrkii lisäämään viranomaisten tietoisuutta viittomakielistä ja viittomakieltä käyttävistä kieli- ja kulttuuriryhmästä.

Laissa viittomakielellä tarkoitetaan suomalaista ja suomenruotsalaista viittomakieltä. Viittomakieltä käyttävällä tarkoitetaan henkilöä, jonka oma kieli on viittomakieli. Määritelmää ei ole sidottu kuulovammaisuuteen, vaan viittomakielisiä voivat olla myös esimerkiksi viittomakielisten vanhempien lapset. Viranomaisilla ja muilla julkista hallintotehtävää hoitavilla on velvollisuus edistää viittomakieltä käyttävän mahdollisuuksia käyttää omaa kieltään ja saada tietoa omalla kielellään. Laki vahvistaa viittomakielisten oikeudet muun muassa omankieliseen opetukseen ja viittomakielen opetukseen sekä tulkkaukspalveluihin, mutta aineelliset säännökset viittomakieltä käyttävien kielellisistä oikeuksista sisältyvät edelleen eri hallinnonalojen lainsäädäntöön.

Kuntalaki

Toukokuussa 2015 voimaan astunut uusi kuntalaki vahvistaa kuntalaisten osallistumisoikeuksia ja vaikutusmahdollisuuksia. Osallistumisoikeuksia koskevia säädöksiä aletaan soveltaa vuonna 2017 järjestettävien kuntavaalien jälkeen.

Uuden lain mukaan kunnan täytyy edistää ihmisten osallistumista ja vaikuttamista sekä tiedottaa osallistumis- ja vaikutusmahdollisuuksista. Kunnanhallitusten on asetettava vammaisneuvosto, vanhusneuvosto ja nuorisovaltuusto näiden ryhmien osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksien varmistamiseksi. Vammaisneu-

övertygelse, åsikt, hälsotillstånd eller handikapp eller av någon annan orsak som gäller en person. Förutom direkt eller indirekt diskriminering beaktas trakasserier, vägran att göra rimliga anpassningar samt instruktioner eller befallningar att diskriminera som diskriminering.

Efterlevnaden av diskrimineringslagen övervakas av diskrimineringsombudsmannen (främst minoritetsombudsmannen), arbetsskyddsmyndigheterna samt diskriminerings- och jämställdhetsnämnden. Förbudet mot könsdiskriminering och jämställdhet mellan könen föreskrivs fortfarande i jämställdhetslagen, som utökades i samband med reformen med bland annat bestämmelser om förbud mot diskriminering på grund av könsidentitet eller könsuttryck.

Teckenspråkslag

Teckenspråkslagen trädde i kraft i maj 2015. Syftet med lagen var att främja tillgodoseendet av de teckenspråkigas språkliga rättigheter. Lagen strävar även efter att öka myndigheternas medvetenhet om teckenspråk och om personer som använder teckenspråk som en språk- och kulturgrupp.

I lagen avses med teckenspråk det finska och finlandssvenska teckenspråket. Med den som använder teckenspråk avses en person vars eget språk är ett teckenspråk. Definitionen är inte bunden till nedsatt hörsel utan kan till exempel även avse att barnen till teckenspråkiga föräldrar är teckenspråkiga. Myndigheter och övriga som sköter om offentliga förvaltningsuppgifter är skyldiga att främja möjligheterna för de teckenspråkiga att använda sitt eget språk och få information på sitt eget språk. Lagen bekräftar rättigheterna för personer som använder teckenspråk att bland annat få undervisning på eget språk och undervisning i teckenspråk samt tolkningstjänster, men de materiella bestämmelserna om de språkliga rättigheterna för personer som använder teckenspråk ingår fortfarande i lagstiftningen inom olika förvaltningsområden.

voston ja nuorisovaltuuston asettaminen ei ole aikaisemmin ollut pakollista.

Kuntalaisen aloiteoikeus laajenee kaikenikäisten kunnan asukkaiden ohella kunnassa toimiville yhteisöille, säätiöille ja palvelujen käyttäjille. Aloite on otettava käsittelyyn viimeistään kuuden kuukauden kuluessa, jos aloitteen on tehnyt kaksi prosenttia kunnan asukkaista. Kunnallisen kansanäänestysaloitteen tekemisen ikäraja alenee 15 vuoteen. Lisäksi kansanäänestysaloitteen tekijöiden vähimmäismäärä alenee neljään prosenttiin kunnan 15 vuotta täyttäneistä asukkaista.

Kommunallag

Den nya kommunallagen som trädde i kraft i maj 2015 stärker kommuninvånarnas rätt att medverka samt möjligheter att påverka. Tillämpningen av bestämmelser om rätten att medverka börjar efter kommunalvalen 2017.

Enligt den nya lagen måste kommunen främja människornas medverkan och påverkan samt informera om möjligheten att medverka och påverka. Kommunstyrelsen måste tillsätta ett handikappråd, äldreråd och ungdomsråd för att trygga dessa grupperns möjlighet att medverka och påverka. Tillsättandet av ett handikappråd och ungdomsråd har inte tidigare varit obligatoriskt.

Kommuninvånarens initiativrätt utvidgas förutom till kommuninvånare i olika ålder även till samfund och stiftelser som verkar inom kommunen samt till dem som använder tjänsterna. Initiativet måste tas för behandling senast inom sex månader om initiativet har tagits av två procent av kommuninvånarna. Åldersgränsen för initiativ till kommunal folkomröstning sänks till 15 år. Dessutom sänks minimiantalet för dem som tar initiativ om folkomröstning till fyra procent av kommunens invånare som fyllt 15 år.

Lyhenteet

Förkortningar

Lyhenteet

Förkortningar

CPT

Euroopan neuvoston kidutuksen vastainen komitea (European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment)

CRPD

yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista (Convention on the Rights of Persons with Disabilities)

ECRI

Euroopan rasismien ja suvaitsemattomuuden vastainen komissio (European Commission against Racism and Intolerance)

EIT

Euroopan ihmisoikeustuomioistuin

ENNHRI

eurooppalaisten ihmisoikeusinstituutioiden verkosto (European Network of National Human Rights Institutions)

ETYJ

Euroopan turvallisuus- ja yhteistyöjärjestö

EU

Euroopan unioni

GRETA

Euroopan neuvoston ihmiskaupan vastaisen toiminnan asiantuntijaryhmä (Group of Experts on Action against Trafficking in Human Beings)

CPT

Europeiska kommittén till förhindrande av tortyr och omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning (European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment)

CRPD

konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning (Convention on the Rights of Persons with Disabilities)

ECRI

Europarådets kommission mot rasism och intolerans (European Commission against Racism and Intolerance)

ENNHRI

europiska nätverket för nationella institutioner för mänskliga rättigheter (European Network of National Human Rights Institutions)

ESK-konventionen

internationella konventionen om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter

EU

Europeiska unionen

FN

Förenta Nationerna

GRETA

Europarådets expertgrupp mot människohandel (Group of Experts on Action against Trafficking in Human Beings)

ICC

kansallisten ihmisoikeusinstituutioiden kansainvälinen koordinaatiokomitea (International Coordinating Committee of National Institutions for the Promotion and Protection of Human Rights)

ILO

Kansainvälinen työjärjestö (International Labour Organization)

KP-sopimus

kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskeva kansainvälinen yleissopimus

NHRI

kansallinen ihmisoikeusinstituutio (National Human Rights Institution)

PYVI

Pohjoisen ympäristö- ja vähemmistöoikeuden instituutti

STETE

Suomen toimikunta Euroopan turvallisuuden edistämiseksi

THL

Terveysten ja hyvinvoinnin laitos

TSS-sopimus

taloudellisia, sosiaalisia ja sivistyksellisiä oikeuksia koskeva kansainvälinen yleissopimus

YK

Yhdistyneet kansakunnat

ICC

samordningskommittén för nationella institutioner för mänskliga rättigheter (International Coordinating Committee of National Institutions for the Promotion and Protection of Human Rights)

ILO

Internationella arbetsorganisationen (International Labour Organization)

MP-konventionen

internationella konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter

NHRI

nationell människorättsinstitution (National Human Rights Institution)

NIMM

Nordiska Institutet för miljö- och minoritetsrätt

OSSE

Organisationen för säkerhet och samarbete i Europa

STETE

den finländska kommittén för europeisk säkerhet

THL

Institutet för hälsa och välfärd

Liitteet

Bilagor

Ihmisoikeuskeskus Människorättscentret

Toimintasuunnitelma vuodelle 2015 Verksamhetsplan för år 2015

1 Ihmisoikeuskeskus, ihmisoikeusvaltuuskunta ja kansallinen ihmisoikeusinstituutio

1.1 Ihmisoikeuskeskus

Ihmisoikeuskeskuksen toiminnan tavoitteena on edistää perus- ja ihmisoikeuksien toteutumista kansallisella tasolla. Ihmisoikeuskeskus pyrkii vahvistamaan perus- ja ihmisoikeusmyönteistä ilmapiiriä Suomessa. Keskus myös seuraa ja arvioi, tarvittaessa kriittisesti, julkisen vallan ja muiden toimijoiden toimintaa perus- ja ihmisoikeuksien turvaamiseksi ja edistämiseksi. Lisäksi keskus toimii keskustelu- ja yhteistyöfoorumina alan toimijoille Suomessa ja kansainvälisesti.

Ihmisoikeuskeskuksen perustamisesta säädettiin lailla (Laki eduskunnan oikeusasiamiehestä, muutos 20.5.2011/535), joka astui voimaan 1.1.2012. Ihmisoikeuskeskus on toiminnallisesti itsenäinen ja riippumaton, mutta hallinnollisesti osa eduskunnan oikeusasiamiehen kansliaa. Keskuksella on eduskunnan oikeusasiamiehen nimittämä johtaja ja kaksi vakituista asiantuntijavirkkaa.

1 Människorättscentret, människorättsdelegationen och den nationella människorättsinstitutionen

1.1 Människorättscentret

Syftet med Människorättscentrets verksamhet är att främja att de grundläggande och mänskliga rättigheterna tillgodoses på det nationella planet. Centret arbetar för att stärka den positiva attityden till de här rättigheterna i vårt land. Centret följer och utvärderar, vid behov kritiskt, myndigheternas och andra aktörers verksamhet som avser att trygga och främja de grundläggande och mänskliga rättigheterna. Centret fungerar också som forum för kontakter och informationsutbyte mellan aktörer på området, såväl i Finland som på det internationella planet.

Människorättscentret inrättades genom en lag (lagen om riksdagens justitieombudsman, ändrad 20.5.2011/535), som trädde i kraft 1.1.2012. Människorättscentret är i funktionellt avseende ett självständigt och oavhängigt organ men administrativt utgör det en del av riksdagens justitieombudsmans kansli. Centret

1.2

Ihmisoikeuskeskuksen tehtävät

Ihmisoikeuskeskuksen tehtävänä on lain perusteella:

- edistää perus- ja ihmisoikeuksiin liittyvää tietoutusta, koulutusta, kasvatusta ja tutkimusta, sekä näihin liittyvää yhteistyötä
- laatia selvityksiä perus- ja ihmisoikeuksien toteutumisesta,
- tehdä aloitteita ja antaa lausuntoja perus- ja ihmisoikeuksien edistämiseksi ja toteuttamiseksi,
- osallistua perus- ja ihmisoikeuksien edistämiseen ja turvaamiseen liittyvään eurooppalaiseen ja kansainväliseen yhteistyöhön ja
- huolehtia muista vastaavista perus- ja ihmisoikeuksien edistämiseen ja toteuttamiseen liittyvistä tehtävistä.

Keskus ei käsittele kanteluja eikä muitakaan yksittäistapauksia.

1.3

Ihmisoikeusvaltuuskunta ja sen tehtävät

Ihmisoikeuskeskuksella on valtuuskunta, jonka tehtäviin kuuluu lain ja sen esitöiden perusteella:

- toimia perus- ja ihmisoikeusalan toimijoiden kansallisena yhteistyöelimenä,
- käsitellä laajakantoisia ja periaatteellisesti tärkeitä perus- ja ihmisoikeusasioita ja
- hyväksyä vuosittain Ihmisoikeuskeskuksen toimintasuunnitelman ja toimintakertomuksen.

Ihmisoikeusvaltuuskunta koostuu kansalaisyhteiskunnan, perus- ja ihmisoikeustutkimuksen sekä muiden perus- ja ihmisoikeuksien edistämiseen ja turvaamiseen osallistuvien toimijoiden edustajista. Valtuuskunnassa on vähintään 20 ja enintään 40 jäsentä, jotka eduskunnan

har en direktör som utnämns av justitieombudsmannen och två fasta sakkunnigtjänster.

1.2

Människorättscentrets uppgifter

Enligt lagen ska Människorättscentret:

- främja information, fostran, utbildning och forskning i fråga om de grundläggande och mänskliga rättigheterna, samt med dem förknippat samarbete,
- utarbeta rapporter om hur de grundläggande och mänskliga rättigheterna tillgodoses,
- ta initiativ och ge utlåtanden för att främja och tillgodose de grundläggande och mänskliga rättigheterna,
- delta i det europeiska och internationella samarbetet för att främja och trygga de grundläggande och mänskliga rättigheterna
- sköta andra motsvarande uppgifter som anknyter till att främja och tillgodose de grundläggande och mänskliga rättigheterna.

Centret behandlar inte klagomål och inte heller andra enskilda fall.

1.3

Människorättsdelegationen och dess uppgifter

Människorättscentret har en delegation som enligt lagen och dess förarbeten ska:

- vara ett nationellt samarbetsorgan för aktörerna på fältet för de grundläggande och mänskliga rättigheterna,
- behandla vittsyftande och principiellt viktiga frågor som gäller de grundläggande och mänskliga rättigheterna och
- årligen godkänna Människorättscentrets verksamhetsplan och verksamhetsberättelse.

Människorättsdelegationen består av representanter för det civila samhället, forskning i grundläggande och mänskliga rättigheter samt

oikeusasiamies nimittää. Lain mukaan Ihmis-oikeuskeskuksen johtaja toimii valtuuskunnan puheenjohtajana.

1.4

Kansallinen ihmisoikeusinstituutio

Ihmisoikeuskeskuksen perustamisella ja valtuuskunnan asettamisella on pyritty luomaan Suomeen rakenne, joka yhdessä eduskunnan oikeusasiamiehen kanssa täyttää Yhdistyneiden kansakuntien (YK) yleiskokouksen vuonna 1993 hyväksymien nk. Pariisin periaatteiden mukaiset kansallisen ihmisoikeusinstituution vaatimukset. Näitä vaatimuksia ovat muun muassa itsenäinen ja riippumaton asema paitsi muodollisesti, myös taloudellisesti ja hallinnollisesti sekä mahdollisimman laaja tehtäväkuva ihmisoikeuksien edistämiseksi ja turvaamiseksi.

Ihmisoikeuskeskuksen perus- ja ihmisoikeuksien edistämiseen liittyvät tehtävät, oikeusasiamiehen perus- ja ihmisoikeusmandaatti ja ihmisoikeusvaltuuskunnan pluralistisuus muodostavat erinomaiset lähtökohdat kansallisen ihmisoikeusinstituution toiminnalle.

Kansallisen ihmisoikeusinstituution yhteinen strategia vahvistettiin 18.6.2014. Instituution viisi pitkän aikavälin tavoitetta ovat:

1. Yleinen tietoisuus, ymmärrys ja osaaminen perus- ja ihmisoikeuksista lisääntyy ja niiden kunnioittaminen vahvistuu
2. Puutteet perus- ja ihmisoikeuksien toteutumisessa tunnistetaan ja korjataan
3. Kansallinen lainsäädäntö ja muu normisto sekä niiden soveltamiskäytäntö turvaavat tehokkaasti perus- ja ihmisoikeuksien toteutumisen
4. Kansainväliset ihmisoikeussopimukset saatetaan voimaan ja muut ihmisoikeusinstrumentit omaksutaan joutuisasti ja pannaan täytäntöön tehokkaasti
5. Oikeusvaltioperiaate toteutuu

andra aktörer som deltar i att främja och trygga de grundläggande och mänskliga rättigheterna. Delegationen ska ha minst 20 och högst 40 medlemmar, som utnämns av riksdagens justitieombudsman. Enligt lagen verkar Människorättscentrets direktör som ordförande för delegationen.

1.4

Den nationella människorättsinstitutionen

Syftet med att inrätta ett människorättscenter och tillsätta en människorättsdelegation var att i Finland skapa en struktur som i kombination med riksdagens justitieombudsman uppfyller de krav som ställs på en nationell institution för mänskliga rättigheter enligt de så kallade Parisprinciperna, som antogs av Förenta nationernas (FN) generalförsamling 1993. Till de här kraven hör bland annat att den nationella institutionen ska vara självständig och oberoende i såväl formellt som ekonomiskt och administrativt avseende samt ha ett så brett spektrum av uppgifter som möjligt för att främja och trygga de mänskliga rättigheterna.

Människorättscentrets uppgifter i samband med att främja grundläggande och mänskliga rättigheter, justitieombudsmannens grund- och människorättsmandat samt människorättsdelegationens pluralistiska sammansättning bildar utomordentliga utgångspunkter för den nationella människorättsinstitutionens arbete.

Den nationella människorättsinstitutionens gemensamma strategi fastställdes 18.6.2014. Institutionens fem långsiktiga mål är:

1. Den allmänna medvetenheten om, förståelsen av och kunnandet om de grundläggande och mänskliga rättigheterna ökar och respekten för dem blir starkare.
2. Bristerna i tillgodoseendet av de grundläggande och mänskliga rättigheterna identifieras och rättas till.
3. Den internationella lagstiftningen och de övriga normverken samt deras tillämpnings-

Strategiassa yhteistyön muotoja oikeusasiamiehen ja Ihmisoikeuskeskuksen välillä on määritelty tarkemmin ja strategiaan pohjautuen laaditaan myös lyhyemmän aikavälin tavoitteet. Oikeusasiamiehen työjärjestyksessä on jo aiemmin sovittu mahdollisuudesta antaa tehtäviä puolin ja toisin. Yhteisissä tiloissa toimiminen mahdollistaa myös molempia osapuolia hyödyttävää epävirallista yhteistyötä.

Kansallisen ihmisoikeusinstituution akkreditaatiohakemus lähetettiin YK:n ihmisoikeusvaltuutetun toimistoon 24.6.2014. Hakemuksen käsittely alkaa ihmisoikeusinstituutioiden kansainvälisen koordinaatiokomitean akkreditoinnin alakomiteassa lokakuun lopulla 2014. Prosessissa arvioidaan sitä, kuinka hyvin Suomen kansallinen ihmisoikeusinstituutio täyttää YK:n yleiskokouksen kansallisille ihmisoikeusinstituutioille hyväksymät kriteerit, nk. Pariisin periaatteet. Koordinaatiokomitea päättää Suomen statuksesta vuonna 2015.

2

Ihmisoikeuskeskuksen toiminnan painopisteet

Ihmisoikeuskeskuksen lakisääteiset tehtävät ovat laajat, liittyen perus- ja ihmisoikeuksien edistämiseen kotimaassa ja tähän liittyvään kansainväliseen yhteistyöhön. Ihmisoikeuskeskuksella on hallituksen esityksen mukaan laaja harkintavalta sen suhteen, mihin konkreettisiin perus- ja ihmisoikeusasioihin tai tilanteisiin se kunakin ajankohtana katsoo tarpeelliseksi keskittyä tai kiinnittää esim. hallituksen huomiota. Johdantokappaleen jälkeen tässä toimintasuunnitelmassa esitellään vuoden 2015 toimintaa kunkin lakisääteisen tehtäväkokonaisuuden osalta hallituksen esityksen, Pariisin periaatteiden ja kansallisen ihmisoikeusinstituution strategian valossa.

Kansallisen ihmisoikeusinstituution strategia osoittaa hyvin, kuinka instituution eri osat täydentävät toisiaan ja tehtävistä yhdessä rakentuu vahva perus- ja ihmisoikeuksien edistämisen

praxis efektiivt säkerställer att de grundläggande och mänskliga rättigheterna förverkligas.

4. Internationella människorättskonventioner sätts i kraft och andra människorättsinstrument tillägnas utan dröjsmål och verkställs efektiivt.
5. Principen om rättsstaten förverkligas.

I strategin specificeras samarbetsformerna mellan justitieombudsmannen och Människorättscentret och strategin utgör också grunden för korttidsmålen. I justitieombudsmannens arbetsordning finns sedan tidigare en överenskommelse om möjligheten att överlåta uppgifter sinsemellan. Genom att JO och centret arbetar i gemensamma lokaler är det också möjligt att bedriva inofficiellt samarbete som gynnar bägge parter.

Den nationella människorättsinstitutionens ackrediteringsansökan skickades till byrån för FN:s högkommissarie för mänskliga rättigheter 24.6.2014. Behandlingen av ansökan inleds i subkommittén för ackreditering, som står under den internationella samordningskommittén för nationella människorättsinstitutioner, i slutet av november 2014. I processen går kommittén igenom hur väl Finlands nationella människorättsinstitution uppfyller de villkor FN:s generalförsamling antagit för nationella människorättsinstitutioner, de så kallade Parisprinciperna. Samordningskommittén fattar beslut om Finlands status 2015.

2

Prioriteringar i Människorättscentrets verksamhet

Människorättscentret har omfattande lagstadgade uppgifter med anknytning till att främja de grundläggande och mänskliga rättigheterna i Finland samt att bedriva internationellt samarbete. Enligt regeringens proposition har Människorättscentret en vittgående prövningsrätt när det gäller vilka konkreta frågor

ja turvaamisen kattava kokonaisuus. Ihmis-oikeuskeskuksen tehtävä yleisenä perus- ja ihmisoikeuksiin liittyvän tiedon, kasvatuksen ja koulutuksen edistäjänä sekä sen toimivalta yksityisiin tahoihin nähden ovat selkeästi tehtäviä, joita eduskunnan oikeusasiamiehellä ei ole. Ihmis-oikeusvaltuuskunnan roolin vahvistuminen uudistuksen tarkoittamaksi keskeisimmäksi kansalliseksi perus- ja ihmisoikeusalan toimijoiden keskustelu, tiedonvaihto- ja yhteistyöfoorumiksi on tavoite, jonka saavuttamiseksi työtä tullaan jatkamaan.

Perus- ja ihmisoikeuksien edistämisen keinoista erityisesti kasvatusta ja koulutusta sekä viestintä ovat sellaisia, joita Ihmis-oikeuskeskus toiminnallaan vahvistaa. Temaattiset painopisteet ovat laajoissa, rakenteellisesti ja periaatteellisesti tärkeissä ja poikkileikkaavissa kysymyksissä, kuten yhdenvertaisuuden toteutumisessa ja ihmisten pääsyssä oikeuksiinsa. Erityistä lisäarvoa kotimaan ihmisoikeustyöhön keskus voi tuoda myös nostamalla esiin yksityisen sektorin vastuuta perus- ja ihmisoikeuksien kunnioittamiseksi. Ihmis-oikeusvaltuuskunnan puitteissa tapahtuvan eri toimijoiden välisen vuoropuhelun kehittäminen perus- ja ihmisoikeuksia aidosti vahvistavaksi yhteistyöksi on tärkeää.

2.1

Tiedotuksen, koulutuksen, kasvatuksen ja tutkimuksen edistäminen

Ihmisoikeuskeskuksen yhtenä keskeisimpänä lakisääteisenä tehtävänä on edistää perus- ja ihmisoikeuksiin liittyvää tiedotusta, koulutusta, kasvatusta ja tutkimusta sekä näihin liittyvää yhteistyötä.

Pariisin periaatteiden mukaan kansallisten ihmisoikeusinstituutioiden tulee tiedottaa laajasti ihmisoikeuksista ja niiden tulee kaikin tavoin vastustaa syrjintää; erityistä painoa periaatteissa annetaan rasismien vastaiselle työlle. Instituutioiden tehtäviin tulee sisältyä avustaminen ihmisoikeuskoulutus ja -tutkimusohjelmien laatimiseksi

eller situationer kring de grundläggande och mänskliga rättigheterna centret vid en bestämd tidpunkt anser värda att lägga vikt vid eller fästa till exempel regeringens uppmärksamhet vid. Efter det inledande stycket presenteras i den här verksamhetsplanen verksamheten för år 2015 för respektive lagstadgade uppgiftshet i ljuset av regeringens proposition, Parisprinciperna och den nationella människorättsinstitutionens strategi.

Den nationella människorättsinstitutionens strategi visar tydligt hur institutionens olika delar kompletterar varandra och hur uppgifterna tillsammans bildar en stark helhet som täcker arbetet för att främja och trygga de grundläggande och mänskliga rättigheterna. Människorättscentrets uppdrag att allmänt främja information, fostran och utbildning i fråga om grundläggande och mänskliga rättigheter samt dess befogenheter i förhållande till privata aktörer är tydligt sådana uppgifter som riksdagens justitieombudsman inte har. Att stärka människorättsdelegationens roll så att den blir ett sådant centralt forum för diskussion, informationsutbyte och samarbete mellan aktörerna på området för grundläggande och mänskliga rättigheter som avses i reformen är en ambition för vilken centret kommer att fortsätta arbeta.

Av medlen för att främja grundläggande och mänskliga rättigheter är i synnerhet fostran och utbildning samt information sådana som Människorättscentret stärker med sin verksamhet. De tematiska prioriteringarna gäller vittgående, strukturellt och principiellt viktiga och övergripande frågor, såsom tillgodoseendet av likabehandling och människors tillgång till sina rättigheter. Centret kan bidra med speciellt mervärde till människorättsarbetet i Finland genom att föra fram den privata sektorns ansvar för att respektera de grundläggande och mänskliga rättigheterna. Det är viktigt att utveckla dialogen mellan olika aktörer i människorättsdelegationen till ett samarbete som verkligen stärker de grundläggande och mänskliga rättigheterna.

ja osallistuminen niiden toimeenpanoon.

Ihmisoikeuskeskuksen tiedotustoiminta linkittyy myös keskuksen kansainväliseen yhteistyöhön. Hallituksen esitys käsittelee Ihmisoikeuskeskuksen perustamiseen liittyviä yhteiskunnallisia vaikutuksia. Sen mukaan: "Osallistumalla kansallisten ihmisoikeusinstituutioiden kansainväliseen toimintaan keskus jakaisi tietoa Suomen perus- ja ihmisoikeustilanteesta eurooppalaisissa ja kansainvälisissä yhteyksissä sekä toisi uutta ihmisoikeusosaamista Suomeen seuraamalla kansainvälisissä toimielimissä ihmisoikeusvelvoitteiden toteutumista kansainvälisten standardien mukaisesti." Hallituksen esityksessä todetaan myös, että Ihmisoikeuskeskus voisi luoda ja ylläpitää perus- ja ihmisoikeuksia koskevaa tietopankkia. Kansallisen perus- ja ihmisoikeustoimintaohjelman laatimisen yhteydessä keskusteltiin tarpeesta perustaa Suomeen perus- ja ihmisoikeusportaali, johon koottaisiin keskeiset ihmisoikeuksiin liittyvät viranomaislausunnot, selonteot, raportit, valvontaelinten loppupäätelmät ja suositukset, tuomioistuinten ja ylimpien laillisuusvalvojen ratkaisut, eduskunnan perustuslakivaliokunnan käytäntöä ja kansalaisjärjestöjen lausuntoja.

Ihmisoikeusinstituution strategiaan on kirjattu tavoitteeksi, että kaikille tarjotaan riittävästi, tasapuolisesti ja esteettömästi tietoa perus- ja ihmisoikeuksista omien ja toisten oikeuksien tunnistamiseksi ja puolustamiseksi. Tavoitteena on myös, että viranomaiset sitoutuvat perus- ja ihmisoikeuksien kunnioittamiseen ja puolustamiseen laajasti myös moraalisisina arvoina. Lisäksi tavoitteena on lisätä kunnioitusta perus- ja ihmisoikeuksia kohtaan yksityisellä sektorilla; erityisesti yritystoiminnan ihmisoikeusvaikutusten osalta. Strategiassa todetaan, että Suomen kansallinen ihmisoikeusinstituutio edistää YK:n ihmisoikeuskasvatusta koskevan julistuksen mukaista ihmisoikeuskasvatusta ja -koulutusta, sekä koulutusta perusoikeuksista. Julistuksen mukaan ihmisoikeuskasvatus käsittää: a) tietojen ja ymmärryksen antaminen normeista ja periaatteista, niiden perustana olevista arvoista ja niiden suojelemiseen tarkoitetuista mekanismeista;

2.1

Att främja information, utbildning, fostran och forskning

En av Människorättscentrets viktigaste lagstadgade uppgifter är att främja information, fostran, utbildning och forskning i fråga om de grundläggande och mänskliga rättigheterna.

I enlighet med Parisprinciperna bör de nationella människorättsinstitutionerna informera om de mänskliga rättigheterna i stor omfattning och de bör på alla sätt bekämpa diskriminering; med särskild vikt på arbete mot rasism. Institutionernas uppgifter bör inbegripa att hjälpa till med utarbetandet av program för människorättsfostran och -forskning och att delta i genomförandet av dem.

Människorättscentrets informationsverksamhet är också kopplad till centrets internationella samarbete. Regeringens proposition behandlar de samhälleliga konsekvenserna av att Människorättscentret inrättats på följande sätt: "Genom att centret deltar i de nationella människorättsinstitutionernas internationella verksamhet ger centret information om situationen för de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna i Finland i europeiska och internationella sammanhang samt kommer med nytt människorättskunnande till Finland genom att i internationella organ följa fullgörandet av människorättskyldigheter i överensstämmelse med internationella standarder."

I regeringens proposition konstateras det också att Människorättscentret kunde skapa och föra en databank om de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna. I samband med utarbetandet av den nationella handlingsplanen för grundläggande och mänskliga rättigheter diskuterades behovet av en finländsk webbportal där man kunde samla centrala till de här rättigheterna kopplade viktiga myndighetsyttranden, redogörelser, rapporter, slutsatser och rekommendationer av övervakande instanser, avgöranden av domstolar och de högsta laglighetsövervakarna, information om riksdagens grundlagsutskotts

b) oppimisen ja opettamisen sekä kouluttajia että oppijoita kunnioittavalla tavalla; c) ihmisten voimaannuttamisen siten, että he voivat nauttia omista oikeuksistaan ja käyttää niitä sekä kunnioittaa ja ylläpitää muiden oikeuksia.

Tiedotus

Vaikka Ihmisoikeuskeskuksen yhtenä keskeisimpänä lakisääteisenä tehtävänä on edistää perus- ja ihmisoikeuksiin liittyvää tiedotusta, sillä ei ole tiedottamiseen keskittyvää virkaa. Verkkosivuja kehitetään kuitenkin asteittain portaalin suuntaan ja keskuksen facebook-sivuille tehdään uusia postauksia aktiivisesti. Tiedottamiseen käytetään myös perus- ja ihmisoikeusalan verkostoja. Ihmisoikeuskeskus pyrkii näkymään nk. suurelle yleisölle tarjoamalla kirjoituksia lehdistölle, lisäämällä tiedotteiden määrää ja tekemällä kotisivujaan ja facebook -sivujaan tunnetummiksi. Se myös julkaisee ihmisoikeusaiheisia tiedotuslehtisiä ja uutiskirjeitä.

Perus- ja ihmisoikeuksia koskevaa viestintää edistetään myös tarjoamalla tietoa toimittajille. Ihmisoikeuskeskus esittelee vuosittain toimintaansa eduskunnan järjestämissä toimittajien koulutustilaisuuksissa, tiedotteet lähetetään laajalla jakelulla sekä valtakunnallisiin että alueellisiin tiedotusvälineisiin ja toimittajille annetaan taustatietoja ja haastatteluja. Vuonna 2015 arvioidaan mahdollinen jatko syksyllä 2014 julkaistavalle sähköiselle perus- ja ihmisoikeusalan sanastolle. Sanastoon on koottu keskeiset alan termit suomeksi, ruotsiksi ja englanniksi.

Vaikuttavuus edellyttää, että erilaiset kohderyhmät saavat tietoa erilaisin keinoin ja kielellä, jota he ymmärtävät. Myös viestinnän esteettömyys tulee turvata. Ihmisoikeuskeskuksen mahdollisuus vastata näihin vaatimuksiin on rajallinen, mutta pyrkimyksenä on tuottaa monipuolisesti saavutettavaa aineistoa.

Tärkeä tiedotuksen ja samalla koulutuksen keino ovat Ihmisoikeuskeskuksen järjestämät kutsu- ja yleisötilaisuudet. Tilaisuuksia järjestetään erityisesti kansainvälisten ihmisoikeusme-

praxis och frivilligorganisationers yttranden.

I människorättsinstitutionens strategi uppställs som mål att alla ska ges tillräcklig, jämlig och tillgänglig information om de grundläggande och mänskliga rättigheterna för att identifiera och försvara egna och andras rättigheter. Målet är också att myndigheterna ska åta sig att respektera och försvara de grundläggande och mänskliga rättigheterna också i vid bemärkelse som moraliska värden. En ytterligare ambition är att öka respekten för de grundläggande och mänskliga rättigheterna på den privata sektorn; i synnerhet i fråga om de verkningar som företagsverksamhet har för de mänskliga rättigheterna. I strategin sägs att Finlands nationella människorättsinstitution främjar en människorättsfostran och -utbildning som är förenlig med FN:s deklaration om människorättsfostran, samt utbildning om grundläggande rättigheter. Enligt deklarationen omfattar människorättsfostran: a) att ge kunskap och förståelse om människorättsnormer och -principer, de värden som ligger till grund för dem och om de mekanismer som är avsedda att skydda dem; b) lärande och undervisning på ett sätt som respekterar såväl dem som lär och dem som lär sig; c) att ge människor egenmakt att åtnjuta sina rättigheter och använda dem samt respektera och försvara andras rättigheter.

Information

Trots att en av Människorättscentrets viktigaste lagstadgade uppgifter är att främja information om de grundläggande och mänskliga rättigheterna har centret ingen tjänst som skulle koncentrera sig på informationsförmedling. Webbplatsen utvecklas dock stegvis i riktning mot en portal och nya inlägg sätts aktivt upp på centrets facebook-sida. Även nätverken på fältet för grundläggande och mänskliga rättigheter används för informationsförmedling. Människorättscentret har som ambition att vara synligt för den stora allmänheten genom att förse pressen med texter, ge ut fler pressmed-

kanismien Suomea koskevan työn tunnetuksi tekemiseksi sekä uusista ja ajankohtaisista perus- ja ihmisoikeusteemoista. Tilaisuuksia järjestetään usein yhteistyössä muiden ihmisoikeustoimijoiden kanssa.

Koulutus, kasvatus ja tutkimus

Perus- ja ihmisoikeuksiin liittyvä kasvatus ja koulutus ovat keskeisiä painopistealueita Ihmisoikeuskeskuksen työssä. Toimintavuonna 2015 keskitytään tekemään tunnetuksi Ihmisoikeuskeskuksen tuottaman kansallisen perusselvityksen tuloksia erityisesti viranomaisille ja koulutusalain toimijoille sekä edistämään selvityksen pohjalta annettujen suositusten toimeenpanoa. Työn suunnittelua ja seurantaan tukee valtuuskunnan yhteydessä toimiva ihmisoikeuskasvatusta- ja koulutusjaosto.

Toimintavuonna tullaan edistämään erityisesti viranomaisten ihmisoikeusosaamisen vahvistamista niin valtioneuvoston kuin alue- ja paikallishallinnon alueella, samoin kuin ihmisoikeustavoitteiden integroimista koulutusta koskeaan viranomaisohjaukseen ja seurantaan. Huomiota tullaan kiinnittämään myös opettajien ja kouluttajien ihmisoikeuskasvatukseen.

Jatkotoimenpiteitä suositusten toimeenpanemiseksi suunnitellaan yhteistyössä keskeisten sidosryhmien kanssa. Ihmisoikeuskeskus myös antaa asiantuntijatukea resurssiensa puitteissa ihmisoikeuskoulutusta tekeville tahoille. Lisäksi järjestetään yksittäisiä ihmisoikeusaiheisia koulutustilaisuuksia esim. eduskunnan sisällä.

Huomiota tullaan kiinnittämään myös suositusten toimeenpanon ja vaikuttavuuden systemaattiseen seurantaan sekä ihmisoikeuskasvatuksen maailmanlaajuisen toimeenpanon edistämiseen kansainvälisissä yhteyksissä ja yhteistyössä, esim. eurooppalaisten ihmisoikeusinstituutioiden verkoston (ENNHRI) puitteissa. Ihmisoikeuskeskus on tehnyt aloitteen ihmisoikeuskasvatuksen saattamiseksi säännönmukaiseksi osaksi YK:n ihmisoikeuksien määräai-

delanden och genom att göra sin webbplats och facebook-sida bättre kända. Centret ger också ut informationsblad och nyhetsbrev med människorättstema.

Centret främjar också kännedomen om de grundläggande och mänskliga rättigheterna genom att förse journalister med information. Varje år presenterar Människorättscentret sin verksamhet på utbildningar som riksdagen ordnar för journalister, pressmeddelanden distribueras omfattande till både riks- och regionmedier och journalister ges bakgrundsinformation och intervjuer. År 2015 överväger man om den elektroniska ordlista om grundläggande och mänskliga rättigheter, som ges ut hösten 2014, eventuellt ska få en fortsättning. I ordlistan ingår alla centrala termer på området på finska, svenska och engelska.

För att informationen ska nå fram måste olika målgrupper informeras på olika sätt och på ett språk som de förstår. Även informationens tillgänglighet bör tryggas. Människorättscentret har begränsade möjligheter att leva upp till de här kraven, men dess strävan är att producera material som görs tillgängligt på många olika sätt.

En viktig informationsform, som samtidigt tjänar som utbildning, är de bjud- och publiktillställningar som Människorättscentret arrangerar. De ordnas särskilt för att sprida kännedom om de internationella människorättsmekanismernas arbete i fråga om Finland samt om nya och aktuella teman kring grundläggande och mänskliga rättigheter. Evenemangen arrangeras ofta i samarbete med andra aktörer på fältet.

Utbildning, fostran och forskning

Fostran och utbildning i fråga om de grundläggande om mänskliga rättigheterna är centrala prioriteringar i Människorättscentrets arbete. Under verksamhetsåret 2015 ligger fokus på att speciellt bland myndigheter och aktörer på utbildningssektorn öka kännedomen om re-

kaistarkastelua (UPR) ja tulee työskentelemään tämän tavoitteen edistämiseksi niin kansallisella kuin kansainväliselläkin tasolla.

Ihmisoikeuskeskuksen tehtävänä on myös edistää perus- ja ihmisoikeuksiin liittyvää tutkimusta. Tutkimusta perus- ja ihmisoikeuksiin liittyen tehdään useassa yliopistossa ja korkeakoulussa, joista keskeisimmät ovat myös edustettuina ihmisoikeusvaltuuskunnassa. Nimenomaisesti ihmisoikeuksiin keskittyneiden yksiköiden lisäksi perus- ja ihmisoikeuksia tutkitaan monissa muissa tutkimuslaitoksissa sekä korkeakouluissa. Ihmisoikeuskeskus toimii yhteistyössä perus- ja ihmisoikeustutkimusta ja kehittämistoimintaa tekevien tahojen kanssa.

Ihmisoikeuskeskus jatkaa keskustelua perus- ja ihmisoikeustutkimuksen edistämisestä sidosryhmien kanssa. Vuonna 2015 on tavoitteena järjestää ensimmäiset perus- ja ihmisoikeustutkimuspäivät. Alustavasti on ideoitu lisäksi tutkimustarvekartoituksen tekemistä, tutkimusideapankin kokoamista, opinnäytetyötuen järjestämistä ja parhaiden perus- ja ihmisoikeustutkimusten palkitsemista määrääjoin.

2.2

Selvitykset perus- ja ihmisoikeuksien toteutumisesta

Ihmisoikeuskeskuksen tehtäviin kuuluu laatia selvityksiä perus- ja ihmisoikeuksien toteutumisesta. Hallituksen esityksessä lähdetään siitä, että keskus päättää itsenäisesti missä laajuudessa ja aikataulussa sekä mistä aiheista selvityksiä laaditaan.

Pariisin periaatteiden mukaan ihmisoikeusinstituutioiden tehtäviin kuuluu laatia yleisiä ja temaattisesti fokuoituja selvityksiä kansallisen ihmisoikeustilanteesta.

Kansallisen ihmisoikeusinstituution strategiassa Ihmisoikeuskeskuksen selvityksiin muun muassa liittyväksi tavoitteeksi asetetaan, että puutteet perus- ja ihmisoikeuksien toteutumisessa tunnistetaan ja korjataan. Toisena tavoitteena on, että viranomaiset itse tunnistavat

sultaten av centrrets nationella grundläggande utredning samt främja verkställandet av de rekommendationer som utredningen utmynade i. Delegationens sektion för människorättsfostran och -utbildning bistår i planeringen och uppföljningen av arbetet.

Under verksamhetsåret kommer centret att främja en förstärkning av i synnerhet myndigheternas människorättskompetens såväl inom statsrådet som region- och lokalförvaltningen. Likaledes kommer man att främja integrationen av människorättsmålen i den myndighetsstyrning och uppföljning som rör utbildning. Centret kommer också att lägga vikt vid lärares och utbildares människorättsfostran.

Centret planerar tillsammans med de centrala intressentgrupperna de fortsatta åtgärder för att implementera rekommendationerna. Människorättscentret ger också inom ramen för sina resurser sakkunnighjälp till aktörer som bedriver människorättsutbildning. Vidare arrangeras enskilda utbildningar med människorättsstema till exempel inom riksdagen.

Centret kommer också att ägna uppmärksamhet åt en systematisk uppföljning av rekommendationernas implementering, effektivitet och relevans samt i kontakter och samarbete på det internationella planet åt främjandet av ett globalt införande av människorättsfostran, till exempel inom ramen för nätverket för europeiska människorättsinstitutioner (ENNHRI). Människorättscentret har tagit initiativ till att människorättsfostran görs till en ordinarie del av FN:s periodiska rapportering av de mänskliga rättigheterna (UPR) och kommer att arbeta för det här målet på både det nationella och internationella planet.

Människorättscentret har också i uppdrag att främja forskning om grundläggande och mänskliga rättigheter. Forskning på området bedrivs vid flera universitet och högskolor, av vilka de viktigaste också finns representerade i människorättsdelegationen. Utöver de enheter som koncentrerar sig uttryckligen på mänskliga rättigheter bedrivs forskning på området också vid många andra forskningsinstitut och hög-

vat perus- ja ihmisoikeuksiin liittyvät ongelmat omassa toiminnassaan ja pyrkivät oma-aloitteisesti niiden poistamiseen. Kolmantena tavoitteena on, että myös yksityisen sektorin toimijat kunnioittavat perus- ja ihmisoikeuksia kaikessa toiminnassaan.

Vuonna 2015 Ihmisoikeuskeskus tulee toteuttamaan katsauksen olemassa oleviin selvitykseen oikeuksiin pääsyn ongelmista ja suositteluihin toimenpiteistä. Tämän pohjalta ryhdytään sellaisiin toimenpiteisiin, jotka ovat perusteltuja keskuksen tehtävät ja resurssit huomioon ottaen.

2.3

Aloitteet ja lausunnot

Ihmisoikeuskeskuksen tehtävänä on tehdä aloitteita sekä antaa lausuntoja perus- ja ihmisoikeuksien edistämiseksi ja toteuttamiseksi. Ihmisoikeuskeskuksen perustamista koskevan hallituksen esityksen (HE 205/2010 vp) mukaan keskus voisi esimerkiksi kiinnittää eduskunnan ja hallituksen sekä kuntien tai muiden julkista tehtävää hoitavien taikka yksityistenkin tahojen huomiota yleiseen ongelmaan tai yksittäiseen, esimerkiksi tiettyä väestöryhmää koskevaan asiaan, joka liittyy perus- ja ihmisoikeuksiin. Ihmisoikeuskeskus voi myös esittää kantansa perus- ja ihmisoikeuksien toteutumisen kannalta keskeisistä lainsäädäntöehdotuksista.

Pariisin periaateissa keskeisellä sijalla ovat kansallisten ihmisoikeusinstituutioiden aloitteet, lausunnot, kannanotot, mielipiteet ja asiantuntijatuki hallitukselle, kansalliselle parlamentille ja muille ihmisoikeuksien turvaamiseen ja toimeenpanoon osallistuville tahoille.

Ihmisoikeusinstituution strategiassa tavoitteeksi asetetaan, että kansallinen lainsäädäntö ja muu normisto sekä niiden soveltamiskäytäntö turvaavat tehokkaasti perus- ja ihmisoikeuksien toteutumisen. Perus- ja ihmisoikeusperustaisuus lainvalmistelussa on välttämätön edellytys oikeuksien tehokkaalle toteutumiselle. Kansallisella tasolla ihmisoikeuksien toimeen-

skolor. Människorättscentret samarbetar med de aktörer som bedriver forskning och utvecklingsverksamhet i fråga om grundläggande och mänskliga rättigheter.

Människorättscentret fortsätter diskussionen med intressentgrupperna om att främja forskning om grundläggande och mänskliga rättigheter. År 2015 strävar man efter att arrangera de första forskningsdagarna kring grundläggande och mänskliga rättigheter. Preliminärt finns också idéer om att göra en kartläggning av forskningsbehov, sammanställa en bank för forskningsidéer, ordna med stöd för lärdomsprov och regelbundet belöna de bästa undersökningarna kring grundläggande och mänskliga rättigheter.

2.2

Utredningar om tillgodoseendet av de grundläggande och mänskliga rättigheterna

Det ingår i Människorättscentrets mandat att göra utredningar om hur de grundläggande och de mänskliga rättigheterna förverkligas. Regeringens proposition utgår ifrån att centret självständigt avgör omfattningen och tidsplanen samt ämnesområdena för utredningarna.

I enlighet med Parisprinciperna hör det till människorättsinstitutionernas uppgifter att utarbeta allmänna och tematiskt fokuserade rapporter om den nationella människorättssituationen.

I den nationella människorättsinstitutionens strategi är ett av målen för Människorättscentrets utredningar att brister i fråga om tillgodoseendet av grundläggande och mänskliga rättigheter identifieras och rättas till. Ett annat mål är att myndigheterna själva ska identifiera problemen på området i sin egen verksamhet och på eget initiativ ska försöka avhjälpa dem. Ett tredje mål är att även aktörerna på den privata sektorn i all sin verksamhet ska respektera de grundläggande och mänskliga rättigheterna.

År 2015 kommer Människorättscentret att göra en översikt över de utredningar som finns

pano tapahtuu lainsäädännön lisäksi muun muassa oikeudellisin ja hallinnollisin keinoin sekä politiikkaohjauksella.

Ihmisoikeuskeskus antaa vuonna 2015 lausuntoja ajankohtaisista lainsäädäntöhankkeista. Keskus tekee myös muihin ajankohtaisiin ihmisoikeusaiheisiin liittyviä aloitteita ja julkaisee kannanottoja sekä tarjoaa asiantuntijatukea erityisesti sen oman toiminnan painopistealueilla.

Vuonna 2015 käydään Suomessa eduskuntavaalit. Ihmisoikeusvaltuuskunta on hyväksynyt kannanoton tulevaan hallitusohjelmaan, ja tulee edistämään kannanottoon kirjattujen tavoitteiden toteutumista.

2.4

Osallistuminen eurooppalaiseen ja kansainväliseen yhteistyöhön

Lain mukaan Ihmisoikeuskeskuksen tulee osallistua perus- ja ihmisoikeuksien edistämiseen ja turvaamiseen liittyvään eurooppalaiseen kansainväliseen yhteistyöhön. Hallituksen esityksen mukaan tässä tehtävässä Ihmisoikeuskeskus edustaa pääsääntöisesti Suomen kansallista ihmisoikeusinstituutiota.

Pääpaino on yhteistyöllä, johon myös muut kansalliset ihmisoikeusinstituutiot osallistuvat. Erityisen merkittävä yhteistyöelin on eurooppalaisten ihmisoikeusinstituutioiden verkosto (ENNHRI). Ihmisoikeuskeskuksen kannalta tärkeimpiä kansainvälisiä toimijoita ovat EU:n perusoikeusvirasto, YK:n ihmisoikeusvaltuutetun toimisto, ihmisoikeusneuvosto ja yleissopimusten valvontaelimet sekä Euroopan neuvoston toimielimet ja ihmisoikeusvaltuutettu.

Kansalliset ihmisoikeusinstituutiot hakevat akkreditointia YK:n kansallisten ihmisoikeusinstituutioiden koordinaatiokomitealta (International Coordinating Committee of National Institutions for the Promotion and the Protection of Human Rights). A-statuksen saaneen instituution katsotaan täyttävän Pariisin periaatteet ja vain A-statuksen saaneet instituutiot ovat

om tilgängen till rättigheter och om rekommenderade åtgärder. Utgående från översikten vidtas åtgärder som är motiverade med beaktande av centrets uppgifter och resurser.

2.3

Initiativ och utlåtanden

Människorättscentret har som uppgift att ta initiativ till och ge utlåtanden om främjande och förverkligande av de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna.

Enligt regeringspropositionen om Människorättscentret (RP 205/2010 rd) kan centret till exempel utpeka ett allmänt problem eller en enskild fråga som hänförs till de grundläggande och mänskliga rättigheterna och som berör till exempel en viss befolkningsgrupp och uppmärksamma riksdagen, regeringen, kommunerna, andra aktörer som sköter ett offentligt uppdrag eller till och med privata aktörer i fråga om ärendet. Människorättscentret kan också yttra sig om lagförslag som är relevanta för förverkligandet av de grundläggande och mänskliga rättigheterna.

Parisprinciperna lägger särskild vikt vid nationella människorättsinstitutioners initiativ, utlåtanden, ställningstaganden, standpunkter och expertishjälp till regeringen, det nationella parlamentet och andra aktörer som deltar i att säkerställa och förverkliga de mänskliga rättigheterna.

Människorättsinstitutionens strategi syftar till att den nationella lagstiftningen och det övriga normverket samt tillämpningspraxis för dem effektivt ska trygga att de grundläggande och mänskliga rättigheterna tillgodoses. Rättighetsperspektivet i lagberedningen är en nödvändig förutsättning för att rättigheterna ska tillgodoses effektivt. På det nationella planet sker verkställandet av de mänskliga rättigheterna genom lagstiftning, men också bland annat med rättsliga och administrativa medel samt policystyrning.

År 2015 ger Människorättscentret utlåtanden om aktuella lagstiftningsprojekt. Centret

kansainvälisen koordinaatiokomitean täysimääräisiä jäseniä ja saavat mm. puheoikeuden ihmisoikeusneuvostossa. Suomen kansallisen ihmisoikeusinstituution akkreditaatiohakemukseen saataneen lopullinen päätös vuoden 2015 keväällä. Kansallisia ihmisoikeusinstituutioita koskevia Pariisin periaatteita, niiden järjestäytymistä ja akkreditaatioprosessia on esitelty Ihmisoikeuskeskuksen vuoden 2013 toimintakertomuksessa.

Ihmisoikeuskeskus edustaa pääsääntöisesti Suomen kansallista ihmisoikeusinstituutiota kansainvälisissä ja eurooppalaisissa ihmisoikeusinstituutioita koskevissa verkostoissa ja osallistuu ennen kaikkea sen omaa työtä tukevaan toimintaan.

Suomen kansallisen ihmisoikeusinstituution kansainvälinen status ratkeaa vuoden 2014–2015 aikana, kun YK:n kansallisten ihmisoikeusinstituutioiden koordinaatiokomitea (ICC) tekee päätöksensä akkreditaatiohakemuksen pohjalta.

2.5

Muut perus- ja ihmisoikeuksien edistämiseen ja toteuttamiseen liittyvät tehtävät

Ihmisoikeuskeskuksen tehtäviin kuuluvat myös muut perus- ja ihmisoikeuksien edistämiseen ja toteuttamiseen liittyvät tehtävät, jotka eivät suoraan käy ilmi laissa mainituista määrätystä tehtävistä. Hallituksen esityksen mukaan näistä tärkein olisi kansainvälisten ihmisoikeussopimusten noudattamisen, kansainvälisten valvontaelinten Suomea koskevien suositusten ja päätelmien toimeenpanon sekä Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tuomioiden täytäntönnäpön riippumaton seuranta.

Pariisin periaatteiden mukaan kansainvälisten ihmisoikeussopimusten ratifiointin ja toimeenpanon edistäminen ovat tärkeitä ihmisoikeusinstituutioille kuuluvia tehtäviä.

Kansallisen ihmisoikeusinstituution strategiasa tavoitteeksi asetetaan, että kansainväliset ihmisoikeussopimukset saatetaan voimaan

tar också initiativ i anslutning till andra aktuella människorättsteman och publicerar ställningstaganden samt erbjuder expertishjälp särskilt på prioriterade områden i sin egen verksamhet.

År 2015 är det riksdagsval i Finland. Människorättsdelegationen har godkänt ett ställningstagande till det kommande regeringsprogrammet och kommer att främja att de mål som satts upp i ställningstagandet ska uppnås.

2.4

Deltagande i europeiskt och internationellt samarbete

Människorättscentret ska enligt lagen delta i det europeiska och internationella samarbetet för att främja och trygga de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna. I enlighet med regeringens proposition är det i regel Människorättscentret som företräder Finlands nationella människorättsinstitution i den här uppgiften.

Tyngdpunkten ligger vid sådant samarbete som också andra nationella människorättsinstitutioner deltar i. Ett speciellt viktigt samarbetsorgan är det europeiska nätverket av nationella människorättsinstitutioner (ENNHRI). Ur centrets synvinkel är de viktigaste internationella aktörerna EU:s byrå för grundläggande rättigheter, byrån för FN:s högkommissarie för mänskliga rättigheter, FN:s råd för mänskliga rättigheter, de organ som utövar tillsyn över konventionernas efterlevnad samt Europarådets organ och kommissarie för mänskliga rättigheter.

De nationella människorättsinstitutionerna ackrediterar sig hos FN:s internationella samordningskommitté av nationella institutioner för främjande och skydd av mänskliga rättigheter (International Coordinating Committee of National Institutions for the Promotion and the Protection of Human Rights). En institution som får A-status anses uppfylla Parisprinciperna och endast institutioner med A-status är fullvärdiga medlemmar av den Internationella samordningskommittén och har bland annat yttrande-

ja muut ihmisoikeusinstrumentit omaksutaan joutuisasti ja pannaan täytäntöön tehokkaasti. Ihmisoikeussopimusten tehokas täytäntöönpano edellyttää, että valtiot kunnioittavat, suojelevat ja turvaavat näitä oikeuksia.

Kunnioittamisella viitataan siihen, että sopimusvaltio pidättäytyy loukkaamasta ihmisoikeuksia ja suojelulla siihen, että valtion tulee tarjota suojaa ihmisoikeusloukkauksia vastaan. Turvaaminen vaatii valtiolta aktiivisia toimia ihmisoikeuksien toteutumiseksi. Sopimusten lisäksi tietoa ihmisoikeuksien tulkinnasta ja kehityksestä saadaan lainkäyttö- ja valvontaelinten suosituksista ja ratkaisukäytännöstä.

Ihmisoikeuskeskus edistää kansainvälisten ihmisoikeussopimusten ratifioimista ja täytäntöönpanoa muun muassa tarjoamalla asiantuntijatukea ratifiointiprosesseihin sekä järjestämällä sopimuksia koskevia tilaisuuksia.

Perus- ja ihmisoikeuksien toteutumisen seuranta

Kansallisen perus- ja ihmisoikeustoimintaohjelman 2012–2013 evaluaatio valmistui vuoden 2014 alkupuolella ja valtioneuvosto on sitoutunut antamaan eduskunnalle selonteon perus- ja ihmisoikeuspolitiikasta tällä hallituskaudella. Ihmisoikeuskeskus osallistui kansallisen toimintaohjelman toteutumista seuranneen ihmisoikeustoimijoiden paneelin työhön riippumattomana asiantuntijajäsenenä. Ihmisoikeuskeskuksella ja valtuuskunnalla tulee olemaan rooli myös valtioneuvoston ihmisoikeuspoliittisen selonteon arvioinnissa ja mahdollisen uuden kansallisen toimintaohjelman valmistelussa.

Vuonna 2015 Suomi raportoi seuraavien sopimusten toimeenpanosta: YK:n kaikkinaisen rotusyrjinnän poistamista koskeva kansainvälinen yleissopimus ja YK:n kidutuksen ja muun julman, epäinhimillisen tai halventavan kohtelun tai rangaistuksen vastainen yleissopimus.

Suomi on aktiivisesti osallistunut useiden ihmisoikeussopimusten ja niiden valinnaisten pöytäkirjojen neuvotteluihin. Suomella on kuitenkin ratifioimatta useita asiakirjoja ja sopi-

rätt i Människorättsrådet. Det slutliga beslutet om den finska nationella människorättsinstitutionens ackrediteringsansökning torde komma våren 2015.

Parisprinciperna om nationella människorättsinstitutioner, samt deras konstituering och ackrediteringsprocess har presenterats i Människorättscentrets verksamhetsberättelse för 2013.

Finlands nationella människorättsinstitution representeras i internationella och europeiska nätverk för människorättsinstitutioner i regel av Människorättscentret och det deltar framförallt i verksamheter som rör dess eget arbete.

Finlands nationella människorättsinstitutionens internationella status avgörs under året 2014–2015, då FN:s samordningskommitté för nationella människorättsinstitutioner (ICC) fattar sitt beslut utgående från Finlands ackrediteringsansökan.

2.5

Övriga uppgifter med anknytning till främjande och tillgodoseende av de grundläggande och mänskliga rättigheterna

Till Människorättscentrets mandat hör också sådana andra uppgifter som gäller främjande och tillgodoseende av grundläggande och mänskliga rättigheter, som inte framgår direkt av de uppgifter som anges i lagen. Enligt regeringens proposition är den viktigaste uppgiften att efterleva de internationella människorättskonventionerna, att verkställa internationella tillsynsorgans rekommendationer och slutsatser som berör Finland samt att på ett oavhängigt sätt följa upp genomförandet av avgöranden som fällts av Europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna.

Enligt Parisprinciperna hör det till människorättsinstitutionernas viktiga uppgifter att främja ratificeringen och verkställandet av internationella människorättskonventioner.

I den nationella människorättsinstitutionens strategi uppställs som mål att internationella människorättskonventioner sätts i kraft och

andra människorättsinstrument införs utan dröjsmål och verkställs effektivt. En effektiv verkställighet av konventionerna förutsätter att staterna respekterar, skyddar och tryggar de här rättigheterna.

Med respekt avses att konventionsstaten avhåller sig från att kränka de mänskliga rättigheterna och med skydd att staten bör erbjuda skydd mot kränkningar av det här slaget. Tryggandet kräver aktiva åtgärder av staten för att tillgodose de mänskliga rättigheterna. Information om hur de mänskliga rättigheterna har tolkats och utvecklats finns att hämta både i konventionerna och i lagstiftnings- och tillsynsorganens rekommendationer och avgörandepraxis.

Människorättscentret främjar ratificeringen och genomförandet av internationella människorättskonventioner bland annat genom att erbjuda expertishjälp för ratificeringsprocesserna samt genom att ordna tillställningar om konventionerna.

Uppföljning av hur de grundläggande och mänskliga rättigheterna tillgodoses

Evalueringen av det nationella handlingsprogrammet för grundläggande och mänskliga rättigheter 2012-2013 blev klar i början av 2014 och statsrådet har förbundit sig att ge en redogörelse till riksdagen om grund- och människorättspolitiken under den här regeringsperioden. Människorättscentret deltog i egenskap av oberoende medlem i arbetet i den panel av människorättsaktörer som följde upp hur det nationella handlingsprogrammet genomfördes. Människorättscentret och delegationen kommer att ha en roll även i utvärderingen av statsrådets människorättspolitiska redogörelse och i beredningen av ett eventuellt nytt nationellt handlingsprogram.

År 2015 ska Finland rapportera om verkställandet av följande konventioner: FN:s konvention om avskaffandet av alla former av rasdiskriminering och FN:s konvention mot tortyr

musvelvoitteiden toimeenpanossa on useassa yhteydessä todettu olevan heikkouksia. Ihmisoikeuskeskus on käynyt keskustelua ratifiointiprosesseihin liittyvistä ongelmakohdista sidosryhmien kanssa ja jatkaa seurantaa.

Kotimaassa vireillä olevia tasa-arvolain ja yhdenvertaisuuslain uudistuksia on seurattu tarkasti. Yhdenvertaisuuslain uudistus tuonee mukanaan merkittäviä muutoksia myös yhdenvertaisuutta turvaaviin rakenteisiin, mikä otetaan huomioon Ihmisoikeuskeskuksen kaikessa toiminnassa.

Ihmisoikeuskeskus seuraa valtioneuvoston ihmisoikeuspoliittisen selonteon ja mahdollisen uuden perus- ja ihmisoikeustoimintaohjelman laatimista. Kansainvälisten ihmisoikeusvelvoitteiden toteutumista seurataan itsenäisesti erityisesti kansainvälisten valvontaelinten suositusten pohjalta.

Ihmisoikeusvaltuuskunnan osaamista voidaan hyödyntää erityisesti kotimaan perus- ja ihmisoikeuskysymysten seurannan osalta. Ihmisoikeusvaltuuskunta on asettanut keskuudestaan seurantajaoston, jonka toiminta käynnistyi vuoden 2014 alusta. Ihmisoikeusvaltuuskunnassa on painotettu seurannan tärkeyttä myös valtioneuvoston toimintaohjelman ulkopuolelle jäävien asioiden osalta. Ainakin osaa näistä asioista voidaan seurata YK:n määräaikaisraportoinnin (UPR) ja kansainvälisten ihmisoikeusoppimusten valvontaelinten suorittaman valvonnan yhteydessä.

3 Ihmisoikeusvaltuuskunta

Ihmisoikeuskeskuksen valtuuskunta toimii perus- ja ihmisoikeusalan toimijoiden kansallisena yhteistyöelimenä, käsittelee laajakantoisia ja periaatteellisesti tärkeitä perus- ja ihmisoikeusasioita ja hyväksyy vuosittain Ihmisoikeuskeskuksen toimintasuunnitelman ja toimintakertomuksen. Valtuuskunnassa käsiteltävät asiat määräytyvät käytännössä pitkälti sen omien keskustelujen ja työvaliokunnan valmistelun pohjalta.

och annan grym, omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning.

Finland har aktivt deltagit i förhandlingarna om ett flertal konventioner som berör de mänskliga rättigheterna och om fakultativa protokoll som ansluter sig till konventionerna. Finland har emellertid inte ratificerat alla dokument och i många sammanhang har det konstaterats brister vid fullföljandet av konventionernas förpliktelser. Människorättscentret har diskuterat problempunkterna i ratificeringsprocesserna med intressentgrupperna och fortsätter uppföljningen av dem.

I Finland har centret noga följt de aktuella reformerna av lagen om jämställdhet och lagen om likabehandling. Den senare torde föra med sig betydande förändringar också i de strukturer som tryggar likabehandling. Det här kommer Människorättscentret att beakta i all sin verksamhet.

Människorättscentret följer statsrådets arbete med den människorättspolitiska redogörelsen och ett eventuellt nytt handlingsprogram för grundläggande och mänskliga rättigheter. Centret följer självständigt fullföljandet av de internationella människorättsförpliktelserna, speciellt utgående från de rekommendationer som de internationella organen för konventionernas efterlevnad har gett.

Människorättsdelegationens kompetens kan tillvaratas i synnerhet när det gäller uppföljningen av frågor kring grundläggande och mänskliga rättigheter i hemlandet. Delegationen har inom sig tillsatt en uppföljningssektion som inledde sitt arbete i början av 2014. Människorättsdelegationen har också betonat vikten av uppföljningen av sådana frågor som faller utanför statsrådets verksamhetsprogram. Åtminstone en del av de här ärendena kan följas upp i samband med FN:s periodiska rapportering (UPR) och den övervakning som tillsynsorganen för de internationella människorättskonventionerna bedriver.

Hallituksen esityksen mukaan valtuuskunnalla on määrä toteuttaa Pariisin periaatteiden vaatimusta kansallisen ihmisoikeusinstituution laajasta yhteistyöverkostosta tai pluralistisesta kokoonpanosta. Periaatteiden tarkoituksena on pluralismin kautta turvata kansallisten ihmisoikeusinstituutioiden riippumattomuus hallituksista sekä niiden yhteiskunnallinen moninaisuus. Pluralismi voidaan toteuttaa monin eri tavoin, instituution jäsenten, henkilöstön ja/tai tehokkaan yhteistyön kautta. Useilla kansallisilla instituutioilla on laaja konsultatiivinen rakenne instituution johdon ja henkilöstön tukena.

Valtuuskuntaa asettaessaan eduskunnan oikeusasiamies on kiinnittänyt erityistä huomiota monipuolisen asiantuntemuksen ja edustavuuden turvaamiseen sekä jäsenkunnan toimintaan perus- ja ihmisoikeuksien parissa.

Ihmisoikeusinstituution strategiassa ihmisoikeusvaltuuskunnan rooli linkittyy kolmeen eri tavoitteeseen:

1. Puutteet perus- ja ihmisoikeuksien toteutumisessa tunnistetaan ja korjataan: Perus- ja ihmisoikeuksien toteutumista seurataan systemaattisesti ihmisoikeusvaltuuskunnan ja erityisesti tätä varten asetetun seurantaoston toimesta. Havaittuja puutteita perus- ja ihmisoikeuksien toteutumisessa tuodaan esille ja toimenpiteitä niiden poistamiseksi edistetään ja koordinoidaan.
2. Kansainväliset ihmisoikeussopimukset saatetaan voimaan ja muut ihmisoikeusinstrumentit omaksutaan joutuisasti ja pannaan täytäntöön tehokkaasti: IOK antaa lausuntoja ja tietoja ihmisoikeuksia valvoville ja seuraaville kv. toimielimille IOV:n tuella.
3. Oikeusvaltioperiaate toteutuu: IOK osallistuu oikeusturvaa vahvistaviin kansallisiin ja kansainvälisiin hankkeisiin ja toteuttaa IOV:n valitsemaa pitkän aikavälin teemaa pääsystä oikeuksiin.

Kattava verkostoituminen ja yhteistyön kehittäminen muiden perus- ja ihmisoikeustoimijoiden

3

Människorättsdelegationen

Människorättscentrets delegation verkar som nationellt samarbetsorgan för aktörerna på fältet för de grundläggande och mänskliga rättigheterna, behandlar vittsyftande och principiellt viktiga frågor som gäller de här rättigheterna och godkänner årligen Människorättscentrets verksamhetsplan och verksamhetsberättelse. Det är i stor utsträckning delegationens egna diskussioner och arbetsutskottets beredning som i praktiken bestämmer vilka frågor som tas till behandling.

Enligt regeringens proposition ska delegationen uppfylla Parisprincipernas krav på att den nationella människorättsinstitutionen ska ha ett omfattande samarbetsnätverk eller en pluralistisk sammansättning. Principerna syftar till att genom pluralism säkerställa att människorättsinstitutionerna är oberoende av regeringar samt att de representerar en samhällelig mångfald. Pluralismen kan förverkligas på många olika sätt, genom institutionens medlemmar, personal och/eller ett effektivt samarbete. Många nationella institutioner har en bred konsultativ struktur som stöd för ledningen och personalen.

Riksdagens justitieombudsman har vid tillsättandet av delegationen fäst speciell vikt vid medlemskårens verksamhet på området för grundläggande och mänskliga rättigheter samt att vid att säkerställa att den har en mångsidig expertis och representativitet.

I människorättsinstitutionens strategi har människorättsdelegationens roll en koppling till tre mål:

1. Bristerna i tillgodoseendet av de grundläggande och mänskliga rättigheterna identifieras och rättas till: Människorättsdelegationen och i synnerhet den för ändamålet tillsatta uppföljningsdelegationen följer systematiskt med hur de grundläggande och mänskliga rättigheterna tillgodoses. Man påtalar brister i tillgodoseendet och främjar och samordnar åtgärder för att avhjälpa dem.

kanssa on tärkeää Ihmisoikeuskeskuksen toiminnalle. Ihmisoikeusvaltuuskunta ja eduskunnan oikeusasiamies ovat kansallisen ihmisoikeusinstituution osina pysyviä yhteistyökumppaneita. Valtuuskunnan kokousten lisäksi valtuuskunnan asettamat työvaliokunta sekä jaostot ovat keskeisiä yhteistyöfoorumeita. Sähköinen yhteydenpito ja tiedonvaihto valtuuskunnan ja Ihmisoikeuskeskuksen välillä on jo muodostunut vakiintuneeksi käytännöksi.

Vuonna 2015 valtuuskunta kokoontuu vähintään 4 kertaa. Valtuuskunnan kokousten välillä kokoontuu työvaliokunta. Ihmisoikeuskasvatus- ja koulutusjaosto ja seurantajaosto kokoontuvat jaostojen itsensä asettamina ajankohtina. Vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevan YK:n yleissopimuksen kansallista seurantamekanismia valmisteleva työryhmä, joka on työskennellyt vuodesta 2014 alkaen, saanee työnsä päätökseen ja varsinainen, sopimuksen 33(2) artiklassa tarkoitettu mekanismi asetettaneen.

4

Yhteistyö muiden PIO-toimijoiden kanssa

Vuoropuhelua perus- ja ihmisoikeuksien seurantaan, valvontaa tai edistämistä suorittavien muiden viranomaisten kanssa on tarkoitus jatkaa vähintään kaksi kertaa vuodessa koolle kutsuttavien tapaamisten muodossa.

Valtioneuvoston asettama eri ministeriöiden perus- ja ihmisoikeusyhteyshenkilöistä koostuva verkosto on luonteva yhteistyökumppani valtiovallan puolelta. Ihmisoikeuskeskus on osallistunut useisiin verkoston kokouksiin ja välittänyt verkostolle tietoa Ihmisoikeuskeskuksessa vireillä olevista asioista. Tällaista yhteistyötä jatketaan myös tulevaisuudessa.

Ihmisoikeuskeskus pitää säännöllisesti yhteyttä myös eduskunnan toimijoihin ja muun muassa relevantteihin valiokuntiin ja ihmisoikeusryhmään sekä järjestää eduskunnassa kansanedustajille ja virkamiehille suunnattuja tilaisuuksia.

2. Internationella människorättskonventioner sätts i kraft och andra människorättsinstrument införs utan dröjsmål och verkställs effektivt: Människorättscentret ger med stöd av delegationen utlåtanden och information till internationella organ som övervakar och följer upp mänskliga rättigheter.

3. Principen om rättsstaten förverkligas: Människorättscentret deltar i nationella och internationella projekt som stärker rättsskyddet och följer temat "tillgång till rättigheter", som har utsetts av delegationen på lång sikt.

Det är viktigt för Människorättscentrets verksamhet att bilda ett omfattande nätverk och utveckla samarbetet med andra aktörer på området för grundläggande och mänskliga rättigheter. Människorättsdelegationen och riksdagens justitieombudsman ingår som delar i människorättsinstitutionen och är därmed bestående samarbetsparter. Andra centrala samarbetsforum utöver delegationens möten är det arbetsutskott och de sektioner som tillsatts av delegationen. Kontakt och informationsutbyte på elektronisk väg har redan blivit en etablerad praxis mellan delegationen och Människorättscentret.

År 2015 kommer delegationen att sammanträda minst 4 gånger. Mellan delegationens möten sammanträder arbetsutskottet. Sektionen för människorättsfostran och -utbildning och uppföljningssektionen sammanträder vid tidpunkter som de fastslår själva. Arbetsgruppen som bereder den nationella uppföljningsmekanismen för FN-konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning, som inledde sitt arbete 2014, torde bli färdig med uppdraget och den egentliga mekanism som avses i konventionens artikel 33 (2) torde inrättas.

4

Samarbete med andra MR-aktörer

Det är meningen att i form av möten som sammankallas minst två gånger per år fortsätta

Yhteyttä pidetään myös ihmisoikeusjärjestöihin ja ihmisoikeuksia painottaviin yliopistollisiin tutkimusyksiköihin tapaamisten ja yhteisten tilaisuuksien merkeissä.

dialogen med de andra myndigheterna som arbetar med att följa upp, övervaka eller främja de grundläggande och mänskliga rättigheterna.

Statsrådets nätverk för människorättsaktörer som består av kontaktpersoner vid ministerierna är en naturlig samarbetspart från statsmaktens sida. Människorättscentret har deltagit i flera av nätverkets möten och delgett information om ärenden som varit aktuella i centret. Den här typen av samarbete kommer att fortsätta även i framtiden.

Människorättscentret håller också regelbundet kontakt med aktörerna i riksdagen, bland annat relevanta utskott och människorättsgruppen samt arrangerar tillställningar i riksdagen för riksdagsledamöter och tjänstemän.

Centret står också i kontakt med människorättsorganisationer och de forskningsenheter vid universiteten som fokuserar på de mänskliga rättigheterna och ordnar gemensamma träffar och evenemang.

Ihmisoikeuskeskuksen henkilöstö

Människorättscentrets personal

Sirpa Rautio, johtaja

Kristiina Kouros, asiantuntija

Leena Leikas, asiantuntija
(virkavapaalla 1.6.2014 - 31.5.2016)

Kristiina Vainio, ma. asiantuntija
(22.10.2013 - 31.5.2015)

Elina Hakala, ma. avustava asiantuntija
(1.12.2013 - 31.5.2016)

Hanna Rönty, ma. avustava asiantuntija
(19.1.2015 - 30.6.2016)

Anni Mäkeläinen, harjoittelija / ma. avustava
asiantuntija
(17.8.2015 - 15.12.2015)

Amina Sarpola, harjoittelija
(1.12.2015 - 29.2.2016)

Sirpa Rautio, direktör

Kristiina Kouros, sakkunnig

Leena Leikas, sakkunnig
(tjänstledig 1.6.2014 - 31.5.2016)

Kristiina Vainio, stf. sakkunnig
(22.10.2013 - 31.5.2015)

Elina Hakala, stf. biträdande sakkunnig
(1.12.2013 - 31.5.2016)

Hanna Rönty, stf. biträdande sakkunnig
(19.1.2015 - 30.6.2016)

Anni Mäkeläinen, praktikant / stf. biträdande
sakkunnig
(17.8.2015 - 15.12.2015)

Amina Sarpola, praktikant
(1.12.2015 - 29.2.2016)

Ihmisoikeuskeskuksen talousarvio Människorättscentrets budget

IHMISOIKEUSKESKUKSEN talousarvio vuodelle 2015 oli 421 000 euroa, josta palkkamenojen osuus oli 312 000 euroa ja toimintamenojen osuus 109 000 euroa.

MÄNNISKORÄTTSCENTRETS budget 2015 var 421 000 euro, av vilket andelen för lönekostnader var 312 000 euro och andelen för verksamhetsutgifter 109 000 euro.

Ihmisoikeusvaltuuskunnan jäsenet ja jaostot

Människorättsdelegationens medlemmar och sektioner

Ihmisoikeusvaltuuskunta ja jäsenten taustatahot kauden alkaessa

Människorättsdelegationen och medlemmarnas bakgrundsorganisationer i början av perioden

Aarnio Reijo tietosuoja-valtuutettu
Arajärvi Pentti Lastensuojelun Keskusliitto /
Dirie Abdirashid Suomen Somaliliitto ry
Hakonen Kimmo oikeuskanslerinvirasto
Heinonen Liisa ILO-neuvottelukunta
Hetemäki Inka Suomen UNICEF
Huttu Henna Fintiko Romano Forum ry
Huttunen Mirella Suomen Nuorisoyhteistyö
Allianssi ry
Johansson Göran Mielenterveyden Keskusliitto ry
Jokinen Markku valtakunnallinen vammais-
neuvosto VANE, Kuurojen Liitto ry
Kantola Ilkka Suomen YK-liitto
Koivurova Timo Lapin yliopisto, Pohjoisen ympäristö- ja vähemmistöoikeuden instituutti
Kumpula Kristiina Suomen Punainen Risti
Kurttila Tuomas lapsiasiavaltuutettu
Könkkölä Kalle Kynnys ry, Vammaisten ihmisoikeuskeskus VIKE, Vammaisforum ry
Lindberg Väinö romaniasiain neuvottelukunta
Merenlahti Petri Suomen evankelis-luterilaisen kirkko
Mroueh Aiman Pakolaisneuvonta ry
Murto Liisa Ihmisoikeusliitto ry
Mykkänen Jouni vanhus- ja eläkeasioiden neuvottelukunta
Myllyniemi Sami valtion nuorisosiain neuvottelukunta (NUORA)
Mäkinen Pirkko tasa-arvovaltuutettu
Nuolijärvi Pirkko kieliasiain neuvottelukunta
Näkkäläjärvä Klemetti Saamelaiskäräjät

Aarnio Reijo dataombudsman
Arajärvi Pentti Centralförbundet för Barnskydd
Dirie Abdirashid Finlands somaliska förbundet rf
Hakonen Kimmo justitiekanslersämbetet
Heinonen Liisa LO-delegationen
Hetemäki Inka Finlands UNICEF
Huttu Henna Fintiko Romano Forum ry
Huttunen Mirella Finlands Ungdomssamarbete Allians rf
Johansson Göran Centralförbundet för Mental Hälsa rf
Jokinen Markku riksomfattande handikapprådet VANE, Finlands dövas förbund rf
Kantola Ilkka Finlands FN-förbund
Koivurova Timo Lapplands universitet, Nordiska institutet för miljö- och minoritetsrätt
Kumpula Kristiina Finlands Röda Kors
Kurttila Tuomas barnombudsman
Könkkölä Kalle Tröskeln rf, Människorättscenter för personer med funktionshinder VIKE, Handikappforum rf
Lindberg Väinö delegationen för romska ärenden
Merenlahti Petri Evangelisk-lutherska kyrkan i Finland
Mroueh Aiman Flyktingrådgivningen rf
Murto Liisa Förbundet för mänskliga rättigheter rf
Mykkänen Jouni delegationen för äldre- och pensionsärenden

Ollila Riitta Julkisen sanan neuvosto
Pelkonen Jouko Suomen Asianajaliitto
Pimiä Kirsi yhdenvertaisuusvaltuutettu
Pirjatanniemi Elina Åbo Akademi, Turun yliopisto, Svenska Finlands folkting
Potchinchtkhov Petr Suomen Venäjänkielisten Yhdistysten Liitto FARO
Ranta Helena Naisjärjestöjen Keskusliitto
Relander Jukka tasa-arvoasiain neuvottelukunta (TANE)
Sakslin Maija eduskunnan apulaisoikeusasiamies
Salo Aija Seta ry
Shafae Hamed etnisten suhteiden neuvottelukunta (ETNO)
Sulin Ida Suomen Kuntaliitto
Toivanen Reetta Helsingin yliopisto
Valonen Tiina Amnesty International, Suomen osasto
Wideroos Ulla-Maj kansainvälisten ihmisoikeusasiain neuvottelukunta (IONK)
Ylikoski Esa Vapaa-ajattelijain Liitto ry
Yrjö-Koskinen Eero Suomen luonnonsuojeluliitto

Ihmisoikeusvaltuuskunnan jaostot 2015

Työvaliokunta

Arajärvi Pentti
Könkkölä Kalle
Merenlahti Petri
Murto Liisa
Mykkänen Jouni
Mäkinen Pirkko
Pirjatanniemi Elina

Myllyniemi Sami delegationen för ungdomsändamånden (NUORA)
Mäkinen Pirkko jämställdhetsombudsman
Nuolijärvi Pirkko delegationen för språkändamånden
Näkkäljärvi Klemetti Sametinget
Ollila Riitta Opinionsnämnden för massmedier
Pelkonen Jouko Finlands Advokatförbund
Pimiä Kirsi diskrimineringsombudsman
Pirjatanniemi Elina Åbo Akademi, Åbo universitet, Svenska Finlands folkting
Potchinchtkhov Petr Förbundet för Finlands ryskspråkiga föreningar FARO
Ranta Helena Kvinnoorganisationernas Centralförbund
Relander Jukka delegationen för jämställdhetsändamånden (TANE)
Sakslin Maija riksdagens biträdande justitieombudsman
Salo Aija Seta rf
Shafae Hamed delegationen för etniska relationer (ETNO)
Sulin Ida Finlands kommunförbund
Toivanen Reetta Helsingfors universitet
Valonen Tiina Amnesty International, Finlands avdelning
Wideroos Ulla-Maj delegationen för internationella människorättsändamånden (IONK)
Ylikoski Esa Fritänkarnas Förbund rf
Yrjö-Koskinen Eero Finlands naturskyddsförbund

Människorättsdelegationens sektioner 2015

Arbetsutskottet

Arajärvi Pentti
Könkkölä Kalle
Merenlahti Petri
Murto Liisa
Mykkänen Jouni
Mäkinen Pirkko
Pirjatanniemi Elina

Ihmisoikeuskasvatus- ja -koulutusjaosto

Hetemäki Inka
Toivanen Reetta
Ylikoski Esa

Asiantuntijajäsenet

Frostell Katarina (Åbo Akademi)
Karvinen Marita (Seta)
Markkula Heli (Allianssi)
Matilainen Mia (Helsingin yliopisto)
Pihkala Maarit (Amnesty)

Perus- ja ihmisoikeuksien
täytäntöönpanon seurantaajaosto

Huttunen Mirella
Johansson Göran
Salo Aija
Valonen Tiina
Ylikoski Esa

Asiantuntijajäsenet

Helander Merike (lapsiasiavaltuutetun
toimisto)
Rosavaara Katriina (Seta)

Vammaisjaosto – suunnitteluryhmä

Jokinen Markku
Könkkölä Kalle
Murto Liisa

Asiantuntijajäsenet

Hiltunen Rainer
(yhdenvertaisuusvaltuutetun toimisto)
Konttinen Juha-Pekka
(eduskunnan oikeusasiamiehen kanslia)
Sistonen Satu (ulkoasiainministeriö)
Verronen Minna
(eduskunnan oikeusasiamiehen kanslia)

Sektionen för människorättsfostran
och -utbildning

Hetemäki Inka
Toivanen Reetta
Ylikoski Esa

Sakkunniga medlemmar:

Frostell Katarina (Åbo Akademi)
Karvinen Marita (Seta)
Markkula Heli (Allianssi)
Matilainen Mia (Helsingfors universitet)
Pihkala Maarit (Amnesty)

Sektionen för uppföljning av verkställandet av
de grundläggande och mänskliga rättigheterna

Huttunen Mirella
Johansson Göran
Salo Aija
Valonen Tiina
Ylikoski Esa

Sakkunniga medlemmar:

Helander Merike (barnombudsmannens byrå)
Rosavaara Katriina (Seta)

Sektion för funktionshinderfrågor
– planeringsgruppen

Jokinen Markku
Könkkölä Kalle
Murto Liisa

Sakkunniga medlemmar:

Hiltunen Rainer
(diskrimineringsombudsmannens byrå)
Konttinen Juha-Pekka
(justitieombudsmannens kansli)
Sistonen Satu (utrikesministeriet)
Verronen Minna
(justitieombudsmannens kansli)

Ihmisoikeusvaltuuskunnan kannanotto: Perus- ja ihmisoikeudet turvattava kaikessa valtioneuvoston toiminnassa

Människorättsdelegationens ställningstagande: De grundläggande och mänskliga rättigheterna måste tryggas i all statsrådets verksamhet

IHMISOIKEUSVALTUUSKUNTA muistuttaa valtioneuvostoa perus- ja ihmisoikeuksien tärkeydestä. Perus- ja ihmisoikeudet muodostavat toisiaan täydentävän oikeussuojajärjestelmän, joka velvoittaa julkista valtaa kaikessa sen toiminnassa. Perustuslain mukaan julkisella vallalla on velvoite turvata ja edistää näiden oikeuksien toteutumista.

Perustuslaissa turvatut perusoikeudet eivät koske pelkästään Suomen kansalaisia, vaan kaikkia Suomessa oleskelevia henkilöitä. Suomen ratifioimiin kansainvälisiin ihmisoikeussopimuksiin sisältyvät ihmisoikeudet puolestaan ovat Suomea kansainvälisoikeudellisesti sitovia.

Ihmisoikeusvaltuuskunta rohkaisee valtioneuvostoa tekemään selkeitä ja johdonmukaisia perus- ja ihmisoikeuspolitiikkaa koskevia linjauksia. Perus- ja ihmisoikeudet ovat keskeisiä demokratian ja yhteiskunnallisen vakauden vahvistamisessa.

Ihmisoikeusvaltuuskunta pitää erittäin tärkeänä, että valtioneuvosto arvioi ja selvittää ennakolta, miten sen esittämät toimenpiteet vaikuttavat perus- ja ihmisoikeuksien toteutumiseen (ml. sukupuoli- ja lapsivaikutusten arvioiminen) ja kohdentuvatko säästöt kohtuutomasti erityisesti joihinkin ihmisryhmiin. Kansainvälisissä ihmisoikeusraporteissa on arvioitu säästötoimenpiteiden heikentävän etenkin haavoittuvassa asemassa olevien henkilöiden oikeuksien toteutumista.

MÄNNISKORÄTTSDELEGATIONEN påminner statsrådet om vikten av de grundläggande och mänskliga rättigheterna. De grundläggande och mänskliga rättigheterna bildar ett rättsskyddssystem som kompletterar varandra och som förpliktar det allmänna i all dess verksamhet. Enligt grundlagen har det allmänna en plikt att trygga och främja att dessa rättigheter tillgodoses.

De i grundlagen tryggade grundläggande rättigheterna gäller inte bara finska medborgare utan alla människor som vistas i Finland. De mänskliga rättigheter som ingår i de internationella människorättskonventioner, som Finland har ratificerat, är i sin tur folkrättsligt bindande för vårt land.

Människorättsdelegationen uppmanar statsrådet att göra upp tydliga och konsekventa riktlinjer för grund- och människorättspolitiken. De grundläggande och mänskliga rättigheterna spelar en central roll i att stärka demokratin och den samhälleliga stabiliteten.

Människorättsdelegationen anser det vara ytterst viktigt att statsrådet på förhand bedömer och utreder hur de åtgärder som det föreslår inverkar på tillgodoseendet av de grundläggande och mänskliga rättigheterna (inkl. köns- och barnkonsekvensbedömning) och om sparåtgärderna drabbar speciellt vissa människogrupper på ett orimligt sätt. I internationella människorättsrapporter görs bedömningen att sparåtgärderna kommer att försämra tillgodo-

Perus- ja ihmisoikeusvaikutuksia tulee myös arvioida ja seurata säännöllisesti. Ihmisoikeusvaltuuskunta kehottaakin valtioneuvostoa laatimaan viivyttelemättä perus- ja ihmisoikeuksia koskevan toisen kansallisen toimintaohjelman. Huolellisesti valmisteltu toimintaohjelma auttaa valtioneuvostoa asettamaan konkreettisia tavoitteita perus- ja ihmisoikeuspolitiikalleen sekä seuraamaan tavoitteiden toteutumista.

Suomen kansainvälisen ihmisoikeuspolitiikan ei tule olla irrallista kansallisesta perus- ja ihmisoikeuspolitiikasta. Ihmisoikeusvaltuuskunta muistuttaa valtioneuvoston velvollisuudesta huolehtia saamelaisille alkuperäiskansana kuuluvien kielellisten ja kulttuuristen oikeuksien toteutumisesta sekä saamelaisten itsehallinnon turvaamisesta heidän kotiseutualueellaan. Suomen pakolais- ja turvapaikkapolitiikan tulee pohjautua perus- ja ihmisoikeuksien kunnioittamiseen, kansainväliseen vastuunjakoon ja yhteistyöhön.

Lopuksi ihmisoikeusvaltuuskunta ilmaisee huolensa vihapuheen ja suvaitsemattomuuden lisääntymisestä suomalaisessa yhteiskunnassa. Kaikenlainen vihapuhe ja viharikokset tulee torjua ja tuomita. Perus- ja ihmisoikeuksien olennainen sisältö on, että jokaisen ihmisarvoa kunnioitetaan.

Ihmisoikeusvaltuuskunta toimii perus- ja ihmisoikeusalan toimijoiden kansallisena yhteistyöelimenä sekä käsittelee laajakantoisia ja periaatteellisesti tärkeitä perus- ja ihmisoikeusasioita. Ihmisoikeuskeskus ja sen ihmisoikeusvaltuuskunta yhdessä eduskunnan oikeusasiamiehen kanssa muodostavat Suomen kansallisen ihmisoikeusinstituution.

seendet av rättigheterna särskilt för personer i sårbar ställning.

De grundläggande och mänskliga rättigheterna ska också regelbundet utvärderas och följas upp. Därför uppmanar människorättsdelegationen statsrådet att brådskande utarbeta sin andra nationella handlingsplan för grundläggande och mänskliga rättigheter. En omsorgsfullt beredd handlingsplan hjälper statsrådet att sätta upp konkreta mål för sin grund- och människorättspolitik samt följa upp genomförandet av målen.

Finlands internationella människorättspolitik ska inte bedrivas separat från den nationella grund- och människorättspolitiken. Människorättsdelegationen påminner statsrådet om dess skyldighet att se till att samernas språkliga och kulturella rättigheter i deras egenskap av ursprungsfolk tillgodoses samt att samernas självbestämmande i deras hembygdsområde tryggas. Finlands flyktig- och asylpolitik ska grunda sig på respekt för de grundläggande och mänskliga rättigheterna, internationellt samarbete och internationell ansvarsfördelning.

Slutligen uttrycker människorättsdelegationen sin oro för den ökade hatretoriken och intoleransen i Finland. Alla former av hatretorik och hatbrott måste avvisas och fördömas. De grundläggande och mänskliga rättigheternas väsentliga innehåll är att allas människovärde ska respekteras.

Människorättsdelegationen tjänar som ett nationellt samarbetsorgan för aktörerna inom området för de grundläggande och mänskliga rättigheterna samt behandlar vittsyftande och principiellt viktiga frågor som gäller de här rättigheterna. Människorättscentret och dess människorättsdelegation bildar tillsammans med riksdagens justitieombudsman Finlands nationella människorättsinstitution.

IHMISOIKEUSKESKUS
MÄNNISKORÄTTSCENTRET
HUMAN RIGHTS CENTRE

00102 Eduskunta, Helsinki
www.ihmisoikeuskeskus.fi

00102 Riksdagen, Helsingfors
www.manniskorattscentret.fi